

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τεύχος 1, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2014

Περιεχόμενα

- Σημείωμα του Συντονιστή της έκδοσης
- Ανασυγκρότηση των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων της Ελλάδας (μελέτη της ΠΑΣΕΓΕΣ)
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (της Ελλάδας): Αξιολόγηση Σχεδίου Νόμου: «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου – Οργάνωση και εποπτεία του Κράτους»
- Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Ο κλάδος των μεγάλων λιανοπωλητών – τάσεις και αντίκτυπος σε αγρότες και καταναλωτές»

Σχόλια

- Η ένταξη της πρώην ΑΤΕ στον Όμιλο της Τράπεζας Πειραιώς
- Η κερδοφορία της πρώην ΑΤΕ
- Συμβολαιακή γεωργία

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ (ΙΣΕΜ)

isem-institute.blogspot.com

isem-journal.blogspot.com

isem-journal@gmail.com

**ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ (Ι.Σ.Ε.Μ.)**

Διεύθυνση περιοδικού: Το περιοδικό αναρτάται στην ακόλουθη διεύθυνση:
– isem-journal.blogspot.com

Συμβούλιο Έκδοσης (κριτές επιστημονικών εργασιών):

Αλεξόπουλος Γεώργιος	Δρ Γεωργοοικονομολόγος, ΕΕΔΙΠ Γεωπονικό Πανεπιστήμιο
Ανεσιάδης Αντώνιος	Γενικός Διευθυντής Ένωσης Αγροτών Ν. Σερρών
Αποστολόπουλος Κωνσταντίνος,	Καθηγητής Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
Δημάκης Ιωάννης	Γενικός Διευθυντής Ένωσης Αγροτών Αργολίδας «ΡΕΑ»
Δοδόπουλος Σοφοκλής	Πρώην Εντεταλμένος Σύμβουλος της ΣΕΚΑΠ
Καμενίδης Χρίστος	Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Καραμέτου Παναγιώτα	Διδάκτωρ Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
Καρυπίδης Φίλιππος	Καθηγητής ΤΕΙ Θεσσαλονίκης
Κλήμη-Καμινάρη Ολυμπία	Επ. Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
Κορέντζελου Νάνσυ	Δικηγόρος
Μητροπούλου Ανδριανή-Άννα	Δικηγόρος, π. Νομικός Σύμβουλος ΠΑΣΕΓΕΣ
Παναγιωτόπουλος Φώτιος	Πρώην Υποδιοικητής ΑΤΕ
Παπαγεωργίου Κωνσταντίνος	Ομότ. Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου
Σδράλη Δέσποινα	Επ. Καθηγήτρια Χαροκοπείου Πανεπιστημίου
Σελλιανάκης Γεώργιος	Πρώην Γεν. Δ/ντής Ελαιουργικής, π. Γεν. Γραμματέας Υπ. Γεωργίας
Σέμος Αναστάσιος	Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Σεργάκη Παναγιώτα	Επ. Καθηγήτρια Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης
Σινίκης Ευστάθιος	Πρώην Διευθυντής Υπουργείου Γεωργίας
Σωφρονάς Αντώνιος	τ. Διευθυντής Υπουργείου Γεωργίας
Φεφές Μιχαήλ	Επ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Διεύθυνση επικοινωνίας με το ΙΣΕΜ: isem-institute@gmail.com

Διεύθυνση Συντονιστή Έκδοσης: clpageorgiou@gmail.com

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ο συνεταιριστικός θεσμός, με το οικονομικό και το κοινωνικό περιεχόμενό του, με τις αξίες και τις αρχές του, που εναρμονίζει το κοινωνικό συμφέρον με την αυτόνομη δράση του ατόμου, έχει ιδιαιτερότητες που διαφέρουν από τους κανόνες που ισχύουν σε άλλους θεσμούς οικονομικής δράσης. Γι' αυτό από την περίοδο της εμφάνισής του στον ελλαδικό χώρο υπό τη σύγχρονη μορφή του, είχε πάντοτε τη στήριξη κάποιας περιοδικής έκδοσης. Το ξεκίνημα έγινε από τον αποκαλούμενο «Ραϊφάιζεν του ελληνικού Συνεργατισμού», τον βαθύτατο μελετητή και υποστηρικτή του συνεργατισμού Σωκράτη Ιασεμίδη. Από το 1918, ο Ιασεμίδης ξεκίνησε την έκδοση του περιοδικού «**Βοηθός των Συνεταιρισμών**», μέσω του οποίου έδινε οδηγίες ίδρυσης και λειτουργίας τους. Ήταν εξάλλου ο αρμοδιότερος όλων για την καθοδήγηση αυτή, αφού είχε συντελέσει ουσιαστικά στην σύνταξη του νόμου 602/1914 «περί συνεταιρισμών», που ψηφίστηκε επί Κυβερνήσεως Ελ. Βενιζέλου, με Υπουργό των Ανδρέα Μιχαλακόπουλο. Το περιοδικό αυτό συνέχισε να εκδίδεται μέχρι το 1922, υπό τη διεύθυνση του Σ. Ιασεμίδη.

Από το 1925, τη σκυτάλη αναλαμβάνει ομάδα των συνεταιριστών, αποτελούμενη από τον Ν.Αθ. Μιχόπουλο, τον Θ. Τζωρτζάκη, τον Β. Σιμωνίδη και τον Δ.Θ. Πάνο, με το περιοδικό «**Ο Συνεταιριστής**», ως 15θήμερο περιοδικό διευθυνόμενο από τον Θ. Τζωρτζάκη, με διαχειριστή τον Ν. Αθ. Μιχόπουλο. Το περιοδικό αυτό, διατηρήθηκε επί 42 χρόνια (μέχρι το 1967), με διακοπή μόνο κατά την περίοδο της Κατοχής και αποτελεί μέχρι σήμερα πολύτιμη πηγή για θέματα συνεταιριστικής θεωρίας και πρακτικής.

Κατά την περίοδο 1929-1934 εκδόθηκε και το περιοδικό «**Ο Συνεργατισμός**», ως όργανο του Συνδέσμου Συνεταιριστών Βορείου Ελλάδος. Ως όργανο της ΠΑΣΕΓΕΣ εκδόθηκε, από το 1946, το περιοδικό «**Η Φωνή των Συνεταιρισμών**», διευθυνόμενο από τον Αριστ. Ν. Κλήμη ως το 1950, ενώ ο τίτλος του περιοδικού έγινε «Αγροτικός Κόσμος και Συνεργατισμός από το ... Ανεξάρτητο όργανο, ως συνέχεια του περιοδικού «Ο Συνεταιριστής», εκδόθηκε από το 1971 το περιοδικό «**Θέματα Συνεταιρισμών, Γεωργικών Βιομηχανιών, Αγροτικών Οργανισμών – Τραπεζών**» με Ιδιοκτήτη – Εκδότη – Διευθυντή τον Απ. Οικονομόπουλο. Τη διεύθυνση αυτού του περιοδικού από το 1972 ανέλαβε ο Αρ. Ν. Κλήμης, μέχρι το τέλος του 1984, όταν διακόπηκε η έκδοσή του.

Την σκυτάλη ανέλαβε από το 1986 το περιοδικό «**Συνεταιριστική Πορεία**» της Επιστημονικής Εταιρείας των Φίλων του Συνεργατισμού. Τη διεύθυνση σύνταξης του περιοδικού ανέλαβε ο Αρ. Ν. Κλήμης κατά τα πρώτα δύο έτη. Στη συνέχεια ορίστηκε συντακτική επιτροπή από τους Βαρβάρα Δημητριάδη, Κ. Παπαγεωργίου και Γ. Σελλιανάκη το 1988 και Β. Δημητριάδου, Π. Καλδής και Κ. Παπαγεωργίου από το 1989 ως το 1993 και Γ. Δασκάλου, Β. Βημητριάδου, Ο. Καμινάρη, Χ. Κανελλακόπουλος και Κ. Παπαγεωργίου από το 1994 ως το 1999. Από το 2000 ως το 2003 η συντακτική επιτροπή αποτελέστηκε από τους Γ. Β. Σελλιανάκη, Απ. Τρ. Ράντσιο και Αθ. Α Μπίκο. Επί 10 χρόνια δεν υπήρξε ανεξάρτητο βήμα για τα θέματα των συνεταιρισμών. Η απογοήτευση που επέφερε η κατολίπωση ιδίως των αγροτικών συνεταιρισμών, ως συνέπεια της κακομεταχείρισής τους αλλά και της εκ των έσω μεταχείρισης εκ μέρους ανεπαρκών ή ακατάλληλων διοικήσεων υπήρξε μεγάλη. Οι πιστοί στις αξίες και στις αρχές του συνεργατισμού αποτραβήχθηκαν από το προσκήνιο, αφού δεν είχαν καταφέρει να πείσουν ούτε τους αρμόδιους της Πολιτείας ούτε τους αρμόδιους των συνεταιρισμών για την οικονομική και την κοινωνική αξία του συνεταιριστικού θεσμού και για την ειδική μεταχείριση που δικαιωματικά του αξίζει.

Στα πολλά ερείπια που άφησε η κακομεταχείριση των συνεταιρισμών, ήρθε να προστεθεί ένας ακόμη κακός νόμος, ο νόμος 4015/2011, που αποτελεί παγκόσμιο παράδειγμα προχειρότητας και αδαημοσύνης, ψηφισμένο από τη Βουλή και μάλιστα με συναίνεση κυβέρνησης και αξιωματικής

αντιπολίτευσης στα περισσότερα άρθρα του!

Οποιοσδήποτε διαμαρτυρίες και υποδείξεις κατά την περίοδο της διαβούλευσης, από την Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου της Βουλής, από την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, από την Διεύθυνση Επιστημονικών Μελετών της Βουλής και από ανεξάρτητους επιστήμονες δεν εισακούστηκαν. Ο ακρωτηριασμός και η παραμόρφωση της συνεταιριστικής κίνησης με αναγκαστικού χαρακτήρα διατάξεις σε έναν κατ' εξοχήν φιλελεύθερο θεσμό υιοθετήθηκαν βιαστικά και επί τρία σχεδόν χρόνια δεν διορθώθηκαν, παρά τις γνωματεύσεις δύο εξειδικευμένων Ομάδων Εργασίας που συγκρότησε το ίδιο το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Μέσα σε αυτό το έντονα αρνητικό κλίμα, αποφασίστηκε από το Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ) να επαναλάβει την προσπάθεια να διατηρηθεί αναμμένη η φλόγα του συνεργατισμού, με την έναρξη δημοσίευσης χρήσιμων κειμένων με τη μορφή ηλεκτρονικού περιοδικού.

Το γεγονός ότι κλονίστηκε η ίδια η υπόσταση του ΙΣΕΜ με την έξωσή του από τον χώρο που του είχε παραχωρήσει η Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.), δεν αποτέλεσε εμπόδιο στην ύπαρξή του. Στέρησε στο ΙΣΕΜ τη δυνατότητα να συνέρχονται τα μέλη του αλλά δυνάμωσε τη θέλησή τους να επικοινωνούν με όσους εκτιμούν τις θέσεις που εκφράζουν. Το ηλεκτρονικό περιοδικό με τίτλο «**Κοινωνική Οικονομία**» είναι το μέσον διάδοσης των απόψεων των μελών του ΙΣΕΜ και της επιστημονικής κοινότητας γενικότερα.

Για το πρώτο τεύχος έχουν περιληφθεί στην ύλη κείμενα αρχείου, που διακρίνονται για τη χρησιμότητα και το σημαντικό ενδιαφέρον τους. Ανάλογα ενδιαφέροντα κείμενα θα περιλαμβάνονται κατά καιρούς στην ύλη του περιοδικού, καθώς και επίκαιρα σχόλια.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Εγκαινιάζοντας το πρώτο τεύχος του ηλεκτρονικού περιοδικού "**Κοινωνική Οικονομία**", κρίναμε σκόπιμο να προτάξουμε ένα ενδιαφέρον κείμενο, του οποίου άλλος ήταν ο στόχος και σε αντίθετο αποτέλεσμα κατέληξε. Πρόκειται για τη μελέτη της ΠΑΣΕΓΕΣ, του έτους 2010, που πρότεινε την εθελοντική μετατροπή Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, ώστε να εκλείψει η ανάγκη ύπαρξης πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών σφραγίδων, η οποία (μελέτη) ενώ είχε εξασφαλίσει την αποδοχή των συνεταιριστικών οργανώσεων, κακοποιήθηκε στη συνέχεια και κατέληξε στο νόμο 4015/2011, με τις αναγκαστικές διατάξεις και την κατάργηση της δυνατότητας δημιουργίας δευτεροβάθμιων συνεταιριστικών οργανώσεων.

Το πρώτο τεύχος συμπληρώνεται με σχόλια επίκαιρων θεμάτων από τον πρώην Υποδιοικητή της πρώην Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος κ. Φ. Παναγιωτόπουλο και από τον Ομότιμο Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου κ. Κ. Παπαγεωργίου.

Το πλήρες κείμενο της μελέτης της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι το ακόλουθο:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν οι συνθήκες αλλάζουν, οι οργανισμοί που επηρεάζονται από αυτές οφείλουν να προσαρμόζονται. Διαφορετικά υποφέρουν ή και εξαφανίζονται.

Για τους συνεταιρισμούς γενικά αλλά και ιδιαίτερα για τους ελληνικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς, οι συνθήκες του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιούνται έχουν μεταβληθεί δραματικά. Στις πιο προηγμένες συνεταιριστικά χώρες, οι συνεταιρισμοί έχουν προχωρήσει σε σημαντικές αλλαγές. Στην Ελλάδα, η ανάγκη για αλλαγές έχει γίνει προ πολλού αισθητή αλλά δεν έχει ακόμη σχεδιαστεί το είδος και η έκτασή τους. Φαίνεται, όμως, ότι αναγνωρίζεται πλέον από όλους πως οι συνεταιρισμοί είναι επιχειρήσεις, οι οποίες λειτουργούν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον, οπότε είναι υποχρεωμένοι να είναι ανταγωνιστικοί για να είναι χρήσιμοι.

Ο παγκόσμιος αποδεκτός ορισμός του συνεταιρισμού αναφέρει ότι: *«Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεών τους διά μέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης»¹*

Η παγκόσμια εμπειρία έχει δείξει ότι η μεταχείριση του συνεταιρισμού ως επιχείρησης η οποία λειτουργεί ανταγωνιστικά προς τις συμβατικές επιχειρήσεις, τις οποίες μπορεί και να εκτοπίζει, έχει οδηγήσει σε σημαντικά επιτεύγματα. Αντίθετα, όπου οι συνεταιρισμοί αντιμετωπίστηκαν ως προέκταση του Κράτους ή ως φορείς εξυπηρέτησης πολιτικών σκοπιμοτήτων ή ως μέσα χειραγώγησης των πολυάριθμων μελών τους, το αποτέλεσμα υπήρξε απογοητευτικό για τους συνεταιριστικούς φορείς και ταπεινωτικό για τον συνεταιριστικό θεσμό.

Οι διακηρύξεις για τις ανώτερες αξίες που χαρακτηρίζουν τη δράση των συνεταιρισμών και οι κανόνες αλληλεγγύης και κυριαρχίας του ανθρώπου επί του κεφαλαίου, αποτελούν την εσωτερική δύναμη των συνεταιρισμών αλλά δεν μπορούν να αναπληρώσουν ή να υποκαταστήσουν ενδεχόμενη έλλειψη ανταγωνιστικότητας. Όπως έλεγε ο τώως Πρόεδρος της Διεθνούς Συνεταιριστικής Ένωσης Lars Marcus *“Οι συνεταιρισμοί δεν νοούνται χωρίς το ιδεολογικό τους περίβλημα. Όμως, μην υπερεκτιμάτε τη σημασία των συνεταιριστικών ιδεών. Οι ιδέες καθαυτές ποτέ*

δεν κάνουν τη δουλειά που εμείς οφείλουμε να κάνουμε”².

Όσο και αν ηχεί ενοχλητικό για τους παλαιότερους συνεταιριστές, τους αγνούς ιδεολόγους που πρόσφεραν ανεκτίμητες υπηρεσίες στους συνεταιρισμούς, η λογική που επικρατεί στον σημερινό αδυσώπητο κόσμο είναι ότι όποιος δεν είναι ανταγωνιστικός μπαίνει στο περιθώριο μέχρι να αφανιστεί.

Εάν έτσι έχουν τα πράγματα, η ανταγωνιστικότητα καθίσταται κυρίαρχη έννοια και, αν πρέπει κάτι να θυσιαστεί, αυτό θα προέρχεται από τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά του συνεταιριστικού θεσμού. Εννοείται ότι οι οποιεσδήποτε θυσίες δεν μπορεί να μεταμορφώνουν τα θεμέλια του συνεταιριστικού θεσμού, που είναι οι αξίες και οι αρχές του, αλλά να εισάγουν παραλλαγές που υπήρξαν ανέκαθεν αποδεκτές από τους βαθείς μελετητές της θεωρίας και της πράξης του συνεργατισμού.

Στην Ελλάδα, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στα περίπου 100 χρόνια θεσμοθετημένης παρουσίας τους έχουν να επιδείξουν σοβαρά επιτεύγματα αλλά και ηχηρές αποτυχίες. Η γνώση της ιστορικής τους πορείας είναι πολλαπλώς πολύτιμη, διότι μπορούν να αντληθούν σπουδαία συμπεράσματα για τον τρόπο χειρισμού των θεμάτων που αντιμετωπίζουν σήμερα. Τα συμπεράσματα αυτά, σε συνδυασμό με τις σημερινές συνθήκες και τις εξελίξεις στην οικονομία και στην κοινωνία της Ευρώπης αλλά και στην τεχνολογία, θα αποτελέσουν το υπόβαθρο του προβληματισμού που θα αναπτυχθεί στη συνέχεια, σε μια προσπάθεια καταξίωσης του συνεταιριστικού θεσμού μέσω της επιχειρηματικής ανάδειξης των φορέων του.

Καταληκτικός στόχος του παρόντος εγχειρήματος επιδιώκεται να είναι αφενός η αντιμετώπιση των σημερινών προβλημάτων των συνεταιριστικών οργανώσεων των αγροτών και αφετέρου η παροχή δυνατότητας για ένα νέο ξεκίνημα σε όσους από τους αγρότες αντιλαμβάνονται την ανάγκη στήριξης στις δικές τους δυνάμεις για την επιβίωση των επιχειρήσεών τους μέσω της συνεργασίας. Πιστεύεται ότι τα περιθώρια επιτυχίας του στόχου αυτού είναι πολλά αλλά και οι απαιτήσεις σημαντικές.

A. Τα δεδομένα

Ως δεδομένα του προβληματισμού, που θα βοηθήσουν στην αναζήτηση της προσφορότερης διαδικασίας, μπορούν να αναφερθούν τα ακόλουθα:

- Η παγκοσμιοποίηση και ο ανταγωνισμός

Η παγκοσμιοποίηση των αγορών έχει δώσει τη δυνατότητα σε μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις λιανεμπορίου να προμηθεύονται γεωργικά προϊόντα (και όχι μόνο) από οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη μπορούν να τα προμηθευτούν με τη χαμηλότερη τιμή και να τα διοχετεύουν στο μεγάλο δίκτυο των καταστημάτων τους. Οι τιμές στις οποίες μπορούν να τα προσφέρουν στη συνέχεια είναι κατά κανόνα πολύ χαμηλότερες από τις τοπικές, παρά το γεγονός ότι χρειάζεται να μεταφερθούν από μεγάλες αποστάσεις. Οι παραγωγοί της χώρας μας διαμαρτύρονται, διότι δεν μπορούν να απορροφηθούν τα όμοια δικά τους προϊόντα, των οποίων το κόστος παραγωγής είναι ψηλότερο από την τιμή πώλησης των εισαγόμενων. Αναγκάζονται συνεπώς να πουλούν σε τιμές κάτω του κόστους, με αρνητικές επιπτώσεις στο εισόδημά τους. Σε πολλές περιπτώσεις τα τοπικά προϊόντα καταστρέφονται, διότι δεν βρίσκουν αγοραστές ακόμη και σε πολύ χαμηλές τιμές, διότι δεν υπάρχει μηχανισμός επαφής του παραγωγού με τον καταναλωτή.

Ακόμη και οι τοπικοί χονδρέμποροι δεν κρίνονται επαρκείς ως προμηθευτές, από τις μεγάλες αλυσίδες πολυκαταστημάτων, διότι δεν είναι σε θέση να εγγυηθούν σταθερή τροφοδοσία σε συγκεκριμένες ποιότητες και τιμές. Οι αλυσίδες αυτές συνάπτουν συνήθως πολυετείς συμβάσεις εφοδιασμού με μεγάλες επιχειρήσεις παραγωγής που ανταποκρίνονται στα επιθυμητά χαρακτηριστικά. Ακόμη και στις σχέσεις αυτές οι συμβάσεις είναι συχνά λεόντειες, ιδίως όταν οι

επιχειρήσεις παραγωγής δεν έχουν εναλλακτικές διεξόδους διάθεσης των προϊόντων τους.

Σε ορισμένες περιπτώσεις κρίνεται χρήσιμο από τους ειδικούς του μάρκετινγκ των πολυεθνικών επιχειρήσεων λιανεμπορίου να εμπλουτίζεται η ποικιλία των προϊόντων με τοπικά προϊόντα. Αυτό γίνεται για να ικανοποιούνται οι ειδικές απαιτήσεις ενός μέρους των πελατών ή επειδή οι τοπικές τιμές έχουν πέσει σε τόσο χαμηλό επίπεδο που μπορούν να αποτελούν κράχτες ή επειδή το τοπικό προϊόν έχει κάποια ιδιαιτερότητα που το καθιστά ελκυστικό για τον πελάτη. Υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις κατά τις οποίες οι αλυσίδες λιανεμπορίου ορίζουν ότι ένα ποσοστό των προϊόντων που διαθέτουν πρέπει να προέρχεται από τη χώρα στην οποία δραστηριοποιούνται, για να ικανοποιείται ο 'εθνικός εγωισμός' των πελατών.

Γενικά, μπορεί να λεχθεί ότι ο μικροπαραγωγός που προσπαθεί μόνος του ή με τον μικρό περίγυρό του να επιβιώσει επαγγελματικά δεν μπορεί να τρέφει πολλές ελπίδες, εκτός αν παράγει κάτι διαφορετικό που παρουσιάζει ειδική ζήτηση στην περιοχή και δεν επηρεάζεται από τη γενικότερη κατάσταση. Η σύμπραξη όσο το δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού παραγωγών είναι συνεπώς επιβεβλημένη. Ως εκ τούτου δεν είναι 'σοφό' να αποκοπούν παραγωγοί από τη συγκροτημένη συνεταιριστική προσπάθεια που πρέπει να καταβληθεί.

1. 2. Οι τάσεις των καταναλωτών.

Η συγκέντρωση του πληθυσμού σε αστικά κέντρα και, κατά το πλείστον, σε μεγάλες πόλεις έχει διευκολύνει την ίδρυση πολυκαταστημάτων στις πόλεις αυτές. Οι πραγματικά (ή και εικονικά μέχρι να κατακτήσουν τους καταναλωτές) χαμηλότερες τιμές τους, οδηγούν τους καταναλωτές στις συνήθειες του εποχούμενου καταναλωτή, ο οποίος αγοράζει τα περισσότερα συνήθη καταναλωτικά αγαθά από ένα κατάστημα και τα μεταφέρει με το αυτοκίνητο στο σπίτι του.

Τα προϊόντα- κράχτες, η διαφήμιση, οι προσφορές⁴, το ελκυστικό περιβάλλον, η εξοικονόμηση χρόνου αλλά και η ψευδαίσθηση ότι έτσι έχουμε προσεγγίσει την εικόνα του Ευρωπαϊκού καταναλωτή, αποτελούν παράγοντες που ισχυροποιούν τις αλυσίδες των πολυκαταστημάτων.

3. Οι ανοργάνωτοι καταναλωτές.

Σε ορισμένες χώρες οι καταναλωτές έχουν οργανωθεί για να αντιμετωπίσουν τη μεγάλη δύναμη που έχουν αποκτήσει οι αλυσίδες λιανεμπορίου. Για την άμυνά τους χρησιμοποιούν δύο τρόπους. Ο ένας είναι η δημιουργία συνεταιρισμών των καταναλωτών, οι οποίοι με δικά τους καταστήματα αποτελούν ένα αντίβαρο στην αγορά, επηρεάζοντας τη διαμόρφωση των τιμών. Ο άλλος τρόπος είναι η κινητοποίηση και το μπουκοτάζ εκ μέρους των καταναλωτών στις περιπτώσεις που διαπιστώνονται παραβάσεις των κανόνων της αγοράς ή της νομοθεσίας κλπ. (π.χ. διαφορές ανάμεσα στην τιμή στο ράφι και στην τιμή στο ταμείο, παραπλανητική διαφήμιση, κλπ.).

Στην Ελλάδα, ενώ εμφανίζονται πολλές οργανώσεις των καταναλωτών, στην πραγματικότητα εκπροσωπούν μικρό αριθμό φυσικών προσώπων και συνεπώς διαθέτουν μικρή δύναμη για την άσκηση πίεσης.

4. Οι ανοργάνωτοι αγρότες παραγωγοί.

Εξίσου ανοργάνωτοι εμφανίζονται οι γεωργοί, παρά το γεγονός ότι οι γεωργικοί τους συνεταιρισμοί εμφανίζονται να περιλαμβάνουν το σύνολο σχεδόν των παραγωγών γεωργικών προϊόντων. Ο μεγάλος κλονισμός της οικονομικής τους υπόστασης εξαιτίας της σώρευσης υπέρογκων χρεών, δεν τους εκτόπισε μόνο από την αγορά, σε όσες περιπτώσεις είχαν καταλάβει ένα αξιοπρόσεκτο μερίδιο, αλλά καταρράκωσε και το κύρος τους, διότι θεωρήθηκαν ως επιχειρηματικά αποτυχημένοι φορείς ή ακόμη και ως φορείς που εξυπηρετούν αλλότριες σκοπιμότητες.

Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν σε αποστασιοποίηση και εκείνων των μελών που αναγνώριζαν τη σημασία της συνεταιριστικής δράσης για την προστασία του εισοδήματος των αγροτών.

5. Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί

Είναι γεγονός ότι στον τόπο μας οι ελεγκτικοί μηχανισμοί ή δεν είναι επαρκείς ή δεν είναι αποτελεσματικοί. Η διακίνηση των προϊόντων επιτρέπει την υπέρμετρη επιβάρυνση κατά τη διαμεσολάβηση μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή, δηλαδή μιας διαδικασίας την οποία, καλώς εχόντων των πραγμάτων, θα μπορούσαν να διαχειρίζονται οι συνεταιρισμοί. Όμως, ούτε οι τοπικές (ή οι περιφερειακές) αγορές έγιναν ούτε οι συνεταιρισμοί κατόρθωσαν να εκτοπίσουν τους μεσάζοντες μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών, αφού οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν είναι σε θέση να επιβάλουν τους κανόνες του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά των γεωργικών προϊόντων.

6. Περιορισμένη σημασία του γεωργικού τομέα

Ο γεωργικός τομέας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει πλέον τη σημασία που είχε στο παρελθόν από την άποψη της συμβολής του στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος και στην απασχόληση. Η δυνατότητά του να επηρεάζει τη διαμόρφωση των μέτρων πολιτικής είναι πλέον μικρή, ενώ αντίθετα η δύναμη των καταναλωτών (που είναι όλοι οι κάτοικοι) έχει ισχυροποιηθεί και μπορεί να επηρεάζει τις λαμβανόμενες αποφάσεις. Η «πολιτική βαρύτητα» των αγροτών, που για τους πολιτικούς ισοδυναμεί με τον αριθμό ψήφων, είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη. Σε μια Ευρώπη της οποίας ο γεωργικός τομέας παράγει λιγότερο από 2% του ΑΕΠ και απασχολεί λιγότερο από 5% του συνόλου των απασχολούμενων (βλ. Πίνακα 1), φαίνεται ότι οι πιο ψυχραιμες απόψεις για τον ιδιάζοντα χαρακτήρα της γεωργίας δεν λαμβάνονται επαρκώς υπόψη.

Επιπλέον, δεδομένου ότι η συλλογικότητα και η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. αποτελεί σχεδόν κενό λόγο και κάθε κράτος μέλος μεριμνά για την άντληση όσο το δυνατόν περισσότερων ωφελημάτων για το ίδιο, είναι επόμενο οι ισχυρές οικονομίες να επιβάλλουν τελικά τη βούλησή τους, παρά το γεγονός ότι οι Συνθήκες διατηρούν κάποια ισορροπία, έστω συνεχώς απομειούμενη.

Συνάγεται από την εικόνα αυτή ότι μόνο με αυτενέργεια και με αυτευθύνη μπορούν να ελπίζουν σε παραμονή και ευημερία στο γεωργικό τομέα οι επαγγελματίες παραγωγοί, οι οποίοι επιθυμούν να παραμείνουν στην ύπαιθρο και να αντλούν το εισόδημά τους από αξιοπρεπή επιχειρηματική δραστηριότητα. Συνάγεται, επίσης, ότι οι διαμαρτυρίες και οι κινητοποιήσεις θα έχουν στο εξής περιορισμένη αποτελεσματικότητα, διότι και αν ακόμη η ΚΑΠ οδηγηθεί σε περιορισμένη ή εκτεταμένη εθνικοποίηση, οι οικονομικές δυνατότητες της Ελλάδας δεν θα επιτρέπουν τη στήριξη που απολάμβανε ο γεωργικός τομέας στο παρελθόν.

Πίνακας 1: Συμμετοχή του γεωργικού τομέα στο Α.Ε.Π. και στην απασχόληση

	Ε.Ε. - 27	% γεωργικού τομέα στο Α.Ε.Π.		% απασχολουμένων στη γεωργία
		Στοιχεία Eurostat ⁵ 2005	Στοιχεία Παγκόσμιας Τράπεζας ⁶ 2006	Στοιχεία Eurostat 2005
1	Αυστρία	1,6	1,7	5,5
2	Βέλγιο	1,1	1,0	2,0
3	Βουλγαρία	9,3	8,5	8,9
4	Γαλλία	2,2	2,0	3,6
5	Γερμανία	1,0	1,0	2,4
6	Δανία	1,5	1,6	3,2
7	Ελλάδα	5,2	3,3	12,4
8	Εσθονία	3,7	3,2	5,3
9	Ηνωμένο Βασίλειο	0,9	0,9	1,4
10	Ιρλανδία	2,5	2,1*	5,9
11	Ισπανία	3,3	3,1	5,3
12	Ιταλία	2,3	2,1	4,2
13	Κύπρος	2,9	..	4,7
14	Λετονία	4,1	3,7	11,8
15	Λιθουανία	5,7	5,3	14,0
16	Λουξεμβούργο	0,4	0,4	1,7
17	Μάλτα	2,5	..	2,0
18	Ολλανδία	2,2	2,3	3,3
19	Ουγγαρία	4,3	4,2	4,9
20	Πολωνία	4,8	4,5	17,4
21	Πορτογαλία	2,8	2,8	11,8
22	Ρουμανία	10,1	10,5	32,3
23	Σλοβακία	4,3	3,6	4,8
24	Σλοβενία	2,5	2,3	9,1
25	Σουηδία	1,2	1,4	2,3
26	Τσεχία	2,9	2,7	4,0
27	Φινλανδία	2,9	2,6	4,8
	Ε.Ε. – 25**	1,9	..	4,9

• Στοιχεία 2005

** Πλην Βουλγαρίας και Ρουμανίας

7. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ελληνικού γεωργικού τομέα

Κοινό τόπο αποτελεί για τους ασχολούμενους με το γεωργικό τομέα ότι η ελληνική γεωργία χαρακτηρίζονται από το μικρό μέγεθος και τον πολυτεμαχισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Το μέσο μέγεθος σε χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση είναι 44,2 στρέμματα, σε 6,3 αγροτεμάχια⁷.

Επειδή η στρεμματική έκταση δεν αποτελεί ικανοποιητικό δείκτη του μεγέθους, στην Ε.Ε.

χρησιμοποιείται η Ευρωπαϊκή Μονάδα Μεγέθους (EMM), η οποία αντιστοιχεί με Τυπικό Ακαθάριστο κέρδος 1.200 ευρώ⁸.

Σύμφωνα με τη Eurostat⁹ οι 711.100 γεωργικές εκμεταλλεύσεις, που είχαν μέγεθος τουλάχιστον 1 EMM, είχαν την κατανομή του Πίνακα 2:

**Πίνακας 2: Κατανομή των ελληνικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων
κατά μέγεθος σε EMM**

Μέγεθος σε Ευρωπαϊκές Μονάδες Μεγέθους	% επί του συνόλου
Από 1 μέχρι κάτω από 8 EMM	69,5
Από 8 μέχρι κάτω από 16 EMM	17,6
Από 16 μέχρι κάτω από 40 EMM	10,7
Από 40 μέχρι κάτω από 100 EMM	2
100 EMM και άνω	0,3
ΣΥΝΟΛΟ	100,0

Η κατανομή των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανάλογα με την απαιτούμενη εργασία σε μονάδες γεωργικής εργασίας έχει την ακόλουθη εικόνα:

**Πίνακας 3. Οι ελληνικές γεωργικές εκμεταλλεύσεις
κατά απαιτήσεις σε απασχόληση**

Εργασία σε ετήσιες μονάδες εργασίας	% επί του συνόλου
Κάτω από 1 ετήσια μονάδα εργασίας	70,8
Από 1 μέχρι κάτω από 2 μονάδες	22
Από 2 μέχρι κάτω από 3 μονάδες	5,6
3 μονάδες και άνω	1,5

Από τα στοιχεία των πινάκων αυτών φαίνεται ότι το 70% των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που έχουν οικονομικό μέγεθος τουλάχιστον 1 EMM, ανήκει στην κατώτατη κατηγορία, δηλαδή έχουν Τυπικό Ακαθάριστο Κέρδος μεταξύ 1.200-9.600 ευρώ και απαιτούν εργασία λιγότερη από τη διατιθέμενη από ένα άτομο το χρόνο.

Ειδικότερα, όσον αφορά την απασχόληση, μόνο το 11,8% των απασχολουμένων στη γεωργία χρησιμοποιεί το 100% του χρόνου του στη γεωργία. Το 20,4% χρησιμοποιεί το 50%-100% και το 67,9% χρησιμοποιεί λιγότερο από 50%. Με άλλα λόγια, αν κάπου χρησιμοποιηθεί το κριτήριο των κατά κύριο επάγγελμα γεωργών, στην κατηγορία αυτή θα περιληφθεί μόνο το 32,2 % των απασχολουμένων στη γεωργία (δηλαδή όσοι χρησιμοποιούν τουλάχιστον το 50% του εργάσιμου χρόνου τους στη γεωργία).

Τα χαρακτηριστικά αυτά της ελληνικής γεωργίας δείχνουν την πενιχρή ως ασήμαντη ανταγωνιστικότητα και διαπραγματευτική δύναμη που μπορεί να διαθέτει το μέγιστο μέρος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, όταν ενεργεί μεμονωμένα. Η αναγκαιότητα συλλογικής δράσης είναι, συνεπώς, αναμφισβήτητη.

Η υψηλή μέση ηλικία των απασχολουμένων στη γεωργία, σε συνδυασμό με την αλλαγή του καθεστώτος ενίσχυσης (εισαγωγή της ενιαίας ενίσχυσης), απομακρύνει από τη γεωργία σημαντικό ποσοστό αγροτών ενώ η είσοδος νέων είναι περιορισμένη. Φαίνεται όμως ότι το μορφωτικό επίπεδο πολλών από τους νέους είναι υψηλότερο, οπότε αυξημένη είναι και η προσδοκία κατανόησης του συμφέροντος για συνεργασία. Εντούτοις, επειδή ο συνεταιριστικός θεσμός έχει συκοφαντηθεί, συχνά δεν ερευνάται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και αναζητούνται εταιρικοί θεσμοί συνεργασίας. Η παρουσία πολλών προβληματικών ή αδρανών συνεταιριστικών μονάδων επιτείνει την εντύπωση ότι ο συνεταιριστικός θεσμός είναι παρωχημένος.

Μια ανασύνταξη της αγροτικής συνεταιριστικής κίνησης είναι εκ των πραγμάτων επιβεβλημένη.

8. Η κατάσταση των αγροτικών συνεταιρισμών

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στην Ε.Ε. παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην προώθηση των συμφερόντων των αγροτών. Στις χώρες που οι μεγάλες δυνατότητες των συνεταιρισμών έχουν εκτιμηθεί και αξιοποιηθεί, υπάρχουν μεγάλες συνεταιριστικές επιχειρήσεις ως αντίβαρο στις μεγάλες συμβατικές επιχειρήσεις. Ο πίνακας που ακολουθεί δείχνει ότι, σε αντίθεση με την εικόνα που έχει επικρατήσει στην Ελλάδα, οι συνεταιρισμοί μπορούν άριστα να ανταγωνίζονται τις συμβατικές επιχειρήσεις, εξασφαλίζοντας παράλληλα προστιθέμενη αξία στα μέλη τους.

**Πίνακας 4: Οι 30 μεγαλύτερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ε.Ε.
(στοιχεία 2003)**

	Επωνυμία	Κράτος	Τομέας	Κύκλος Εργασιών (εκατ.€)
1.	Metsaliitto	Φινλανδία	Δασικά προϊόντα	8.300
2.	Bay Wa	Γερμανία	Εφόδια	5.891
3.	Arla Foods	Σουηδία-Δανία	Γαλακτοκομικά	5.460
4.	Danish Crown	Δανία	Κρέατα	5.420
5.	Friesland Coberco Dairy Foods	Ολλανδία	Γαλακτοκομικά	4.575
6.	Kerry	Ιρλανδία	Γαλακτοκομικά	3.693
7.	Campina	Ολλανδία	Γαλακτοκομικά	3.655
8.	Agravis	Γερμανία	Εφόδια	3.380
9.	Svenska Lantmanen	Σουηδία	Εφόδια	3.100
10.	Terrena	Γαλλία	Εφόδια	2.973
11.	Union IN VIVO	Γαλλία	Σιτηρά, Εφόδια	2.727
12.	Humana Milchunion	Γερμανία	Γαλακτοκομικά	2.444
13.	Nordmilch	Γερμανία	Γαλακτοκομικά	2.226
14.	Glanbia	Ιρλανδία	Γαλακτοκομικά	2.110
15.	SOCOPA	Γαλλία	Κρέατα	1.930
16.	Flora Holland	Ολλανδία	Κηπευτικά	1.919
17.	DLG	Δανία	Εφόδια	1.880
18.	Sodiaal	Γαλλία	Γαλακτοκομικά	1.870
19.	Irish Dairy Board	Ιρλανδία	Γαλακτοκομικά	1.791
20.	TEREOS	Γαλλία	Ζάχαρη	1.729
21.	Valio group	Φινλανδία	Γαλακτοκομικά	1.600
22.	Bloemenveiling	Ολλανδία	Κηπευτικά	1.598
23.	The Greenery	Ολλανδία	Κηπευτικά	1.570

24.	RWZ Rhein-Main	Γερμανία	Εφόδια	1.543
25.	RWA	Αυστρία	Εφόδια	1.530
26.	Sodra	Σουηδία	Δασικά προϊόντα	1.400
27.	Bretagne	Γαλλία	Πολλαπλού σκοπού	1.370
28.	CECAB	Γαλλία	Πολλαπλού σκοπού	1.348
29.	AGRIAL	Γαλλία	Πολλαπλού σκοπού	1.328
30.	Cosun-Breda	Ολλανδία	Πολλαπλού σκοπού	1.321

Πηγή: COGECA, E. Blamonde Noche, "Agricultural Cooperatives in the European Union", power-point presentation, Madrid, 22.11.2005

Είναι αξιοσημείωτο ότι από τις 30 μεγαλύτερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις της Ε.Ε. καμία δεν ανήκει σε χώρα της Νότιας Ευρώπης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία, Ελλάδα). Οι 8 βρίσκονται στη Γαλλία, 6 στην Ολλανδία, 5 στη Γερμανία, 3 στην Ιρλανδία, 2 στη Φινλανδία, 2 στη Δανία, 2 στη Σουηδία, 1 σε Σουηδία-Δανία και 1 στην Αυστρία.

Η συγκριτική πολυδιάσπαση των συνεταιρισμών στην Ελλάδα είναι εμφανής στον ακόλουθο πίνακα που παρουσίασε το 2005 ο τότε Πρόεδρος της COGECA E. Blamonde Noche για 11 από τις τότε 15 χώρες μέλη της Ε.Ε. (Δεν περιλαμβάνονται η Αυστρία, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία και το Ηνωμένο Βασίλειο):

Κράτος - μέλος	Κύκλος Εργασιών σε εκ. €	Αριθμός συνεταιρισμών	Αριθμός μελών σε χιλ.	Απασχολούμενοι (χιλ.)	Κύκλος εργασιών ανά συν/σμό (εκ. €)	Αριθμός μελών ανά συν/σμό	Κύκλος εργασιών ανά μέλος ((χιλ. €)	Απασχολούμενοι ανά συν/σμό	Απασχολούμενοι ανά μέλος
Βέλγιο	2750	355	35,8	20,0	7,75	101	76,82	56,3	0,6
Δανία	18850	14	81,5	35,0	1346,43	5821	231,29	2500,0	0,4
Γερμανία	37000	3286	2385,0	120,0	11,26	726	15,51	36,5	0,1
Ελλάδα	1040	6370	714,0	..	0,16	112	1,46	..	..
Ισπανία	14190	4175	932,1	78,4	3,40	223	15,22	18,8	0,1
Φινλανδία	13300	48	215,0	45,2	277,08	4479	61,86	941,7	0,2
Γαλλία	67000	3500	580,0	150,0	19,14	166	115,52	42,9	0,3
Ιρλανδία	12400	99	197,9	35,3	125,25	1999	62,66	356,5	0,2
Ιταλία	27070	5164	783,8	86,1	5,24	152	34,54	16,7	0,1
Ολλανδία	45160	44	143,1	59,6	1026,36	3253	315,50	1354,5	0,4
Σουηδία	12600	34	300,0	30,0	370,59	8824	42,00	882,4	0,1
Σύνολο	251360	23089	6368,3	659,6	10,89	276	39,47	28,6	0,1

Η προβληματικότητα της ελληνικής περίπτωσης διαπιστώνεται από τα στοιχεία αυτά. Η Ελλάδα εμφανίζεται να διαθέτει 6370 συνεταιρισμούς, όταν τέσσερις από τις αναφερόμενες χώρες (Δανία, Φινλανδία, Ολλανδία, Σουηδία) έχουν φθάσει σε διψήφιο αριθμό, οι δε μεγάλες χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία) έχουν λιγότερους συνεταιρισμούς από την Ελλάδα.

Επιπλέον, ο μεγάλος αριθμός συνεταιρισμών συνδέεται με τον ασυγκρίτως μικρότερο κύκλο εργασιών αυτών των συνεταιρισμών. Αυτή η σχέση, οδηγεί σε κύκλο εργασιών ανά συνεταιρισμό στην Ελλάδα κατά 68 φορές μικρότερο από τον μέσο όρο των 11 κρατών-μελών. Αν εξαιρεθεί η Ελλάδα από το σύνολο, τότε ο μέσος συνεταιρισμός των υπόλοιπων κρατών μελών έχει περίπου 100 φορές μεγαλύτερο κύκλο εργασιών από τον μέσο ελληνικό συνεταιρισμό (για την ακρίβεια 94 φορές μεγαλύτερο).

Αυτά τα μεγέθη τα έχουν πετύχει οι συνεταιρισμοί των άλλων κρατών με συγχωνεύσεις, όταν έγινε αντιληπτό ότι η βιωσιμότητα των μικρών μονάδων ήταν αδύνατη στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού ανταγωνισμού. Τώρα που με την παγκοσμιοποίηση ο ανταγωνισμός είναι κατά πολύ οξύτερος, η πορεία συγχωνεύσεων και συνεργασιών συνεχίζεται και φαίνεται ότι πρέπει να επιταχυνθεί και να φθάσει στις ταχύτητες που ακολουθούν οι μεγάλες ανταγωνίστριες συμβατικές επιχειρήσεις. Μέχρι στιγμής, το πιο γνωστό παράδειγμα είναι της Coop Norden¹⁰.

Ο ανταγωνισμός δικαιολογεί τη δημιουργία της Coop Norden. Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα της επιχείρησης *“Επειδή τα περιθώρια κέρδους είναι μικρά, η κερδοφορία των επιμέρους επιχειρήσεων εξαρτάται από τον μεγάλο όγκο πωλήσεων και την αποτελεσματικότητα της λειτουργίας. Οι μεγάλες επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν μια μεγάλη γκάμα προϊόντων και διαθέτουν πλεονεκτήματα κατά την προμήθεια, τη διανομή, το μάρκετινγκ και τη χρηματοδότηση. Οι μικρές επιχειρήσεις μπορούν να ανταγωνίζονται αποτελεσματικά εάν προσφέρουν εξειδικευμένα προϊόντα, εάν εξυπηρετούν την τοπική αγορά ή εάν παρέχουν ανωτέρου επιπέδου εξυπηρέτηση.”*

Όταν αυτό το μήνυμα εκπέμπουν οι πιο μεγάλοι και πιο επιτυχημένοι συνεταιρισμοί της Ευρώπης, είναι αυτονόητο το τι οφείλουν να πράξουν οι ελληνικοί συνεταιρισμοί.

Στην προαναφερθείσα παρουσίαση, ο τέως Πρόεδρος της COGECA παρέχει πρόσθετες πληροφορίες και υποδείξεις, όπως:

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί της Ευρώπης διαχειρίζονται το 50% της βιομηχανίας αγρο-τροφίμων στην Ε.Ε.-25 (πάνω από 60% στην Ε.Ε.-15).

Η νομοθεσία απαιτεί συμπληρώσεις αναφορικά με τις αυξανόμενες επιχειρηματικές σχέσεις των συνεταιρισμών με τρίτους (μη-μέλη).

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν έχουν εισέλθει στον τομέα του λιανεμπορίου. Αυτό το θέμα οφείλει να το εξετάσει η COGECA.

Ο προβληματισμός είναι έντονος για τη διαδικασία συγκέντρωσης ισχύος στον τομέα του λιανεμπορίου και ιδιαίτερα στις εκπτωτικές λιανεμπορικές επιχειρήσεις¹¹. Η χρηματοδότηση των συνεταιρισμών από εξωτερικές πηγές αυξάνει τον κίνδυνο απώλειας της αυτονομίας τους. Ως εναλλακτικές περιπτώσεις που πρέπει να εξεταστούν είναι η χρηματοδότηση από τα μέλη, προσφέροντας ελκυστικό επιτόκιο και η έκδοση ομολόγων διαπραγματεύσιμων μεταξύ των μελών.

Η εξειδικευμένη κατάρτιση των μελών των διοικητικών συμβουλίων είναι αναγκαία.¹²

Με τη νέα ΚΑΠ αναμένεται μείωση των τιμών και του κύκλου εργασιών των συνεταιρισμών.

Οι συνεταιρισμοί πρέπει να στραφούν περισσότερο προς την αγορά. Η συσπείρωση με σκοπό τη μείωση του κόστους και την πραγματοποίηση επενδύσεων είναι όλο και πιο πολύ αναγκαία.

Οι συνεταιρισμοί οφείλουν να τηρούν ενήμερους τους πολιτικούς και την κοινωνία συνολικά για τις ιδιαιτερότητες των συνεταιρισμών και τον κοινωνικοοικονομικό τους ρόλο.

B. Ο στόχος

Είναι προφανές ότι οι ελληνικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν έχουν την πολυτέλεια να επιλέξουν ανάμεσα από πολλές λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Από περιορισμένο αριθμό μελετών που έχουν γίνει αλλά και από τις μαρτυρίες όλων όσων ασχολούνται με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ο μεγαλύτερος αριθμός των υφιστάμενων πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών είναι αδρανείς και θεωρούνται ως “αγροτικοί συνεταιρισμοί σφραγίδες”.

Από την άλλη πλευρά, η αναγκαιότητα συσπείρωσης των αγροτών είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαία, ακόμη και για απλή επιβίωση στον αγροτικό χώρο.

Συνάγεται ότι η ανασυγκρότηση των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων της Ελλάδας αποτελεί μονόδρομο. Ως επιλογή προσφέρεται μόνο ο τρόπος ανασυγκρότησης. Ο δρόμος που θα ακολουθηθεί θα πρέπει:

- να προκαλεί τις μικρότερες δυνατές αναταράξεις,

- να εξασφαλίζει την ουσιαστική συσπείρωση,
- να διατηρεί την εθελοντικότητα που χαρακτηρίζει τους συνεταιρισμούς,
- να εξασφαλίζει την ισοτιμία στη μεταχείριση των μελών,
- να περιλαμβάνει δεσμεύσεις οι οποίες θα αποφασίζονται και θα τηρούνται από τα μέλη,
- να μην αποκλείεται κανείς παραγωγός εάν ενδιαφέρεται να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού,
- να επιβραβεύεται η προσφορά στην επίτευξη των στόχων του συνεταιρισμού,
- να διαθέτει ο συνεταιρισμός επιχειρηματική ευελιξία,
- να επιδιώκεται η μέγιστη δυνατή συσπείρωση των συνεταιρισμών σε εθνικό και ακόμη σε υπερεθνικό επίπεδο.

Ο στόχος αυτός είναι φιλόδοξος και δύσκολα επιτεύξιμος. Αλλά αποτελεί τη μόνη διέξοδο.

Πολλά σενάρια θα μπορούσαν να διαμορφωθούν για την επίτευξη του στόχου. Τρία από αυτά εξετάστηκαν ως ενδεχόμενα από την ΠΑΣΕΓΕΣ:

Σενάριο 1: Διαγραφή αδρανών πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών και ειδική εκκαθάρισή τους

Σενάριο 2: Μετατροπή Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και προαιρετική ειδική εκκαθάριση πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών

Σενάριο 3: Μετατροπή των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και οικονομική και λειτουργική ενσωμάτωση (προαιρετική) των υφιστάμενων πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών στην ΕΑΣ.

Η ΠΑΣΕΓΕΣ επιλέγει το Σενάριο 3, το οποίο αιτιολογείται και παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Το Σενάριο 3, είναι και το πλέον σύνθετο, αλλά επιλέγεται με την πεποίθηση ότι είναι το πλέον λειτουργικό και ανταποκρίνεται στις σημερινές συνθήκες και αναγκαιότητες.

Ορισμένες από τις παραμέτρους που προαναφέρθηκαν δεν χαρακτηρίζουν μόνο την ελληνική πραγματικότητα. Ιδιαίτερα οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης των αγορών και οι τάσεις των καταναλωτών επηρεάζουν όλες τις κοινωνίες. Είναι, συνεπώς, επόμενο να έχουν προβληματίσει τους παραγωγούς και τους καταναλωτές και άλλων χωρών και να έχουν προκαλέσει σχετικές αντιδράσεις. Το παράδειγμα της Coop Norden που προαναφέρθηκε, είναι χαρακτηριστικό.

Παραδείγματα τόνωσης της συσπείρωσης (αλλά και διάλυσης αλυσίδων) καταναλωτικών συνεταιρισμών υπάρχουν και σε άλλες χώρες. Στην Ελλάδα, αρκετοί είναι οι φορείς που αναφέρονται ως εκπρόσωποι των καταναλωτών αλλά είναι περιορισμένη η απήχησή τους, διότι συγκεντρώνουν μικρό αριθμό καταναλωτών.

Η πλευρά των παραγωγών είναι εξίσου ανοργάνωτη. Μικρός αριθμός Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών που διαθέτουν σούπερ-μάρκετ έχουν συσπειρωθεί στην «Ελληνική Διατροφή», η οποία λειτουργεί ως όμιλος αγορών για τα μέλη της, που αποτελούνται κυρίως από συνεταιρισμούς παντοπωλών και μεμονωμένα παντοπωλιακά καταστήματα (περίπου 500 φορείς με περίπου 1500 καταστήματα στο σύνολο της χώρας).

Γενικεύοντας, μπορεί να λεχθεί ότι η πλευρά των παραγωγών εκφράζεται σήμερα κυρίως μέσω των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών σε τοπικό επίπεδο και σε ορισμένες περιπτώσεις μέσω Κεντρικών Ενώσεων και Συνεταιριστικών Εταιρειών σε εθνικό επίπεδο.

Σε παλαιότερες εποχές, όταν οι αποστάσεις των αγροτικών κοινοτήτων μεταξύ τους και μεταξύ των κοινοτήτων αυτών και των πλησιέστερων πόλεων ήταν μεγάλες (ή και απαγορευτικές) λόγω της ανυπαρξίας ή της κακής ποιότητας του οδικού δικτύου, ιδρύονταν χωριστοί αγροτικοί

συνεταιρισμοί σε κάθε Κοινότητα ή ακόμη και σε κάθε οικισμό.

Με την πάροδο του χρόνου και με τη βελτίωση του οδικού δικτύου οι αποστάσεις έχουν ‘μικρύνει’ και οι επαφές των κατοίκων των μικρών κοινοτήτων με τα αστικά κέντρα είναι συχνές. Συνεπώς, η πρόσβαση των αγροτών σε προϊόντα και υπηρεσίες είναι ευχερής και πολύμορφη και δεν απαιτείται η μεσολάβηση του συνεταιρισμού. Σε πολλές περιπτώσεις (ίσως στις περισσότερες), η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών, που στο παρελθόν αποτελούσε τον πρώτο σταθμό για τη μεταφορά των εισροών στους αγρότες, με δεύτερο σταθμό τον τοπικό συνεταιρισμό, λειτουργεί πλέον ως μοναδικός σταθμός και εξυπηρετεί απ’ ευθείας τους αγρότες.

Επίσης, στην αγροτική πίστη ο τοπικός συνεταιρισμός λειτουργούσε ως το μακρύ χέρι της ΑΤΕ, στην οποία ο Πρόεδρος του Συνεταιρισμού προσερχόταν με τον πίνακα των αιτούντων για να εγκριθούν και να χορηγηθούν τα δάνεια των μελών. Σήμερα αυτή η ανάγκη έχει εντελώς εκλείψει και οι παραγωγοί δανείζονται απ’ ευθείας από την ΑΤΕ.

Ανάλογες μεταβολές υπάρχουν στην επεξεργασία των προϊόντων. Ενώ στο παρελθόν ή επιτόπια επεξεργασία ήταν ο κανόνας (π.χ. τοπικό ελαιολιβείο ή τοπικό οινοποιείο), η επίτευξη οικονομικών κλίμακας αλλά και η πρόοδος της τεχνολογίας επέβαλαν τη δημιουργία μεγαλύτερων μονάδων, συνήθως στο επίπεδο της Ένωσης. Ακόμη, το κόστος των προσφερόμενων υπηρεσιών διαφέρει όταν προσφέρονται σε ένα κεντρικό σημείο σε σύγκριση με π.χ. 50 περιφερειακά σημεία (παραδείγματα: η λογιστική εξυπηρέτηση, το ενοίκιο των αποθηκών, το κόστος των αποθηκαρίων, κλπ).

Στο θέμα των επιδοτήσεων και της επιστροφής ΦΠΑ, η ανάγκη και μόνο για συγκροτημένη λογιστική υπηρεσία, που κατά κανόνα μόνο οι Ενώσεις διαθέτουν, καθιστά και πάλι τις Ενώσεις διαχειριστές των δικαιωμάτων των παραγωγών.

Οι εξελίξεις αυτού του είδους περιόρισαν σταδιακά τον ρόλο των πρωτοβάθμιων αγροτικών συνεταιρισμών και σε πολλές περιπτώσεις ο συνεταιρισμός δεν ασκεί καν δραστηριότητες επ’ ονόματί του. Όμως, εξακολουθεί να είναι εγγεγραμμένος στην Ένωση και να στέλνει αντιπροσώπους, οι οποίοι συμμετέχουν και ψηφίζουν στη Γενική Συνέλευση, αφού με τον νόμο 2810/2000 (άρθρο 27, παρ. 2) κάθε υφιστάμενος συνεταιρισμός μπορεί να είναι μέλος στην Ένωση, αποκτώντας μία μερίδα και διαθέτοντας μία ψήφο, ανεξάρτητα από το επίπεδο των δραστηριοτήτων του. Εναπόκειται στο καταστατικό να ορίσει εάν θα μπορούν οι συνεταιρισμοί μέλη να αποκτήσουν πρόσθετες ψήφους, με βάση το ύψος των συναλλαγών του συνεταιρισμού με την Ένωση, καθορίζοντας και τις απαιτούμενες μερίδες για κάθε πρόσθετη ψήφο.

Επειδή πολλοί συνεταιρισμοί δεν αναπτύσσουν δραστηριότητες, επειδή τα μέλη τους εξυπηρετούνται κατ’ ευθείαν από την Ένωση (ή επειδή δεν χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της Ένωσης), πλανάται το ερώτημα εάν θα πρέπει οι συνεταιρισμοί αυτοί να εξακολουθούν να υφίστανται ως νομικά πρόσωπα ή εάν θα πρέπει να μετέχουν και να ψηφίζουν στην Ένωση. Με άλλα λόγια, ‘στα χαρτιά’ εμφανίζεται μια συνεταιριστική κίνηση συμπαγής και μεγάλου μεγέθους ενώ στην πραγματικότητα πρόκειται για εικονική πραγματικότητα.

Η αντιμετώπιση του θέματος δεν επιδέχεται σπασμωδικές ‘λύσεις’ του τύπου όποιος συνεταιρισμός δεν έχει δραστηριότητες να διαλυθεί ή να υποχρεωθεί να συγχωνευθεί με άλλον. Προτιμότερο είναι να αναλυθεί το φαινόμενο και να αναζητηθούν λύσεις που να συνδέονται με μια σύγχρονη αναπτυξιακή προσπάθεια, η οποία να συνδυάζει την συμμετοχική διαδικασία με την αναπτυξιακή, με βάση την κατανόηση των σημερινών συνθηκών της αγοράς και των διαγραφόμενων προοπτικών.

Αν γίνει δεκτό ότι οι Ενώσεις θα αποτελούν στο μέλλον τους τοπικούς φορείς οικονομικής συνεταιριστικής δραστηριότητας, θα πρέπει το ‘Πρόγραμμα Ανασυγκρότησης των Αγροτικών Συνεταιρισμών’ της ΠΑΣΕΓΕΣ, να επεξεργαστεί τους λόγους οι οποίοι καθιστούν αναγκαία την ανασυγκρότηση, τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν και τη νέα δομή και λειτουργία που θα αντικαταστήσει την υφιστάμενη.

Εκ των προτέρων πρέπει να απαντηθούν ορισμένα ερωτήματα τα οποία αποτελούν το πλαίσιο για τον σχεδιασμό της ανασυγκρότησης. Ως πρώτο βήμα είναι ανάγκη να εξηγηθούν οι επιδιώξεις

του προγράμματος ανασυγκρότησης:

1.2 Επιδιώξεις

- **Να ισχυροποιηθεί η διαπραγματευτική δύναμη των αγροτών, με συγκέντρωση της προσφοράς αγροτικών προϊόντων και της ζήτησης αγροτικών εφοδίων.**

Θεωρείται δεδομένη η επιδίωξη των αγροτών να επιβιώσουν¹³ στο σημερινό κλίμα του έντονου ανταγωνισμού το οποίο ευνοεί τις μεγάλες επιχειρήσεις, αφού αυτές κατορθώνουν να διαμορφώνουν χαμηλό κόστος αλλά και να κυριαρχούν λόγω του όγκου και της επιβολής των όρων τους στους συναλλασσόμενους με αυτές. Σήμερα θεωρείται δεδομένο ότι ο μεμονωμένος μικροπαραγωγός δεν έχει προϋποθέσεις επιβίωσης εκτός αν προσφέρει κάποιο προϊόν ή κάποια υπηρεσία με ιδιαιτερότητα και συγκεκριμένη ζήτηση.

Όσο μεγαλύτερη είναι η συγκέντρωση της προσφοράς τόσο περισσότερο μπορεί το όργανο εκπροσώπησης του συνόλου να διαπραγματευθεί τους όρους διάθεσης. Βέβαια, δεν πρέπει να νομισθεί ότι ακόμη και αν συγκεντρωθεί το σύνολο ενός συμβατικού προϊόντος, ο φορέας διαχείρισής του θα κυριαρχεί στην αγορά. Η σχεδόν καθολική κατάργηση των εμποδίων διακίνησης προϊόντων έχει καταστήσει τον ανταγωνισμό παγκόσμιο, γεγονός που σημαίνει τουλάχιστον δύο πράγματα: Πρώτο ότι η τιμή στην οποία προσφέρεται το προϊόν θα πρέπει να είναι ανταγωνιστική σε σύγκριση με προϊόν της ίδιας ποιότητας που μπορεί να έρθει στην αγορά και δεύτερον ότι ο φορέας θα βρει διέξοδο στην λιανεμπορική αγορά. Αυτά τα δύο δεν συμπίπτουν. Δηλαδή η προσφορά προϊόντος σε ανταγωνιστική τιμή δεν σημαίνει ότι το προϊόν θα βρεθεί στα ράφια των πολυεθνικών αλυσίδων λιανεμπορίου¹⁴.

Οι αλυσίδες αυτές συνάπτουν μακροχρόνιες συμφωνίες με μεγάλους προμηθευτές για παράδοση προϊόντων στα πολυάριθμα σημεία των καταστημάτων τους σε συγκεκριμένη ημέρα, ποσότητα και τιμή. Αυτά θα πρέπει να τα λαμβάνει υπόψη του ο φορέας διαχείρισης της συγκεντρωμένης προσφοράς. Σε κάθε περίπτωση, η συσπείρωση του συνόλου (ει δυνατόν) των παραγωγών, είναι το μέγιστο δυνατό μέσο προάσπισης των συμφερόντων των παραγωγών.

- **Φορείς της ισχυροποίησης να αποτελέσουν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί.**

Η καταστροφάντηση του συνεταιριστικού θεσμού στην Ελλάδα – αναίτια ή και σκοπίμως κατά ένα μέρος αλλά και υπαίτια κατά μεγάλο μέρος – έχει οδηγήσει πολλούς στο συμπέρασμα ότι ο συνεταιριστικός θεσμός είναι ξεπερασμένος. Ότι είναι απολίθωμα του παρελθόντος στο οποίο ταιριάζει μόνο η ευθανασία. Στη θέση των συνεταιρισμών προτείνεται ο θεσμός των εταιρειών διαφόρων κατηγοριών (Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ο.Ε., κλπ). Πολλές κυβερνήσεις και τα πολιτικά κόμματα έχουν μεγάλη ευθύνη για την εικόνα που δημιουργήθηκε για τους συνεταιρισμούς και ειδικότερα για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς. Οι αλληπάλληλες νομοθετικές και διοικητικές παρεμβάσεις των κυβερνήσεων στους αγροτικούς συνεταιρισμούς και η κομματικοποίηση μέσω της νομοθεσίας και των ενεργειών των κομμάτων, έχουν βλάψει καιρίως τους συνεταιρισμούς. Αντίστοιχες παρεμβάσεις δεν παρατηρούνται στις εταιρείες, οι οποίες αφήνονται ήσυχες στο επιχειρηματικό τους έργο.

Η κατάσταση αυτή οδηγεί και καλόπιστους θιασώτες του συνεταιριστικού θεσμού να θεωρούν ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί δεν μπορούν να επιβιώσουν επιχειρηματικά στην Ελλάδα. Στηρίζουν την άποψή τους αυτή στο γεγονός ότι στους αγροτικούς συνεταιρισμούς άλλαξε ο βασικός νόμος 5 φορές σε μια εικοσαετία, ενώ η κομματική εμπλοκή υπήρξε τόση, ώστε υπήρξε περίοδος κατά την οποία τα κομματικά επιτελεία θριαμβολογούσαν για “νίκες” στους αγροτικούς συνεταιρισμούς όταν εκλέγονταν οι κομματικά υποδεικνυόμενοι υποψήφιοι.

Όμως, η πραγματικότητα είναι ότι ο συνεταιριστικός θεσμός “θριαμβεύει” ακόμη και στα προπύργια του καπιταλισμού. Ο πίνακας που παρουσιάστηκε ανωτέρω με τις μεγαλύτερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη αποτελεί αψευδή μάρτυρα. Ανάλογος πίνακας θα μπορούσε να γίνει για τις Η.Π.Α., όπου οι συνεταιρισμοί έχουν να παρουσιάσουν τεράστιο έργο, αλλά και για αναπτυσσόμενες χώρες.

Στη σημερινή ελληνική πραγματικότητα, η χρησιμοποίηση του συνεταιριστικού θεσμού προσφέρεται περισσότερο για τον αγροτικό χώρο σε σύγκριση με την εταιρική μορφή. Τα κύρια χαρακτηριστικά των διαθέσιμων εταιρικών μορφών είναι τα ακόλουθα:

Στην ανώνυμη εταιρεία κυρίαρχοι είναι εκείνοι που διαθέτουν περισσότερο κεφάλαιο με τη μορφή μετοχών. Κάθε μετοχή αντιστοιχεί με μία ψήφο. Όταν η διασπορά μετοχών είναι μεγάλη, ένας μικρός αριθμός μετόχων ή και ένας μέτοχος παίζει αποφασιστικό ρόλο. Οι πολλοί, μικροί και ασυντόνιστοι μέτοχοι δεν έχουν δύναμη να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων. Τα κέρδη διανέμονται στους μετόχους ανάλογα με το κεφάλαιο που έχουν διαθέσει και όχι ανάλογα με τις συναλλαγές. Το κεφάλαιο μπορεί να το κατέχουν οποιοδήποτε κεφαλαιούχοι και όχι οι χρήστες των υπηρεσιών και μπορεί να μεταβιβάζεται σε οποιονδήποτε.

Η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.) προσφέρεται για μικρό αριθμό εταίρων. Το κεφάλαιο υποδιαιρείται σε μερίδια. Οι σχέσεις μεταξύ των εταίρων καθορίζεται από το καταστατικό, το οποίο ορίζει και τις σχέσεις μεταξύ κεφαλαίου, ψήφων και κερδών. Η διαχείριση της ΕΠΕ γίνεται από τον διαχειριστή, ο οποίος ορίζεται από το καταστατικό.

Η Ομόρρυθμη Εταιρεία (Ο.Ε.) αποτελείται από ομόρρυθμους εταίρους, οι οποίοι όλοι εγγυώνται με το σύνολο της περιουσίας τους στους δανειστές τους. Για τον λόγο αυτόν αυτή η νομική μορφή προσφέρεται για πολύ μικρό αριθμό ατόμων συνδεδεμένων στενά μεταξύ τους

Η Ετερόρρυθμη Εταιρεία (Ε.Ε.) έχει έναν τουλάχιστον ομόρρυθμο εταίρο, ο οποίος σχεδόν πάντοτε είναι ο διαχειριστής. Οι ετερόρρυθμοι εταίροι ευθύνονται μόνο μέχρι το ποσό που έχουν διαθέσει.

Σε αντίθεση με τα ανωτέρω, στον συνεταιρισμό τα μέλη εφαρμόζουν δημοκρατικές διαδικασίες για την εκλογή των διαχειριζομένων τις συλλογικές υποθέσεις. Η συμμετοχή στο κεφάλαιο είναι ίση ή περίπου ίση για όλους και η διανομή των ωφελημάτων είναι ανάλογη με τη συμβολή καθενός στη δημιουργία αυτών των ωφελημάτων. Να προστεθεί ότι ο νόμος που ισχύει για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς φαίνεται να παρέχει στους συνεταιρισμούς την αναγκαία ευελιξία στη λήψη αποφάσεων και στη διαχείριση των υποθέσεων, εάν αυτό επιλέξουν τα μέλη.

Στους αγροτικούς συνεταιρισμούς υπάρχει ειδικό καθεστώς φορολόγησης. Όταν οι συναλλαγές με τα μέλη τους αφήνουν πλεόνασμα, αυτό μπορεί να επιστραφεί στα μέλη διότι όταν προέρχεται από την πώληση προϊόντων των μελών αποτελεί συμπλήρωμα της τιμής για τα προϊόντα τους ενώ όταν προέρχεται από προμήθεια εφοδίων αποτελεί την έκπτωση που πέτυχε ο συνεταιρισμός με τη συλλογική ενέργεια. Έτσι, ο συνεταιρισμός συνδυάζει την περιορισμένη ευθύνη των Α.Ε. Και Ε.Π.Ε. Με την συμμετοχή όλων στη διαμόρφωση των αποφάσεων και την αναλογική απόδοση του οφέλους σε εκείνους που το δημιούργησαν με τη συναλλαγή τους με τον συνεταιρισμό.

- **Η συνεργασία των μελών με τη συνεταιριστική οργάνωση να είναι ουσιαστική, με πραγματική δέσμευση (περιορισμός της κυριαρχίας του μέλους , αύξηση της κυριαρχίας της ομάδας).**

Ενώ ο συνεταιριστικός θεσμός παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός συλλογικού οργάνου – του συνεταιρισμού – από τα μέλη για τη δική τους εξυπηρέτηση, η χρήση αυτού του οργάνου στην ελληνική πράξη δεν διακρίνεται από τήρηση του αυτονόητου. Ο συνεταιρισμός στη χώρα μας χρησιμοποιείται από τα μέλη κατά βούληση. Τα μέλη αφήνονται ελεύθερα να χρησιμοποιούν ή όχι τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού τους. Αυτό μοιάζει με επιχειρηματία που ανοίγει κατάστημα αλλά

ο ίδιος δεν ψωνίζει από το κατάστημά του.

Η δέσμευση των μελών να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού οφείλει να αναφέρεται στο καταστατικό και να τηρείται με αυστηρότητα. Διαφορετικά, ο συνεταιρισμός, αργά ή γρήγορα, θα καταστεί περιττός και θα διαλυθεί. Εναλλακτικά, όταν ο συνεταιρισμός αποφασίζει να αναλάβει μια δραστηριότητα, εφόσον αποφασίζει η γενική συνέλευση, τα μέλη πρέπει να υποχρεώνονται να υπογράψουν δέσμευση χρησιμοποίησης των υπηρεσιών του ή να αποχωρήσουν. Η μη τήρηση της δέσμευσης να συνεπάγεται αποζημίωση για την προκαλούμενη βλάβη και διαγραφή.

- **Η δέσμευση του μέλους να είναι εθελοντική (μέσω του καταστατικού) και όχι επιβαλλόμενη από τη νομοθεσία.**

Συχνά υποστηρίζεται ότι ο νόμος θα πρέπει να επιβάλλει την υποχρέωση των μελών να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού και τη δέσμευση του συνεταιρισμού να προσφέρει συγκεκριμένες υπηρεσίες στα μέλη. Κάτι τέτοιο δεν εξασφαλίζει την επιτυχία του συνεταιρισμού. Αυτό αποδείχθηκε και με τις σχετικές διατάξεις του νόμου 1541/1985, που επέβαλαν την υποχρέωση των μελών να παραδίδουν τα παραγόμενα προϊόντα για μεταποίηση και εμπορία στον συνεταιρισμό και την παράλληλη υποχρέωση του συνεταιρισμού να παραλαμβάνει τα προϊόντα. Οι διατάξεις αυτές αδράνησαν, αφού οι περισσότεροι συνεταιρισμοί δεν είχαν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν. Οι αυτονόητες αυτές ρυθμίσεις γίνονται από τους ίδιους τους συνεταιρισμούς, οι οποίοι είναι σε θέση να κρίνουν αν έχουν τη δυνατότητα να αναλάβουν ανάλογο ρόλο. Η γενική νομοθετική ρύθμιση δεν αποτελεί τη λύση όπου τα άτομα δεν είναι σε θέση να προστατεύσουν τον εαυτό τους.

- **Η νομοθεσία να διευκολύνει την ανασυγκρότηση που θα επιδιωχθεί, παρέχοντας το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο και ει δυνατόν κίνητρα.**

Η ανασυγκρότηση μιας δομής που οικοδομήθηκε επί περίπου 100 χρόνια και που στη διάρκεια αυτή γνώρισε πολλές περιόδους ακμής και παρακμής ή ευνοϊκής και κακής μεταχείρισης εκ μέρους της πολιτείας, δημιουργώντας αντίστοιχες εμπειρίες και αντιδράσεις, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Παρ' ότι οι συνεταιρισμοί αντιμετωπίστηκαν συχνά ως προέκταση του κρατικού μηχανισμού, η επιδιωκόμενη ανασυγκρότηση πρέπει να αποτελέσει αποτέλεσμα της δικής τους επιλογής και όχι κρατικής επιβολής. Όμως στην πορεία αυτή χρειάζεται η συμπίεση του κράτους.

Τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών εισηγούνται τα Ηνωμένα Έθνη¹⁵ και η Ευρωπαϊκή Ένωση¹⁶ αλλά υποδεικνύει και ο κοινός νους, εάν το ενδιαφέρον μιας πολιτείας είναι να ενθαρρύνει τις πρωτοβουλίες των ενεργών πολιτών, την κοινωνικοποίησή τους μέσω της συνεργασίας αλλά και τη δημιουργία ισορροπίας συμφερόντων στην αγορά. Οι συνεταιρισμοί των ενδιαφερομένων πολιτών, οι οποίοι συμμετέχουν με τους ίδιους όρους στον ανταγωνισμό της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς, συντηρούν και γονιμοποιούν τον ανταγωνισμό και ακόμη συμβάλλουν στην πιο ισόρροπη διανομή του πλούτου.

Συνάγεται ότι η πολιτεία έχει συμφέρον να υπάρχουν ισχυρές συνεταιριστικές πρωτοβουλίες και για τη δημιουργία τους μπορεί να συμβάλει με το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο. Ρυθμιστικές ενισχύσεις, ουσιαστικά για την καλύτερη λειτουργία της αγοράς είναι καθ' όλα δικαιολογημένες. Δεν δικαιολογούνται ούτε επιζητούνται από τους συνεταιρισμούς διαρκείς 'ενέσεις' επιβίωσης, με τη μορφή 'τεχνητής αναπνοής' πριν από την εκπνοή. Οποιοσδήποτε διευκολύνσεις ή κίνητρα οφείλουν να εξετάζονται από την οπτική του αντίστοιχου κοινωνικού οφέλους.

2. Προσανατολισμός της ανασυγκρότησης

Η ανασυγκρότηση της συνεταιριστικής κίνησης δεν πρέπει να νομισθεί ότι θα γίνει με το πάτημα ενός κουμπιού. Πρέπει να αποτελέσει επιλογή των ενδιαφερομένων, αφού εξηγηθεί το συνολικό σχήμα και οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν. Ακόμη, θα χρειαστεί να εξασφαλιστεί η σύμφωνη γνώμη της Πολιτείας για τις αναγκαίες θεσμικές ρυθμίσεις.

Στη συνέχεια αναφέρονται οι κύριοι άξονες της προτεινόμενης ανασυγκρότησης:

- **Οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) να αποτελέσουν πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και να εξυπηρετούν απ' ευθείας τα μέλη τους.**

Με βάση την αιτιολόγηση που προαναφέρθηκε, φαίνεται ότι είναι ώριμες οι συνθήκες να αναγνωριστεί μια πραγματικότητα που υπάρχει σε αρκετή έκταση, δηλαδή να αναγνωριστούν οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών ως πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, που έχουν ως μέλη φυσικά και νομικά πρόσωπα και εξυπηρετούν απ' ευθείας τα μέλη τους ως προς τις υπηρεσίες που προσφέρουν. Δεν παραβλέπεται ότι υπάρχουν περιπτώσεις σημαντικών και δραστήριων πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Όμως ο αριθμός τους είναι περιορισμένος και σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να εξαναγκαστούν να προχωρήσουν σε μη επιθυμητές επιλογές.

Με τη μετατροπή των ενώσεων σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς θα παρουσιαστεί η πραγματική εικόνα της ελληνικής συνεταιριστικής κίνησης, ενώ σήμερα *“ενημερούν οι αριθμοί αλλά πάσχουν οι άνθρωποι”*, όπως έλεγε ο Γεώργιος Παπανδρέου.

- **Οι γενικές συνελεύσεις να είναι λειτουργικές, με περιορισμένη αριθμό μελών, ώστε να γίνεται ουσιαστικός διάλογος.**

Με τη μετατροπή των Ενώσεων σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς, ο αριθμός των μελών (φυσικών και νομικών προσώπων) θα είναι μεγάλος, όπως συμβαίνει σήμερα στα περισσότερα κράτη μέλη της Ε.Ε. Επόμενο είναι να ακολουθηθούν οι τρόποι που χρησιμοποιούνται σε άλλες χώρες, ώστε παρά τον μεγάλο αριθμό μελών που απαρτίζουν τη γενική συνέλευση, η συνέλευση να είναι ταυτόχρονα λειτουργική. Το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού αποτελεί οδηγό για την αντιμετώπιση του θέματος¹⁷.

Για να είναι λειτουργική μια γενική συνέλευση πρέπει να αποτελείται από σχετικά περιορισμένο αριθμό προσώπων. Ηχεί ελκυστική η ιδέα της συμμετοχής όλων των μελών στις συνελεύσεις συλλογικών οργάνων, ταυτόχρονα όμως η πείρα έχει δείξει ότι οι πολυάνθρωπες συνελεύσεις δεν αποτελούν συναθροίσεις για ουσιαστικό διάλογο. Ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την έκφραση απόψεων είναι αντιστρόφως ανάλογος προς τον αριθμό των συμμετεχόντων. Όταν παρατείνεται επί ημέρες η διάρκεια μιας γενικής συνέλευσης για να δοθεί σε περισσότερους συμμετέχοντες η δυνατότητα διατύπωσης των απόψεών τους, το κόστος μεγαθύνεται αλλά και καθυστερεί η λήψη αποφάσεων. Όμως, η ανάγκη ανταγωνιστικής αντιπαράθεσης των συνεταιρισμών προς τις συμβατικές επιχειρήσεις δεν επιτρέπει καθυστερήσεις.

Για να αυξηθεί περαιτέρω η ευελιξία των συνεταιρισμών στη λήψη αποφάσεων, πρέπει να περιορίζονται τα θέματα που εντάσσονται στην αρμοδιότητα της γενικής συνέλευσης, με την εξουσιοδότηση χειρισμού των περισσότερων από το διοικητικό συμβούλιο ή τον γενικό διευθυντή. Η εκχώρηση αυξημένων αρμοδιοτήτων σε ολιγομελή όργανα, σχολιάζεται συχνά αρνητικά και θεωρείται ως περιορισμός της δημοκρατίας στους συνεταιρισμούς. Δεδομένου όμως ότι η γενική συνέλευση κρίνει και αξιολογεί και επιβραβεύει ή αποδοκιμάζει τις ενέργειες των εξουσιοδοτηθέντων οργάνων, κατά τον ετήσιο απολογισμό, η εξουσία διατηρείται στο κορυφαίο όργανο των μελών. Άλλωστε, όπως προαναφέρθηκε, η επιβίωση και επικράτηση των συνεταιρισμών στο κλίμα έντονου ανταγωνισμού έχει καταστεί επιδίωξη ύψιστης προτεραιότητας.

- **Οι υφιστάμενοι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί να αποτελέσουν Τμήματα της νέας ΕΑΣ, στα οποία να λειτουργούν Τμηματικές Συνελεύσεις για την εκλογή αντιπροσώπων στη νέα ΕΑΣ.**

Οι υφιστάμενοι συνεταιρισμοί, ακόμη και εάν αδρανούν, αποτελούνται από φυσικά πρόσωπα τα οποία θα κληθούν να ενταχθούν στην Ένωση που θα μετατραπεί σε πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό. Η μετατροπή αυτή θα αποτελέσει ευκαιρία εκκαθάρισης του μητρώου των συνεταιρισμών από άτομα τα οποία είτε έχουν αποβιώσει είτε έχουν εγκαταλείψει τη γεωργία. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να γίνουν ρυθμίσεις τέτοιες που να αποθαρρύνουν εγγραφές σκοπιμότητας, όπως είχαν γίνει στο παρελθόν.

Με τη δέσμευση του μέλους να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού του (της σημερινής Ένωσης), δεν θα έχουν λόγο εγγραφής (ή αν εγγραφούν θα διαγράφονται) όσοι δεν χρησιμοποιούν τις προσφερόμενες υπηρεσίες επί οριζόμενο στο καταστατικό διάστημα. Εκείνοι που κατά τη διάρκεια ενός έτους δεν έχουν χρησιμοποιήσει υπηρεσίες ενός κατώτατου επιπέδου δεν πρέπει να έχουν δικαίωμα ψήφου στη γενική (ή τμηματική ή τομεακή) συνέλευση, ώστε να μην επηρεάζουν αποφάσεις που αφορούν τα ενεργά μέλη.

Μετά την εκκαθάριση του μητρώου, τα απομένοντα ενεργά μέλη κάθε υφιστάμενου σήμερα συνεταιρισμού, εφόσον υπερβαίνουν έναν καθοριζόμενο από το καταστατικό της νέας ΕΑΣ αριθμό¹⁸, θα αποτελούν τμήμα της πρωτοβάθμιας πλέον ΕΑΣ, από το οποίο θα εκλέγονται αντιπρόσωποι στη γενική συνέλευση.

Θετικά θα λειτουργήσει για την επιδιωκόμενη ανασυγκρότηση η διατήρηση σε ισχύ των κινήτρων συγχώνευσης που περιλαμβάνει ο νόμος 2810/2000 στο άρθρο 21, αφού εξειδικευθούν, όπου απαιτείται, καθώς και η ρύθμιση των εκκρεμοτήτων των αδρανούστων συνεταιρισμών που αντιμετωπίζουν προβλήματα με την Εφορία λόγω παραμέλησης υποβολής δηλώσεων Φόρου Προστιθέμενης Αξίας.

- **Στη νέα ΕΑΣ να γίνονται δεκτά και νομικά πρόσωπα ως μέλη, εάν το προβλέπει το καταστατικό, με την προϋπόθεση ότι δεν θα ασκούν παρόμοιες ή ανταγωνιστικές δραστηριότητες.**

Το καταστατικό εκφράζει τη βούληση των μελών, η οποία όμως οφείλει να κινείται εντός των ορίων του νόμου. Η παρ. 2 του άρθρου 5 του νόμου 2810/2000 αφήνει στο καταστατικό να ορίσει αν θα γίνονται μέλη του συνεταιρισμού νομικά πρόσωπα τα οποία ασχολούνται με τις δραστηριότητες που εξυπηρετεί ο συνεταιρισμός. Κρίνεται, στην προκείμενη περίπτωση να υπάρχει διάταξη στο καταστατικό της νέας ΕΑΣ (πρωτοβάθμιου συνεταιρισμού) που να δέχεται τη συμμετοχή νομικών προσώπων και ιδιαίτερα άλλων πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Η διάταξη αυτή θα διευκολύνει τη συμμετοχή στην νέα ΕΑΣ και συνεταιρισμών που δεν επιθυμούν να χάσουν την οντότητά τους, επικαλούμενοι επιχειρηματικούς ή άλλους λόγους. Με τη συμμετοχή και αυτών, θα μεγεθυνθεί ο όγκος των δραστηριοτήτων του νέου συνεταιρισμού (π.χ. όγκος προϊόντων που θα διαχειρίζεται), με τα συνακόλουθα πλεονεκτήματα.

Πολλές συζητήσεις έχουν γίνει κατά καιρούς εάν θα πρέπει να συμμετέχουν στους συνεταιρισμούς μόνο οι κατά κύριο επάγγελμα γεωργοί ή οι κατά κύριο και αποκλειστικό επάγγελμα γεωργοί ή όλοι όσοι μπορούν να εξυπηρετηθούν από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Η τελευταία επιλογή έχει υιοθετηθεί από τον νόμο 2810/2000 (άρθρο 5, παρ. 1).

Η επιλογή του νόμου κρίνεται συμφέρουσα και στην προκείμενη περίπτωση, διότι αποκτά μεγαλύτερη ισχύ ο συνεταιρισμός όταν διαχειρίζεται μεγάλες ποσότητες και όταν δεν απορρίπτει παραγωγούς, οι οποίοι, επειδή έχουν αποκλειστεί, τελικά χρησιμοποιούνται από ιδιώτες ανταγωνιστές ως κράχτες αποστασίας μελών του συνεταιρισμού, διότι οι ιδιώτες ανταγωνιστές

τους επιφυλάσσουν εξαιρετική μεταχείριση, μέχρι να πετύχουν τον σκοπό τους.

Εξ άλλου, η ιδιότητα του κατά κύριο επάγγελμα γεωργού έχει χρησιμοποιηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις, που ήταν και δυνατό να ελεγχθούν κατά πόσο πληρούν τα κριτήρια σε μια δεδομένη περίοδο, δηλαδή να χρησιμοποιούν στη γεωργία τουλάχιστον το 50% του εργάσιμου χρόνου και να αντλούν από τη γεωργία τουλάχιστον το 50% του εισοδήματός τους. Με τον μεγάλο αριθμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα, η συγκέντρωση αξιόπιστων στοιχείων για τις παραμέτρους αυτές είναι πρακτικά αδύνατη. Αλλά και αν αυτό καταστεί εφικτό, έχει τόση μεταβλητότητα από χρόνο σε χρόνο ώστε θα απαιτούσε πολυάνθρωπο μηχανισμό και συνεχείς ελέγχους, απαιτήσεις δυσανάλογες για το αποτέλεσμα που προσδοκάται και μάλιστα σε μια χώρα που δεν πετυχαίνει κάτι αντίστοιχο ούτε για τη φορολόγηση των πολιτών.

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο σημείο, αν χρησιμοποιηθεί το κριτήριο των κατά κύριο επάγγελμα γεωργών, στην κατηγορία αυτή από την άποψη της απασχόλησης θα περιληφθεί μόνο το 32,2 % των απασχολούμενων στη γεωργία (δηλαδή όσοι χρησιμοποιούν τουλάχιστον το 50% του εργάσιμου χρόνου τους στη γεωργία). Αν προστεθεί και το κριτήριο του εισοδήματος, το ποσοστό αυτό θα είναι ακόμη μικρότερο.

Εκείνοι που θα πρέπει να αποκλείονται από τον συνεταιρισμό είναι όσοι ασκούν ανταγωνιστικές δραστηριότητες ή γενικότερα όσοι αντιστρατεύονται τους στόχους των συνεταιρισμών.

- **Οι Κεντρικές Ενώσεις να αποτελέσουν δευτεροβάθμιους συνεταιρισμούς.**

Εφόσον οι Ενώσεις καταστούν πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, ερωτάται ποια θα είναι η θέση των Κεντρικών Ενώσεων. Είναι προφανές ότι το συνεταιριστικό σύστημα θα περιλαμβάνει πλέον μόνο δύο επίπεδα: πρωτοβάθμιους και δευτεροβάθμιους συνεταιρισμούς. Οι Κεντρικές Ενώσεις θα αποτελούν τους δευτεροβάθμιους συνεταιρισμούς και επιθυμητό θα είναι να είναι εξειδικευμένοι και εθνικού επιπέδου, για να επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή συσπείρωση των παραγωγών.

- **Συνεταιριστικές Εταιρείες να συνεχίσουν να υπάρχουν και να είναι μέλη της ΠΑΣΕΓΕΣ.**

Οι Συνεταιριστικές Εταιρείες δεν υπάρχει λόγος να υποστούν οποιαδήποτε μεταβολή. Αποτελούν φορείς των συνεταιριστικών οργανώσεων, που κρίθηκε ότι εξυπηρετούν καλύτερα τους στόχους τους με αυτή τη νομική μορφή. Στις Συνεταιριστικές Εταιρείες η πλειονότητα των μετοχών ή των εταιρικών μεριδίων ανήκει σε συνεταιριστικές οργανώσεις ή συνεταιριστικές εταιρείες και συνεπώς ελέγχονται από αυτές.

- **Η ΠΑΣΕΓΕΣ να παραμείνει κορυφαία οργάνωση συντονισμού και εκπροσώπησης της συνεταιριστικής κίνησης.**

Η ΠΑΣΕΓΕΣ δεν χρειάζεται να αλλάξει όνομα ή ρόλο. Θα παραμείνει το κορυφαίο όργανο συντονισμού και εκπροσώπησης, με μέλη πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς (τις προηγούμενες ΕΑΣ) και πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς που δεν έχουν ενταχθεί σε ΕΑΣ, με κανόνες εκπροσώπησης ίδιους με των Ενώσεων που έχουν μετατραπεί σε πρωτοβάθμιους. Όπως είναι αναμενόμενο, εάν κριτήριο που θα καθορίζει τη δύναμη σε ψήφους θα είναι π.χ. ο κύκλος εργασιών ή το διαχειριστικό υπόλοιπο της χρήσης (δηλ. πλεονάσματα και κέρδη)¹⁹, η δύναμη σε ψήφους των μικρών συνεταιρισμών θα είναι εξίσου μικρή. Στην ΠΑΣΕΓΕΣ θα μετέχουν επίσης οι Κεντρικές Ενώσεις (ως δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί) και Κοινοπραξίες, με τον τρόπο και τη δύναμη σε ψήφους ανάλογη με τη σημερινή.

- **Η ΠΑΣΕΓΕΣ να εγκαταλείψει την επαγγελματική εκπροσώπηση των αγροτών.**

Παρά το γεγονός ότι η ΠΑΣΕΓΕΣ ανέκαθεν αποτελούσε μια ευπρόσωπη παρουσία στις Βρυξέλλες, τόσο στην COGESA όσο και στην COPA, κρίνεται πλέον σκόπιμο να εγκαταλείψει την επαγγελματική εκπροσώπηση των αγροτών και να περιοριστεί στην εκπροσώπηση μόνο των συνεταιρισμών. Η εξέλιξη του συνδικαλισμού σε φορείς διαμαρτυρίας στην Ελλάδα και η (καλή ή κακή) συμπεριφορά πολλών συνεταιριστικών στελεχών ως εκπροσώπων των αγροτών, ενδεχομένως για να γίνουν γνωστά και να προωθήσουν τις φιλοδοξίες τους για ανάδειξη σε άλλα αξιώματα, έχουν συντελέσει στη δημιουργία της εντύπωσης ότι και οι συνεταιρισμοί αποτελούν σκαλοπάτι για ανάδειξη σε άλλα αξιώματα.

Επιπλέον, το γεγονός ότι τόσο ο αγροτικός συνδικαλισμός όσο και πληθώρα συνεταιριστικών στελεχών έχουν συνδεθεί, αμέσως ή εμμέσως, με πολιτικά κόμματα, οι πολιτικές παρατάξεις εκλαμβάνουν τους “ημέτερους” συνεταιρισμούς ως κομματικά φέουδα και συμπεριφέρονται αναλόγως σε αυτούς και στους συνδεδεμένους με άλλα κόμματα.

Η ΠΑΣΕΓΕΣ θα πείσει για την ειλικρίνεια των προθέσεών της να αναλάβει την ανασυγκρότηση της συνεταιριστικής κίνησης, αν αποποιηθεί τον, έστω και καλώς εννοούμενο, συνδικαλιστικό της ρόλο και εάν αυτοί που την εκφράζουν αποφασίσουν να απέχουν από κομματικές εκδηλώσεις και κομματικές διασυνδέσεις και εξαρτήσεις.

Επίσης, θα πείσει εάν η ηγεσία της συστηματικά προβάλλει τον επιχειρηματικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών και επιδιώκει να γίνονται γνωστά τα αποτελέσματα που προέρχονται από τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες των συνεταιρισμών. Η προσφορά υπηρεσιών προς τους αγρότες κατ’ ανάθεση από την Ε.Ε. ή το ελληνικό δημόσιο, παρ’ ότι πολύ χρήσιμες, πρέπει να θεωρείται υποδεέστερο έργο σε σύγκριση με τον καθαυτό επιχειρηματικό ρόλο των συνεταιρισμών.

Οι συνεταιρισμοί, ως επιχειρήσεις, δεν επιτρέπεται να προσεταιρίζονται πολιτικά κόμματα, ούτε τα πολιτικά κόμματα να εναγκαλίζονται ή να αντιπαρατάσσονται προς τους συνεταιρισμούς ανάλογα με τα πρόσωπα που έχουν εκλεγεί στην ηγεσία τους.

- **Να γίνει απορρόφηση των περιουσιακών στοιχείων των συνεταιρισμών, με συμφωνία ΕΑΣ-συνεταιρισμών, ύστερα από αποτίμηση από ανεξάρτητο όργανο, χωρίς να προηγηθεί ειδική εκκαθάριση, αλλά με ειδική διάταξη νόμου δυννητικής εφαρμογής.**

Ένα από τα σοβαρότερα θέματα που ανακύπτουν από την πρόταση μετατροπής των ΕΑΣ σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς είναι η τύχη των περιουσιακών στοιχείων των συνεταιρισμών που θα ενταχθούν στον νέο πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό που προκύπτει από την μετατροπή της ΕΑΣ.

Κατ’ αρχήν, οι περισσότεροι αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν ζωή αρκετών δεκαετιών, μέχρι και ενός αιώνα. Η περιουσία που σήμερα διαθέτουν έχει δημιουργηθεί με τη συμβολή διαδοχικών γενεών και δεν είναι αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων των σημερινών μελών, ώστε να ανήκει σε αυτά. Γι’ αυτό ο καθιερωμένος γενικός κανόνας, που εφαρμόζεται σε περιπτώσεις διάλυσης ενός συνεταιρισμού, είναι να διατίθεται το υπόλοιπο που απομένει μετά την εκκαθάριση για σκοπούς παρόμοιους με του συνεταιρισμού ή για τη δημιουργία άλλου συνεταιρισμού.

Το καταστατικό για τον Ευρωπαϊκό Συνεταιρισμό ορίζει (άρθρο 75) ότι *"το καθαρό ενεργητικό διανέμεται σύμφωνα με την αρχή της αφίλοκερδούς διανομής, ή, εάν το επιτρέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας του, σύμφωνα με άλλη ρύθμιση που ορίζεται από το καταστατικό του ευρωπαϊκού συνεταιρισμού"*.

Ο νόμος 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς στο άρθρο 25, παρ. 3, ορίζει ότι *"το υπόλοιπο του ενεργητικού που απομένει, διατίθεται σύμφωνα με όσα ορίζονται στο καταστατικό"*.

Ο νόμος 1667/1986 ορίζει στο άρθρο 10, παρ. 2, ότι *"το υπόλοιπο διανέμεται στους συνεταιίρους ανάλογα με τις μερίδες τους, εκτός αν ορίζει διαφορετικά το καταστατικό"*.

Στην προκείμενη περίπτωση είναι σκόπιμο να μην προκληθεί τάση εκποίησης της

περιουσίας των συνεταιρισμών που θα κληθούν να ενσωματωθούν στον νέο πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό (δηλ. στην τωρινή ΕΑΣ). Η εμπειρία που αποκτήθηκε από τις αναγκαστικές συγχωνεύσεις που είχε προβλέψει ο νόμος 1541/1985, όταν επιδιώχθηκε να συγχωνευθούν "πλούσιοι" με "φτωχούς" συνεταιρισμούς, οδηγεί στην επιδίωξη αναγνώρισης της περιουσιακής κατάστασης κάθε συνεταιρισμού. Συμπεραίνεται ότι θα πρέπει να γίνει αντικειμενική αποτίμηση της περιουσίας κάθε ενδιαφερόμενου συνεταιρισμού και να αποκτηθούν αντίστοιχα δικαιώματα, σύμφωνα με τη διαδικασία που αναφέρεται στη συνέχεια.

Μεταξύ άλλων, οι κανόνες που χρειάζεται να καθοριστούν από τη νομοθεσία είναι οι ακόλουθοι:

- Αν οι ενσωματούμενοι συνεταιρισμοί έχουν ανεξόφλητα δάνεια, αυτά να εξοφληθούν εις βάρος της μεταβιβαζόμενης περιουσίας. Αν οι οφειλές δεν καλύπτονται από την αξία της περιουσίας, να επιδιωχθεί ρύθμιση με την ΑΤΕ ή να επιβληθεί έκτακτη εισφορά στα μέλη του οφειλέτη συνεταιρισμού.
- Η αποτίμηση της περιουσίας που οδηγεί σε αναπροσαρμογή της αξίας των παγίων να απαλλάσσεται από φόρο αναπροσαρμογής αξίας παγίων.
- Τα περιουσιακά στοιχεία που θα μεταβιβαστούν από τους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς στη νέα ΕΑΣ να απαλλάσσεται από φόρο μεταβίβασης.
- Ανεξάρτητα από τα οριζόμενα στα καταστατικά των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών, είναι σκόπιμο να υπάρξει ειδική διάταξη, που να ορίζει ότι η αξία εκποιούμενης περιουσίας πρωτοβάθμιου συνεταιρισμού δεν διανέμεται στα μέλη.
- **Να δοθούν στους συνεταιρισμούς που μεταβιβάζουν περιουσιακά στοιχεία στην νέα ΕΑΣ, ειδικές μερίδες μελών-επενδυτών, οι οποίες θα ανήκουν στο Τμήμα που αντικατέστησε τον πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό.**

Αφού γίνει η αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων, θα γίνει μεταβίβασή τους στη νέα ΕΑΣ που έχει μετατραπεί σε πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό, ενώ ταυτόχρονα θα αναγνωριστεί ότι ο συνεταιρισμός που ενσωματώνεται έχει την κυριότητα στην προσφερόμενη αξία. Αυτό θα γίνει με την αποδοχή μελών-επενδυτών στους συνεταιρισμούς, τα οποία θα έχουν και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, με καθορισμένο ποσοστό ψήφων. Μέλη-επενδυτές στην προκείμενη περίπτωση θα είναι τα Τμήματα, δηλαδή οι πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί που ενσωματώνονται στη νέα ΕΑΣ.

Με άλλα λόγια, τα μέλη ενός συνεταιρισμού που ενσωματώνεται στη νέα ΕΑΣ (πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό):

- (α) θα μετέχουν στο Τμήμα (δηλ. στον προηγούμενο τοπικό συνεταιρισμό) και θα ψηφίζουν για την εκλογή των εκπροσώπων του Τμήματος στη γενική συνέλευση της νέας ΕΑΣ και
- (β) ως Τμήμα (ως συλλογικό όργανο) θα αποτελούν μέλος-επενδυτή, το οποίο θα διαθέτει πρόσθετους εκπροσώπους στη γενική συνέλευση της νέας ΕΑΣ, εάν έχει ενσωματώσει την περιουσία του στη νέα ΕΑΣ.

- **Η Τμηματική Συνέλευση (ως συλλογικό όργανο) θα έχει τη δυνατότητα να εκπροσωπείται στη γενική συνέλευση της νέας ΕΑΣ, ως μέλος-επενδυτής, με αριθμό ψήφων που θα προκύπτει από το ύψος του κεφαλαίου που μεταβίβασε στην ΕΑΣ.**

Ο αριθμός ψήφων που θα διαθέτει η Τμηματική Συνέλευση ως συλλογικό όργανο θα είναι συνάρτηση του ύψους του κεφαλαίου που μεταβίβασε στην ΕΑΣ, σε σχέση με το συνολικό κεφάλαιο που έχει μεταβιβαστεί στη νέα ΕΑΣ από όλους τους συνεταιρισμούς που έχουν ενταχθεί. Δηλαδή, αν ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός μεταβίβασε στη νέα ΕΑΣ το 10% της συνολικής αξίας που έχει μεταβιβαστεί από το σύνολο των ενταχθέντων συνεταιρισμών, θα του δοθεί το 10% των ψήφων.

- **Το σύνολο των μελών-επενδυτών να μπορεί να εκπροσωπείται στη γενική συνέλευση της νέας ΕΑΣ με αριθμό ψήφων ίσο με το 25% των ψήφων των φυσικών προσώπων μελών (περιλαμβανομένων και των νομικών προσώπων-μελών, όπως προαναφέρθηκε).**

Όταν οι συνεταιρισμοί παρέχουν δυνατότητα σε μέλη-επενδυτές να ψηφίζουν στη γενική συνέλευση, χρειάζεται να προσδιορίζουν το ποσοστό ψήφων που θα διαθέτουν συνολικά τα μέλη-επενδυτές.

Το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού (Κανονισμός 1435/2003) ορίζει στην παρ. 1 του άρθρου 14, ότι *"Εφόσον το επιτρέπει η νομοθεσία του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού, το καταστατικό μπορεί να ορίζει ότι πρόσωπα που δεν έχουν πρόθεση να χρησιμοποιήσουν ή να παράγουν τα αγαθά και τις υπηρεσίες του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού, μπορούν να γίνουν δεκτά ως μέλη επενδυτές (μη χρήστες). Στην περίπτωση αυτή, για την είσοδο μέλους απαιτείται έγκριση της γενικής συνέλευσης ή άλλου οργάνου εξουσιοδοτημένου προς τούτο από τη γενική συνέλευση ή από το καταστατικό."*

Για το θέμα αυτό, στο άρθρο 59, παρ. 3, ορίζεται ότι *"Όσον αφορά τα δικαιώματα ψήφου τα οποία μπορεί να παρέχει το καταστατικό στα μέλη μη χρήστες (επενδυτές), ο Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός διέπεται από το δίκαιο του κράτους μέλους της καταστατικής έδρας. Ωστόσο, μέλη μη χρήστες (επενδυτές), δεν μπορούν να έχουν συνολικά δικαιώματα ψήφου άνω του 25% των συνολικών δικαιωμάτων ψήφου"*.

Στην περίπτωση των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών, το ποσοστό 25% εκτιμάται ότι θα μπορούσε να είναι και μεγαλύτερο, διότι στην προτεινόμενη ανασυγκρότηση μέλη επενδυτές δεν θα είναι τρίτοι μη-χρήστες επενδυτές αλλά τα ίδια τα τμήματα του ενιαίου συνεταιρισμού που θα προκύψει από την ένταξη των επιμέρους πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών. Όμως το ποσοστό αυτό δεν θα πρέπει να ξεπερνά το 50%, διότι, αν είναι μεγαλύτερο, η συμβολή σε κεφάλαιο (αφού οι ψήφοι των τμημάτων εξαρτώνται από τη συμβολή σε κεφάλαιο) θα προτάσσεται της συμμετοχής των προσώπων.

Θα πρέπει να προβλέπεται ότι ο αριθμός ψήφων των μελών-επενδυτών θα αναπροσαρμόζεται ανά τριετία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη ενδεχόμενες μεταβολές.

- **Κάθε Τμηματική Συνέλευση θα εκλέγει αντιπροσώπους με βάση τον αριθμό των ψήφων των μελών και επιπλέον αντιπροσώπους με βάση τη συμβολή (με τα περιουσιακά στοιχεία που μεταβίβασε) στο κεφάλαιο της νέας ΕΑΣ.**

Όπως εξηγήθηκε στα προηγούμενα, με την προτεινόμενη διευθέτηση, οι συνεταιρισμοί που εντάσσονται στη νέα ΕΑΣ αλλά δεν έχουν εισφέρει περιουσιακά στοιχεία, θα διαθέτουν στη γενική συνέλευση ψήφους που θα προσδιορίζονται με βάση το ύψος των συναλλαγών του Τμήματος με τη νέα ΕΑΣ²⁰. Εκείνοι όμως οι συνεταιρισμοί που έχουν εισφέρει και περιουσιακά στοιχεία στη νέα ΕΑΣ θα έχουν πρόσθετες ψήφους που θα προσδιορίζονται με βάση το ποσοστό των εισφερθέντων κεφαλαίων επί του συνόλου των εισφερθέντων κεφαλαίων. Στο Παράρτημα 1 παρουσιάζονται παραδείγματα που αναφέρονται στον τρόπο καθορισμού του αριθμού ψήφων.

- **Στη νέα ΕΑΣ να εφαρμόζεται το Δυναδικό Σύστημα διοίκησης, στο οποίο υπάρχει Όργανο Διεύθυνσης (από διορισμένα εξειδικευμένα διευθυντικά στελέχη) και Όργανο Εποπτείας αποτελούμενο από αιρετούς εκπροσώπους των μελών. Το Όργανο Διεύθυνσης ορίζεται, εποπτεύεται και ανακαλείται από το Όργανο Εποπτείας.**

Από τα δύο σχήματα διοίκησης των συνεταιρισμών που αναφέρει το Καταστατικό Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού στα άρθρα 37-44 (δηλαδή το Δυναδικό και το Μονιστικό σύστημα), προτείνεται η εφαρμογή του Δυναδικού Συστήματος διοίκησης. Στο σύστημα αυτό υπάρχει ένα Όργανο

Διεύθυνσης και ένα Όργανο Εποπτείας.

Το Όργανο Διεύθυνσης αποτελείται από στελέχη εξειδικευμένα σε θέματα μανάτζμεντ (1-3 συνήθως), τα οποία επιλέγονται και τοποθετούνται στις θέσεις αυτές από το Όργανο Εποπτείας, το οποίο έχει και τη δυνατότητα να τα ανακαλέσει. Το Όργανο Διεύθυνσης ασκεί το καθημερινό μανάτζμεντ του συνεταιρισμού και χειρίζεται όλα τα θέματα αλλά και εκπροσωπεί τον συνεταιρισμό δικαστικώς και εξωδίκως.

Το Όργανο Εποπτείας αποτελείται από μέλη του συνεταιρισμού, τα οποία εκλέγονται από τη γενική συνέλευση, με σκοπό να παρακολουθούν και να αξιολογούν την πορεία του έργου του Οργάνου Διεύθυνσης και στη συνέχεια να λογοδοτούν στη γενική συνέλευση. Το Όργανο Εποπτείας έχει τη δυνατότητα ανά πάσα στιγμή να ζητεί πληροφορίες από το Όργανο Διεύθυνσης και να ανανεώνει ή να διακόπτει τη θητεία του.

Ο λόγος για τον οποίο επιλέγεται το Δυναμικό Σύστημα Διοίκησης είναι ότι με το οικονομικό μέγεθος που αναμένεται να αποκτήσει η νέα ΕΑΣ θα έχει ανάγκη από επαγγελματικό μανάτζμεντ, που υπερβαίνει τις συνήθειες δυνατότητες των μελών των αγροτικών συνεταιρισμών. Σήμερα, το μανάτζμεντ των επιχειρήσεων δεν είναι απλώς μια ολόκληρη επιστήμη αλλά και χρειάζεται γνώσεις, δεξιότητες, γλωσσομάθεια και κριτική ικανότητα που λίγοι διαθέτουν και γι' αυτό αμείβονται πολύ περισσότερο από απλούς πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Επιπλέον, ο διαχωρισμός των αρμοδιοτήτων της Διεύθυνσης από της Εποπτείας, συνιστά κίνητρο όχι μόνο για την επίτευξη αλλά και για υπέρβαση των καθοριζόμενων στόχων εκ μέρους του Οργάνου Διεύθυνσης, ώστε να δικαιολογείται όχι μόνο ανανέωση της θητείας αλλά και αύξηση των αμοιβών των μελών του.

Να σημειωθεί εδώ ότι το θέμα των αμοιβών των εξειδικευμένων και ικανών διευθυντικών στελεχών (των μανάτζερ) πρέπει να κρίνεται σε συνάρτηση με τα αποτελέσματα που πετυχαίνουν και όχι με τα επίπεδα των συλλογικών συμβάσεων ή των εισοδημάτων των αγροτών, παρ' ότι οι τελευταίοι είναι οι 'εργοδότες' των διευθυντικών στελεχών.

- **Να υπάρχει καταστατική διάταξη η οποία να προβλέπει ότι εάν τα 2/3 των μελών εγκρίνουν την κοινή διαχείριση προϊόντος, να υποχρεούνται όλοι να την αποδέχονται.**

Δεδομένου ότι πρωταρχικός στόχος της ανασυγκρότησης της συνεταιριστικής κίνησης είναι η άντληση ωφελημάτων για τους παραγωγούς από την ευρεία συσπείρωσή τους στη διαχείριση των προϊόντων τους, η κατανόηση και αποδοχή αυτού του στόχου συνεπάγεται και ορισμένους συμβιβασμούς και υποχωρήσεις μπροστά στη βούληση της πλειοψηφίας. Πρακτική απόδειξη αυτής της κατανόησης προτείνεται να καταστεί ο κανόνας ότι εάν τα 2/3 των μελών, τα οποία διαχειρίζονται τουλάχιστον το 50% των ποσοτήτων ενός προϊόντος, συμφωνούν με την κοινή διαχείριση ενός προϊόντος, τότε τα υπόλοιπα μέλη να υποχρεώνονται να αποδεχθούν την απόφαση αυτή.

Μια τέτοια καταστατική διάταξη, που σημαίνει κοινή απόφαση των μελών, είναι χρήσιμο να υπάρχει για να μην υπάρχουν συνεχείς διαρροές με την ευκαιρία κάθε σχετικής απόφασης του συνεταιρισμού.

- **Ο ίδιος ανωτέρω κανόνας να εφαρμόζεται και στην προμήθεια γεωργικών εφοδίων (κυρίως λιπασμάτων και φαρμάκων).**

Για να αυξηθούν τα γεωργικά εισοδήματα μέσω της κοινής δράσης των ενδιαφερομένων, δεν χρειάζεται μόνο να αυξηθούν οι εισροές εισοδημάτων μέσω της διαμόρφωσης καλύτερων τιμών παραγωγού για τα προϊόντα του αλλά χρειάζεται να περιοριστούν και οι διαρροές εισοδημάτων, που παρατηρούνται κατά την προμήθεια εφοδίων.

Ιδιαίτερα στη σημερινή εποχή, που παρατηρείται πτώση των τιμών των γεωργικών προϊόντων λόγω εισαγωγών και παράλληλα άνοδος των τιμών των εφοδίων λόγω του ελέγχου της

αγοράς γεωργικών εφοδίων από περιορισμένο αριθμό μεγάλων ιδιωτικών επιχειρήσεων και τη διάθεση στους παραγωγούς μέσω ιδιωτικών καναλιών, η μέριμνα για συνεταιριστική προμήθεια γεωργικών εφοδίων αποκτά μεγάλη σημασία. Οι ελληνικοί συνεταιρισμοί, που στο παρελθόν είχαν στα χέρια τους το μεγαλύτερο μέρος των λιπασμάτων και των κτηνοτροφικών δημητριακών και σημαντικό μέρος της αγοράς γεωργικών φαρμάκων, έχουν ανάγκη να επανέλθουν σταδιακά στη μεγέθυνση του ρόλου τους στην αγορά εφοδίων.

Ειδικότερα είναι χρήσιμο να επισημανθεί ότι αποτελεί υποχρέωση των αγροτικών συνεταιρισμών να συμβάλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής και με την ορθολογική χρήση των εφοδίων (κυρίως λιπασμάτων και γεωργικών φαρμάκων). Το καθεστώς που έχει ευρέως διαδοθεί, είναι να παρέχονται τεχνικές οδηγίες για τα είδη και τις ποσότητες που απαιτούνται από τους πωλητές των φαρμάκων και των λιπασμάτων. Η ταύτιση, όμως, του εμπειρογνώμονα με τον πωλητή ενέχει τον κίνδυνο υπερβολικής χρήσης λιπασμάτων και φαρμάκων. Όταν ο εμπειρογνώμονας σύμβουλος (γεωπόνος) είναι υπάλληλος του ενδιαφερομένου (μέσω του συνεταιρισμού του) έχει συμφέρον να συνταχθεί με τα συμφέροντα του εργοδότη του. Οι οδηγίες του θα συντείνουν τότε στη μείωση του κόστους παραγωγής, μέσω της ορθολογικής χρήσης των εφοδίων (δηλαδή των ειδών και των ποσοτήτων που απαιτούνται).

Να προστεθεί εδώ ότι ακόμη και στην προμήθεια μηχανημάτων οι καλά οργανωμένοι συνεταιρισμοί των παραγωγών θα μπορούσαν να κατευθύνουν τα μέλη τους κυρίως να αγοράζουν μηχανήματα του μεγέθους που έχουν ανάγκη.

3. Διαδικασία

Η διαδικασία που προτείνεται να ακολουθηθεί, περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

3. Απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΠΑΣΕΓΕΣ με την οποία να υιοθετείται το Σχέδιο Ανασυγκρότησης ως πρόταση προς τη Γενική Συνέλευση της ΠΑΣΕΓΕΣ.
1. Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης της ΠΑΣΕΓΕΣ, με την οποία να κάνει αποδεκτό το Σχέδιο Ανασυγκρότησης.
7. Προετοιμασία Σχεδίου Νόμου, το οποίο να περιλαμβάνει όλα τα προς ρύθμιση σημεία που περιλαμβάνει το Σχέδιο Ανασυγκρότησης και παρουσίαση του Σχεδίου προς διαβούλευση.
8. Κατάθεση του Σχεδίου Νόμου στη Βουλή για να ακολουθηθεί η διαδικασία εξέτασης, συζήτησης και ψήφισης.
  - Απόφαση του Δ.Σ. κάθε ενδιαφερόμενης ΕΑΣ και διαμόρφωση πρότασης μετατροπής σε πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό, προς τη Γενική Συνέλευσή της.
  - Σύγκληση της Γενικής Συνέλευσης κάθε ενδιαφερόμενης ΕΑΣ με θέμα την απόφαση «επί της αρχής», για τη μετατροπή της ΕΑΣ σε πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό.
5. Νέα απόφαση της Γ.Σ. επί του περιεχομένου της μελέτης. Όσοι δεν την αποδέχονται μπορούν να αποχωρήσουν.
2. Εκκαθάριση Μητρώου μελών των υφιστάμενων πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών, χωρίς διάκριση κατά κύριο επάγγελμα γεωργών.
8. Απόφαση της Γ.Σ. κάθε ενδιαφερόμενου πρωτοβάθμιου συνεταιρισμού που αποδέχεται τη

συσπείρωση στην ΕΑΣ.

9. Ορισμός εμπειρογνομένων για την αποτίμηση της περιουσίας των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών και καθορισμός της αμοιβής τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ Α'

Ένωση με 20.000 μέλη, με ψήφους ως εξής:

$$15.000 \times 1 = 15.000$$

$$3.000 \times 2 = 6.000$$

$$2.000 \times 3 = 6.000$$

Σύνολο 27.000 ψήφοι μελών

Οι ψήφοι μελών-επενδυτών είναι το 25% των 27.000, δηλ. 6.750

Σύνολο ψήφων στην Ένωση: $27.000 + 6.750 = 33.750$.

Με 1 αντιπρόσωπο ανά 500 ψήφους, το σύνολο των αντιπροσώπων των μελών είναι 54 και το σύνολο των αντιπροσώπων των μελών-επενδυτών είναι 14.

Σύνολο αντιπροσώπων στη Γενική Συνέλευση της Ένωσης 68

Ένας συνεταιρισμός (ως τμηματική συνέλευση) διαθέτει π.χ. 2.500 μέλη, με την ακόλουθη κατανομή ψήφων:

$$1.500 \times 1 = 1.500$$

$$700 \times 2 = 1.400$$

$$300 \times 3 = 900$$

Σύνολο ψήφων 3.800

Με 1 αντιπρόσωπο ανά 500 ψήφους, ο εν λόγω συνεταιρισμός θα διαθέτει **8 αντιπροσώπους** ($3.800 / 500$) των μελών του.

Ως μέλος-επενδυτής, αν ο συνεταιρισμός συνέβαλε με τα περιουσιακά του στοιχεία που μεταβίβασε στην ΕΑΣ με 10% της αξίας του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων που μεταβιβάστηκαν από όλους μαζί τους συνεταιρισμούς που έχουν ενσωματωθεί, τότε δικαιούται το 10% των ψήφων που διαθέτουν όλα μαζί τα μέλη-επενδυτές, δηλαδή το 10% των 14 μελών, δηλαδή **1 αντιπρόσωπο**.

Σύνολο αντιπροσώπων της Τμηματικής Συνέλευσης στη Γενική Συνέλευση: 9 (8+1)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ Β΄

Ένωση με 5.000 μέλη, με ψήφους ως εξής:

$$3.000 \times 1 = 3.000$$

$$1500 \times 2 = 3.000$$

$$500 \times 3 = 1.500$$

Σύνολο 7.500 ψήφοι μελών

Οι ψήφοι μελών-επενδυτών είναι το 25% των 7.500, δηλ. 1.875

$$\text{Σύνολο ψήφων } 7.500 + 1.500 = 9.375$$

Με 1 αντιπρόσωπο ανά 200 ψήφους, το σύνολο των αντιπροσώπων των μελών είναι 38 και το σύνολο των αντιπροσώπων των μελών επενδυτών είναι 9.

Σύνολο αντιπροσώπων στη Γενική Συνέλευση 47

Ένας συνεταιρισμός (ως τμηματική συνέλευση) διαθέτει π.χ. 200 μέλη, με την ακόλουθη κατανομή ψήφων:

$$100 \times 1 = 100$$

$$80 \times 2 = 160$$

$$20 \times 3 = 60$$

Σύνολο ψήφων 320

Με 1 αντιπρόσωπο ανά 200 ψήφους, ο εν λόγω συνεταιρισμός θα διαθέτει **2 αντιπροσώπους** (320 / 200)

Αν ο συνεταιρισμός συνέβαλε με τα περιουσιακά του στοιχεία που μεταβίβασε στην ΕΑΣ με 20% της αξίας του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων που μεταβιβάστηκαν από όλους μαζί τους συνεταιρισμούς που έχουν ενσωματωθεί, τότε δικαιούται το 20% των ψήφων που διαθέτουν όλα μαζί τα μέλη-επενδυτές, δηλαδή το 20% των 9 αντιπροσώπων, δηλαδή **2 αντιπροσώπους**.

Σύνολο αντιπροσώπων της Τμηματικής Συνέλευσης στη Γενική Συνέλευση: 4 (2+2)

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. A co-operative is an autonomous association of persons united voluntarily to meet their common economic, social, and cultural needs and aspirations through a jointly-owned and democratically-controlled enterprise.
2. Lars Marcus, Ιδεολογία και δραστηριότητα, Συνεταιριστική Πορεία, τ. 3, Ιούλ.-Σεπτ. 1986.
3. Βλ. π.χ. τους 6 τόμους του έργου του Αριστ. Ν. Κλήμη «Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα».
4. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι εντυπωσιακές και πολυδιαφημιζόμενες προσφορές αναφέρονται σε ελάχιστη ποσότητα από το προσφερόμενο προϊόν, η οποία εξαντλείται εντός μιας ώρας από το άνοιγμα του καταστήματος. Υπήρξε και περίπτωση που το προσφερόμενο είδος δεν εκτέθηκε καθόλου διότι “το είχαν αγοράσει οι υπάλληλοι”, όπως δηλώθηκε στον ενδιαφερόμενο, που είχε σπεύσει κατά το άνοιγμα του καταστήματος..
5. Eurostat, Economy and Finance – national accounts, “Gross value added at basic prices: agriculture, hunting, forestry and fishing”, extraction date 31 Oct 2006
6. The World Bank, 2008, World Development Indicators Online <http://go.worldbank.org/U0FSM7AQ40>
7. Στοιχεία ΕΣΥΕ για το 2000
8. Η Ευρωπαϊκή Μονάδα Μεγέθους (EMM) αντιστοιχεί με Τυπικό Ακαθάριστο Κέρδος (ΤΑΚ) ύψους 1.200 ευρώ
Τυπικό Ακαθάριστο Κέρδος (ΤΑΚ) είναι η αξία του ακαθάριστου κέρδους που αντιστοιχεί στη μέση κατάσταση μιας συγκεκριμένης περιοχής για κάθε κλάδο παραγωγής των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
Ακαθάριστο Κέρδος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης είναι η νομισματική αξία της ακαθάριστης παραγωγής από την οποία αφαιρούνται οι αντίστοιχες ειδικές επιμεριζόμενες δαπάνες.
Η Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής ισούται με το άθροισμα του ποσού της αξίας του (των) βασικού (ών) και του (των) δευτερεύοντος (ων) προϊόντος (ων).
Η ακαθάριστη αξία παραγωγής περιλαμβάνει επίσης το ποσό των επιδοτήσεων που έχουν σχέση με τα προϊόντα, τις εκτάσεις ή/και με τα ζώα.
9. Eurostat, Statistics in Focus, 96/2009, Agriculture and Fisheries
10. Η Coop Norden ιδρύθηκε το 2002. Είναι μια κοινή εταιρεία προμηθειών των καταναλωτικών συνεταιρισμών της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Δανίας. Ιδιοκτήτες είναι οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί της Δανίας, η FDB, (38%), της Σουηδίας, η KF, (42%) και της Νορβηγίας, η NKL, (20%).
Αρχικά η Coop Norden είχε ιδρυθεί με συγχώνευση των ιδρυτικών μελών, ως κοινή αλυσίδα λιανεμπορίου με περίπου 1000 καταστήματα και ετήσιο κύκλο εργασιών περίπου 90 δισ. Κορώνες Σουηδίας (το 2005). Από τον Ιανουάριο 2007, η ιδιοκτησία και η λειτουργία των αλυσίδων λιανεμπορίου έχει επανέλθει στις εθνικές οργανώσεις, οπότε η Coop Norden είναι αποκλειστικά η κοινή εταιρεία από κοινού προμήθειας. Οι εταίροι της Coop Norden κρίνουν ότι τα μεγαλύτερα οφέλη προέρχονται από τα καταναλωτικά είδη σύντομου κύκλου (FMCG – Fast Moving Consumer Goods).
Ως συνεταιριστικός όμιλος σήμερα, η Coop Norden λειτουργεί για λογαριασμό περίπου 2000 υπεραγορών, σούπερ μάρκετς και εκπωτικών καταστημάτων (discount stores) στις Σκανδιναβικές χώρες.
Μερίδιο αγοράς σε καταναλωτικά αγαθά: Στη Σουηδία 23%, στη Δανία 37%, στη Νορβηγία 24%.
11. Πολύ ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική για το θέμα αυτό είναι η “Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα ‘Ο κλάδος των μεγάλων λιανοπωλητών – τάσεις και αντίκτυπος σε αγρότες και καταναλωτές’, Βρυξέλλες, 7 Απριλίου 2005, NAT/262
12. Στη Γερμανία, κατάρτιση των αιρετών προσφέρεται από ινστιτούτα συνεταιριστικής ανάπτυξης. Στην Ιρλανδία ο ICOS (αντίστοιχος της ΠΑΣΕΓΕΣ) σε συνεργασία με πανεπιστήμιο προσφέρει πρόγραμμα συνεταιριστικού μάνατζμεντ που οδηγεί σε Δίπλωμα. Στην Ολλανδία, οι αιρετοί των διοικητικών συμβουλίων μετέχουν σε ειδικό πρόγραμμα κατάρτισης που προσφέρεται από την εταιρεία NCR. Στη Φινλανδία η Pellervo

(Συνομοσπονδία των συνεταιρισμών της Φινλανδίας), σε συνεργασία με την Ένωση Αγροτών και ιδιοκτητών δασών MTK, εφαρμόζει πρόγραμμα κατάρτισης στο μάντζμεντ των συνεταιρισμών. (Αξίζει να σημειωθεί ότι στη Φινλανδία με πληθυσμό 5,2 εκατ., τα μέλη των συνεταιρισμών ανέρχονται σε 5,4 εκατομμύρια – λόγω συμμετοχής σε περισσότερους από έναν συνεταιρισμό).

13. Ο W.Edwards Deming έλεγε ότι “η επιβίωση δεν είναι υποχρεωτική”... ["It is not necessary to change. Survival is not mandatory."](#) και αλλού "Learning is not compulsory... neither is survival." (βλ. W. Edwards Deming quotes – Mozilla Firefox)
14. Για προϊόντα που οδηγούνται σε μεταποίηση ή χονδρική διάθεση, ισχύει το ανάλογο με τις εταιρείες χονδρεμπορίου, που για μερικά προϊόντα είναι επίσης μεγάλοι “παίχτες” διεθνούς επιπέδου.
15. Π.χ. (α) Η Έκθεση του Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ για τους Συνεταιρισμούς (11 Δεκ. 1986), Συνεταιριστική Πορεία τ. 10, 1988, σελ. 124-127, τ. 12, σελ. 277-283, τ. 13, 1989, σελ. 61-63, τ. 14, σελ. 135-143 και τ. 15, σελ. 205-207.
(β) Η Έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τους Συνεταιρισμούς, (αποτέλεσμα του ψηφίσματος 44/58 της Γενικής Συνέλευσης), Συνεταιριστική Πορεία, τ. 32, 1993, σελ. 223-234 και τ. 33, 1994, σελ. 31-42 και Ψήφισμα 47/90 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, Συνεταιριστική Πορεία, τ. 34, 1994, σελ. 95-96.
(γ) Έκθεση του Γεν. Γραμματέα του ΟΗΕ για τους Συνεταιρισμούς, (αποτέλεσμα του ψηφίσματος 49/155 του 1994), Συνεταιριστική Πορεία, τ. 45, 1997, σελ. 9-30 και Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (1997), Συνεταιριστική Πορεία, τ. 46, 1997, σελ. 119-120.
16. Βλ. Έκθεση K-H. Mihr, με τίτλο “Η Συνεταιριστική Κίνηση στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα”, η Έκθεση Π. Αυγερινού, με τίτλο “Η Συμβολή των Συνεταιρισμών στην Περιφερειακή Ανάπτυξη” και η Έκθεση R. Trivelli, με τίτλο “Οι Συνεταιρισμοί και η Συνεταιριστική Κίνηση στην Αναπτυξιακή Πολιτική”, στο Κ. Παπαγεωργίου, Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Β' Έκδοση, Αθήνα, 2007, εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 232.
17. Συγκεκριμένα, το Άρθρο 63 του Κανονισμού 1435/2003, με τίτλο “Τομεακές ή τμηματικές συνελεύσεις ορίζει:
1. Εφόσον ο Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός αναλαμβάνει διαφορετικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες σε πλείονες εδαφικές ενότητες, ή έχει πολλά καταστήματα ή περισσότερα από 500 μέλη, το καταστατικό μπορεί να προβλέπει τομεακές ή τμηματικές συνελεύσεις, εάν το επιτρέπει η νομοθεσία του οικείου κράτους μέλους. Το καταστατικό ορίζει τη διαίρεση σε τομείς ή τμήματα και τον αριθμό των αντιπροσώπων. 2. Οι τομεακές ή τμηματικές συνελεύσεις εκλέγουν τους αντιπροσώπους τους για μια τετραετία το πολύ, εκτός αν αποφασιστεί νωρίτερα ανάκληση. Οι αντιπρόσωποι αυτοί συγκροτούν τη γενική συνέλευση του Ευρωπαϊκού Συνεταιρισμού και εκπροσωπούν εντός αυτού τον τομέα τους ή το τμήμα τους στο οποίο υποβάλλουν έκθεση με τα αποτελέσματα της γενικής συνέλευσης. Οι διατάξεις του τμήματος 4 του κεφαλαίου III (δηλ. οι διατάξεις για τους κανόνες λειτουργίας της γενικής συνέλευσης) εφαρμόζονται στις εργασίες των τομεακών και τμηματικών συνελεύσεων.
18. Ο ελάχιστος αριθμός μελών ή ο ελάχιστος όγκος συναλλαγών που θα απαιτείται για την εκλογή ενός αντιπροσώπου στη γενική συνέλευση θα ορίζεται από το καταστατικό, με τρόπο ώστε ο συνολικός αριθμός αντιπροσώπων στη γενική συνέλευση να κυμαίνεται μεταξύ 40 και 70 μελών (ο αριθμός αυτός εικάζεται ότι είναι ικανοποιητικός για τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητα της συνέλευσης).
19. Βλ. Άρθρο 19 του νόμου 2810/2000
20. Στη νέα ΕΑΣ κάθε μέλος θα διαθέτει μία ψήφο κατά τα τρία πρώτα έτη. Στη συνέχεια μέχρι 3, σε συνάρτηση με το ύψος των συναλλαγών του μέλους με τον συνεταιρισμό.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αξιολόγηση Σχεδίου Νόμου: «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου – Οργάνωση της εποπτείας του Κράτους»

Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους **κ.κ. Νικόλαο Σκορίνη, Χρήστο Σουλελέ, Παναγιώτη Συριόπουλο, Φώτη Κολεβέντη, Γεώργιο Γωνιωτάκη και Παναγιώτη Πεβερέτο.**

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο **κ. Π. Πεβερέτος, Αντιπρόεδρος Ο.Κ.Ε..** Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες **η κα Άννα Μητροπούλου και ο κ. Κώστας Παπαγεωργίου.** Από πλευράς Ο.Κ.Ε. η **Δρ. Αφροδίτη Μακρυγιάννη** επιστημονικός σύμβουλος, είχε τον επιστημονικό συντονισμό της γνωμοδότησης και επιστημονική στήριξη παρείχε η **κα Δήμητρα Λαμπροπούλου,** Οικονομολόγος.

ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧ/Ν

Το παρόν Σχ/Ν επιχειρεί να ρυθμίσει θέματα που αφορούν σε ετερογενείς συλλογικές δράσεις στον αγροτικό χώρο και να εξυγιάνει/ βελτιώσει την αγροτική συνεταιριστική δραστηριότητα.

Με βάση την πάγια θέση της ΟΚΕ οι αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις θα πρέπει να διαθέτουν θεσμικά την αναγκαία αυτονομία αλλά ταυτόχρονα να έχουν εξοπλισθεί και με τα κατάλληλα εργαλεία ώστε να επιλύουν από μόνες τους όλα τα ζητήματα που τις αφορούν.

Όσον αφορά τις ειδικότερες παρατηρήσεις/επισημάνσεις της ΟΚΕ θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα:

Α) Δεδομένου ότι το Σχ/Ν επιβάλλει την μετατροπή των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών είτε σε πρωτοβάθμιους Συνεταιρισμούς είτε σε Ανώνυμες Εταιρείες, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις σχετικές διατάξεις ώστε να μην εμπεριέχονται στοιχεία που αλλοιώνουν τον χαρακτήρα των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων. **Θέση της ΟΚΕ είναι ότι οι συγχωνεύσεις-μετατροπές των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων θα πρέπει να είναι εκούσιες, όπως ισχύει σε όλες τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, κερδοσκοπικές και μη.** Η αναγκαστική συγχώνευση, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά οικονομικά κριτήρια της κάθε οργάνωσης θα οδηγήσει ένα μεγάλο μέρος των οργανώσεων σε κατάρρευση. Επίσης θα δημιουργήσει επιπλοκές με το τραπεζικό σύστημα και γενικά με τους πιστωτές των συνεταιρισμών, θα επιφέρει βλάβη στη φήμη και πελατεία τους, καθώς και αναστάτωση στους εργαζομένους κατά την μεταβατική περίοδο. Τέλος, η ΟΚΕ θεωρεί ότι η εκκαθάριση των συνεταιρισμών θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (αρθ.23 Ν.2810/2000) και όχι αναγκαστικά

Β) Η προβλεπόμενη από το Σχ/Ν απαγόρευση στους συνεταιρισμούς να συνιστούν ανωτέρου βαθμού συνεταιριστικές οργανώσεις έρχεται σε αντίθεση με την δυνατότητα που έχουν να επιλέγουν την συνεργασία με συγγενείς προς αυτούς οργανώσεις (συνεταιριστικές) όταν θέλουν να επιτύχουν δραστηριότητες μεγαλύτερης κλίμακας.

Γ) Ο προβλεπόμενος έλεγχος σκοπιμότητας αποτελεί ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα και θα πρέπει να επανεξετασθεί. Ο έλεγχος, όπως συμβαίνει σε όλες τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, πρέπει να είναι αποκλειστικά έλεγχος νομιμότητας. Επομένως η ΟΚΕ προτείνει να αναθεωρηθεί η σχετική διάταξη που καθιστά τον έλεγχο σκοπιμότητας βασικό στοιχείο αξιολόγησης προκειμένου μια Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση να εγγραφεί στο Μητρώο. Η μη εγγραφή στο Μητρώο συνεπάγεται την απαγόρευση πρόσβασης σε κίνητρα και υπαγωγής σε αναπτυξιακούς νόμους.

Δ) Η κατάργηση της Γενικής Συνέλευσης των αντιπροσώπων των μελών της ΠΑΣΕΓΕΣ και η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου της από συνέδριο φυσικών προσώπων μη μελών της ΠΑΣΕΓΕΣ ενδέχεται να οδηγήσει σε καταστάσεις αδιαφάνειας κατά την εκλογική διαδικασία. Η

ΟΚΕ προτείνει να διατηρηθεί το υφιστάμενο καθεστώς εκλογής από τη Γενική Συνέλευση των αντιπροσώπων των μελών της ΠΑΣΕΓΕΣ, όπως τα μέλη αυτά ορίζονται από το Καταστατικό της.

Ε) Η ΟΚΕ θεωρεί ότι για τις ομάδες παραγωγών ισχύει η γενική παρατήρηση: Να αφεθούν να λειτουργούν ως δραστηριότητα του αγροτικού συνεταιρισμού. Το ισχύον Εθνικό και κοινοτικό νομικό πλαίσιο είναι απολύτως επαρκές για την λειτουργία των Ομάδων Παραγωγών.

Στ) Η ΟΚΕ προτείνει να προστεθεί στο Σχ/Ν ότι η περιουσία των αγροτικών συνεταιρισμών, σε περίπτωση διάλυσης και εκκαθάρισης, δεν θα πρέπει να διανέμεται στα μέλη τους δεδομένου ότι αποτελεί περιουσία γενεών. Η Ο.Κ.Ε. προτείνει να ισχύσει η αρχή της αφίλοκερδούς διανομής, δηλαδή μετά το πέρας της εκκαθάρισης η περιουσία της συνεταιριστικής οργάνωσης, που απομένει να διατίθεται με απόφαση της γενικής συνέλευσης για συνεταιριστικούς σκοπούς και κυρίως για την ίδρυση νέων συνεταιρισμών στην ίδια περιοχή.

Η) Τέλος, θεωρείται σκόπιμο να συμπεριληφθεί ρύθμιση σύμφωνα με την οποία τα μέλη του Συνεταιρισμού τα οποία δεν έχουν συναλλαγές με την Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση να διαγράφονται.

ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧ/Ν

Άρθρο 1

Ο τίτλος του Σχεδίου Νόμου είναι «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου - ...» .

Στον Άρθρο 1, «Ορισμοί», αναφέρεται ότι «β) Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις (ΣΑΟ) είναι: αα) οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (ΑΣ), ββ) οι Ομάδες Παραγωγών (ΟΠ) και γγ) οι Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ).

Αφού οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί αποτελούν υποσύνολο των Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων δε δικαιολογείται η αναφορά στον τίτλο του Σχ/Ν, σαν να πρόκειται για δυο διακριτά αντικείμενα.

Άρθρο 1 παρ. δ και Άρθρο 5

Η ΟΚΕ επισημαίνει ότι τόσο από το άρθρο 1 όσο και από το άρθρο 5 φαίνεται ότι οι Ομάδες Παραγωγών εκλαμβάνονται ως θεσμός διάφορος και διακριτός από το θεσμό των συνεταιρισμών. Όμως, όπως ορίζουν οι Κανονισμοί της Ε.Ε., η Ομάδα Παραγωγών οφείλει να έχει νομική προσωπικότητα, χωρίς να προσδιορίζεται το αν θα πρέπει να είναι συνεταιρισμός ή εταιρεία κάποιου είδους. Επομένως, ως Ομάδες Παραγωγών μπορούν να αναγνωριστούν τόσο οι συνεταιρισμοί που έχουν στο καταστατικό τους τα επιζητούμενα από τους Κοινοτικούς κανονισμούς χαρακτηριστικά, όσο και οποιαδήποτε άλλη νομική προσωπικότητα που τα διαθέτει.

Επίσης, η ΟΚΕ προτείνει να αναδιατυπωθεί ο ορισμός των Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων (άρθρο 1), καθώς σε Ευρωπαϊκό επίπεδο στις περισσότερες περιπτώσεις οι Ομάδες Παραγωγών είναι αγροτικοί συνεταιρισμοί.

Άρθρο 1 παρ. ε, Άρθρο 6 και Άρθρο 20

Σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 1, οι Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις είναι ανώνυμες εταιρείες ή εταιρείες περιορισμένης ευθύνης. Αντίθετα, σύμφωνα με το Άρθρο 6, είναι αποκλειστικά ανώνυμες εταιρείες. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι αυτή η αντίφαση θα πρέπει να διορθωθεί.

Επίσης στο υπό αξιολόγηση Σχ/Ν υπάρχουν μόνο πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί και όχι δευτεροβάθμιοι και τριτοβάθμιοι. Οι Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις υποκαθιστούν τις ενώσεις συνεταιρισμών, τις Κοινοπραξίες και τις Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις. Οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών μπορούν να μετατραπούν είτε σε Αγροτικούς Συνεταιρισμούς είτε σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (Άρθρο 20, παρ. 2). Θέση της ΟΚΕ είναι ότι η οποιαδήποτε

ρύθμιση θα πρέπει να διασφαλίσει την αυτονομία και την ανεξαρτησία των συνεταιρισμών. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει οι συνεταιρισμοί να διαθέτουν την δυνατότητα στη βάση δική τους απόφαση να διασυνδέονται οριζόντια και κατακόρυφα, δημιουργώντας ανώτερου βαθμού συνεταιριστικές οργανώσεις, όπως ενώσεις, ομοσπονδίες ή συνομοσπονδίες. Η οποιαδήποτε διασύνδεση σε καμιά περίπτωση δεν θα πρέπει να έχει αναγκαστικό χαρακτήρα.

Τέλος, και όσον αφορά τις ρυθμίσεις του άρθρου 20, η ΟΚΕ θεωρεί ότι η λήψη απόφασης για μεταβολή της μορφής μίας συνεταιριστικής οργάνωσης θα πρέπει να λαμβάνεται όχι με απλή πλειοψηφία των παρόντων αλλά μετά από αυξημένη απαρτία και αυξημένη πλειοψηφία των ψήφων που συγκροτούν την απαρτία της Γενικής Συνέλευσης.

Άρθρο 2

Η ΟΚΕ επισημαίνει ότι στο άρθρο 2 που αναφέρεται στην σύσταση Εθνικού Μητρώου Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων πέρα από τους φορείς που συγκαταλέγονται στις Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις (άρθρο 1) περιλαμβάνονται και οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις.

Άρθρο 3

Στην παρ. 1 αναφέρονται ως στοιχεία αξιολόγησης, προκειμένου να εγγραφεί ένας συνεταιρισμός στο μητρώο, τα στοιχεία του άρθρου 16 παράγραφος 2 του Σχ/Ν.

Κατ' αρχάς η Ο.Κ.Ε. εκτιμά ότι τα στοιχεία αυτά, όπως παρατίθενται στο Σχ/Ν υπό τον τίτλο δραστηριότητες, δεν αποτελούν δραστηριότητες του συνεταιρισμού. Επίσης επισημαίνεται ότι ο έλεγχος της εποπτεύουσας αρχής, όπως άλλωστε συμβαίνει σε όλα τα νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού τομέα συμπεριλαμβανομένων και των αστικών συνεταιρισμών, θα πρέπει να εξαντλείται στον έλεγχο νομιμότητας της λειτουργίας του συνεταιρισμού.

Τέλος, η ΟΚΕ εκτιμά ότι η εφαρμογή της διάταξης θα δημιουργήσει τεράστια γραφειοκρατία με σημαντικό κόστος για τους συνεταιρισμούς οι οποίοι θα πρέπει να προσλάβουν εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν. Ανάλογη διαδικασία αξιολόγησης δεν έχει διαπιστωθεί να υπάρχει στη διεθνή συνεταιριστική πράξη.

Άρθρο 4

Η Εποπτική Αρχή των Αγροτικών Συνεταιρισμών όπως προτείνεται από το Σχ/Ν έχει ως προϊστάμενο υπάλληλο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, του δε Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Εποπτείας Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων προΐσταται ο Υπουργός Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και τα μέλη του διορίζονται με απόφαση του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η εποπτεία των συνεταιρισμών πρέπει να διενεργείται από όργανο ανεξάρτητο από την Κυβέρνηση και από τους συνεταιρισμούς.

Επίσης, θα πρέπει να αναθεωρηθεί και η διάταξη σύμφωνα με την οποία ο Εκκαθαριστής διορίζεται από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Η ΟΚΕ προτείνει ο Εκκαθαριστής να διορίζεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (άρθρο 24 του Ν.2810/2000).

Στην παρ.5 αναφέρεται ότι η αίτηση για θέση σε αναγκαστική εκκαθάριση του συνεταιρισμού εκδικάζεται κατά την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η διαδικασία, πρέπει να είναι η τακτική διαδικασία, λόγω της σοβαρότητας του θέματος και επίσης θα πρέπει να διορθωθεί η διατύπωση: «η εκκαθάριση στρέφεται κατά του συνεταιρισμού και εκδικάζεται....» με το ορθό : ««η αίτηση για θέση σε εκκαθάριση στρέφεται κατά του συνεταιρισμού.....»».

Άρθρο 6

Η ΟΚΕ επισημαίνει ότι στην παρ. 1 δεν καθίσταται σαφές, αν για την σύσταση μίας ΑΕΣ απαιτείται να συμβληθεί ένας Α.Σ. και μια ΟΠ ή αν και μόνοι τους οι Α.Σ συμβαλλόμενοι, ή

μόνες τους οι Ο.Π. συμβαλλόμενες, μπορούν να συνιστούν ΑΕΣ.

Επίσης αντίφαση διαπιστώνεται στην παρ. 2 όπου αναφέρεται «...ότι οι ΑΕΣ οι οποίες αναγνωρίζονται ως ΣΑΟ και καταχωρίζονται ...», ενώ προηγούμενα στο άρθρο 1 του Σχ/Ν αναφέρεται ότι οι ΑΕΣ είναι ΣΑΟ (εκ του νόμου), δηλαδή δεν απαιτείται αναγνώριση, προκειμένου να χαρακτηρισθούν ως ΣΑΟ.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι θα έπρεπε να αναφερθεί ότι η αναγνώριση πραγματοποιείται, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Αντίστοιχη διόρθωση θα πρέπει να υπάρξει και στο άρθρο 1. Τέλος, όπως αναφέρεται «... οι ΑΕΣ, οι οποίες για τρία (3) συνεχόμενα έτη δεν εμφανίζουν καμιά δραστηριότητα ..... διαγράφονται από το μητρώο». Σύμφωνα με την ΟΚΕ το σημείο αυτό θα έπρεπε να επανεξετασθεί, καθώς διαπιστώνεται ότι αντιμετωπίζονται με διαφορετικό τρόπο οι ανενεργοί συνεταιρισμοί σε σχέση με τις ανενεργές αγροτικές εταιρικές συμπράξεις .

Άρθρο 7

Κατ'αρχάς η ΟΚΕ σημειώνει ότι η επωνυμία της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρο 33 Ν. 2810/2000) και όχι Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών. Η διάταξη επομένως θα πρέπει να διορθωθεί.

Επίσης, στην παρ. 1 αναφέρεται ότι η ΠΑΣΕΓΕΣ αποτελεί την εθνική συντονιστική οργάνωση των Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων ενώ στο αμέσως επόμενο εδάφιο αναφέρεται ότι «Μέλη της ΠΑΣΕΓΕΣ είναι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί», δηλαδή ένα μέρος των Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων. Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, σε περίπτωση που σημαντικές υφιστάμενες Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών αποφασίσουν να μετατραπούν σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (όπως το Σχέδιο Νόμου τους δίνει τη δυνατότητα), η δύναμη εκπροσώπησης της ΠΑΣΕΓΕΣ θα συρρικνωθεί σημαντικά και δεν θα έχει πλέον κανένα νόημα να αποκαλείται εθνική και συντονιστική οργάνωση των συνεταιρισμών.

Επίσης, όσον αφορά την εκλογή της Διοίκησης της ΠΑΣΕΓΕΣ προβλέπεται ότι ενώ η Γενική Συνέλευση της ΠΑΣΕΓΕΣ θα αποτελείται από αντιπροσώπους των μελών των Αγροτικών Συνεταιρισμών, η Διοίκηση θα εκλέγεται από το Πανελλήνιο Συνέδριο Αντιπροσώπων, το οποίο θα συνέρχεται για το σκοπό αυτό το αργότερο κάθε τέσσερα χρόνια. Για την εκλογή των αντιπροσώπων στο συνέδριο θα ισχύει ένα εκλογικό μέτρο (όχι μεγαλύτερο των 500 ψηφοφόρων κατά αντιπρόσωπο), το οποίο όταν δεν επαρκεί για κάποιον συνεταιρισμό θα συμπληρώνεται από άλλον συνεταιρισμό, με πρόταση της ΠΑΣΕΓΕΣ, η οποία θα καταρτίζει τους εκλογικούς καταλόγους.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι όλα τα προαναφερόμενα καταργούν την αντιπροσωπευτικότητα και τις βασικές αρχές του αστικού κώδικα λήψης των αποφάσεων από θεσμοθετημένα αντιπροσωπευτικά όργανα. Προτείνεται επομένως να διατηρηθεί το υφιστάμενο καθεστώς εκλογής από τη Γενική Συνέλευση των αντιπροσώπων των μελών της ΠΑΣΕΓΕΣ, όπως τα μέλη αυτά ορίζονται από το Καταστατικό της.

Άρθρο 8

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η συγκεκριμένη διάταξη δεν επιλύει τα σημαντικότερα προβλήματα που οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις (Δ.Ο.) αντιμετωπίζουν κατά την λειτουργία τους.

Ειδικότερα και αναφορικά με το ποιός μορφής νομικό πρόσωπο μπορεί να αποτελέσει Διεπαγγελματική Οργάνωση η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν εξυπηρετεί καθώς ουσιαστικά η Δ.Ο. έχει σύνθεση και λειτουργία σωματειακή. Όμως επειδή δεν μπορεί εύκολα να συγκεντρώσει τον αριθμό των 20 μελών που απαιτείται για την σύσταση σωματείου, έχει επιλεγεί η νομική μορφή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας, η οποία έχει σωματειακή κυρίως διάρθρωση. Ο θεσμός όμως της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας δεν είναι απόλυτα συμβατός με μια Διεπαγγελματική Οργάνωση.

Επίσης δεν επιλύεται και το ζήτημα της χρηματοδότησης μιας Δ.Ο.. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά κανόνα έχει υιοθετήσει μια μορφή «εμμέσου» φόρου (tax parafiscal) ο οποίος επιβάλλεται στο προϊόν (διακίνηση, κατανάλωση κ.λπ.). Η ΟΚΕ θεωρεί ότι ο θεσμός των Δ.Ο. είναι πολύ σημαντικός και χρειάζεται ιδιαίτερη μέριμνα.

Άρθρο 11

Όσον αφορά την ίδρυση Δημοπρατηρίων η ΟΚΕ εκφράζει εν μέρει επιφυλάξεις για την επιτυχία τους καθώς δεν θεωρεί ότι είναι διασφαλισμένη η διέλευση των προϊόντων μέσω αυτών.

Χρήσιμο κρίνεται να υπάρξει εκ των προτέρων ουσιαστική εμπλοκή και δέσμευση των συνεταιρισμών πριν από την απόφαση ίδρυσης και ουσιαστικός ρόλος των συνεταιρισμών στη διοίκηση. Επιθυμητό επίσης θα ήταν να υπάρξει και ανάλογη δέσμευση από τους εμπόρους/αγοραστές ότι θα χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες των Δημοπρατηρίων. Διαφορετικά τα αποτελέσματα θα είναι περιορισμένα και βραχύβια.

Άρθρο 16

παρ. 2γ

Σύμφωνα με το Σχέδιο Νόμου, μία από τις «βασικές αρχές» στις οποίες οφείλουν να ανταποκρίνονται τα μέλη είναι η διάθεση στην αγορά τουλάχιστον του 80% της παραγωγής τους.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι ως επιδίωξη και ως ευχή, η διάθεση στην αγορά του μεγαλύτερου δυνατού ποσοστού της παραγωγής των μελών συνιστά μέτρο της επιτυχίας του συνεταιρισμού. Άλλωστε τέτοιος κανόνας ισχύει και για τις Ομάδες Παραγωγών. Πρακτικά, όμως, με εξαίρεση τις Ομάδες Παραγωγών, είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις συνεταιρισμών που μπορούν να ανταποκριθούν στο κριτήριο αυτό. Η αναφορά στο ποσοστό αυτό ως βασικής αρχής σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει στοιχείο νομοθετικής ρύθμισης, αλλά καταστατικής.

παρ.3

Το Σχέδιο Νόμου προτείνει την αύξηση του αριθμού μελών που απαιτείται για την ίδρυση συνεταιρισμού από επτά, που προβλέπει ο Ν. 2810/2000, σε είκοσι. Η αιτιολόγηση είναι ότι με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί ο κατακερματισμός των συνεταιριστικών δυνάμεων.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι ο αριθμός των μελών θα πρέπει να παραμείνει στα επτά μέλη, αριθμός ο οποίος είναι ο επικρατέστερος και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο λόγος είναι το ότι όλοι οι συνεταιρισμοί δεν έχουν τον ίδιο σκοπό και το ίδιο έργο να επιτελέσουν. Οι μικροί αριθμοί μελών προσιδιάζουν σε δύσκολες μορφές συνεργασίας, ή σε ελάχιστα διαδεδομένους σκοπούς. π.χ. ένας συνεταιρισμός από κοινού καλλιέργειας και παραγωγής προϊόντων είναι πρακτικά αδύνατο να συγκροτηθεί από είκοσι μέλη, καθώς δύσκολα θα βρεθούν τόσοι πολλοί να συμφωνούν να εξαρτήσουν την οικονομία τους σε ένα συλλογικό όργανο και να λειτουργούν ως αρμονική οικογένεια.

παρ. 4

Το προτεινόμενο Σχ/Ν ορίζει ότι μπορούν να γίνονται μέλη στους συνεταιρισμούς μόνο άλλοι αγροτικοί συνεταιρισμοί, με τον περιορισμό να κατέχουν μόνο μία συνεταιριστική μερίδα. Επιπροσθέτως οι αντιπρόσωποι των Αγροτικών Συνεταιρισμών που θα μετέχουν δεν θα έχουν τα δικαιώματα εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι αφού ο ισχύων νόμος επιτρέπει τη συμμετοχή νομικών προσώπων μόνο αν το αναφέρει το καταστατικό (άρα αν το επιθυμούν τα μέλη), δεν υπάρχει λόγος να προτείνεται από το παρόν Σχ/Ν η συμμετοχή Αγροτικών Συνεταιρισμών χωρίς δικαιώματα. Επίσης, δεν θεωρείται σκόπιμος ο αναφερόμενος περιορισμός στον αριθμό των μερίδων. Συνήθως περιορισμός αναφέρεται στον αριθμό ψήφων. Αντίθετα οι μερίδες βοηθούν στη δημιουργία συνεταιριστικού κεφαλαίου. Τέλος, από τη στιγμή που κάποια μέλη δεν έχουν δικαιώματα εκλέγειν και εκλέγεσθαι, θα πρέπει να διαγραφούν.

παρ. 6

Το Σχέδιο Νόμου προτείνει ως ελάχιστο κεφάλαιο του συνεταιρισμού το ποσό των 60.000 ευρώ. Αυτό σημαίνει 3.000 ευρώ κατά μέλος στην περίπτωση του ελάχιστου αριθμού μελών που είναι είκοσι. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι το ποσό αυτό θα πρέπει να επανεξετασθεί, κυρίως γιατί με την ευρύτητα των αντικειμένων με τα οποία ασχολούνται οι συνεταιρισμοί, είναι αμφίβολο αν ο καθορισμός ενός ελάχιστου κεφαλαίου θα είναι χρήσιμος. Να σημειωθεί ότι υπάρχουν χώρες όπου δεν υπάρχει απαίτηση καταβολής ενός ποσού ως συνεταιριστική μερίδα, χωρίς αυτό να έχει βλάψει τη συνεταιριστική ανάπτυξη (π.χ. Γερμανία).

παρ. 11

Όπως προβλέπεται στο συγκεκριμένο άρθρο απαιτούνται δύο τουλάχιστον ορκωτοί ελεγκτές-λογιστές για κάθε περίπτωση διαχειριστικού ελέγχου. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι ο συγκεκριμένος αριθμός είναι υπερβολικός για τους μικρούς συνεταιρισμούς. Επίσης με τη συγκεκριμένη ρύθμιση εισάγεται διαφορετική μεταχείριση για τους συνεταιρισμούς σε σύγκριση με ανάλογες επιχειρήσεις εταιρικής μορφής. Η υιοθέτηση από το Σχέδιο Νόμου του κανόνα που περιλαμβάνει ο νόμος 2810/2000 συνιστά μια ρεαλιστική επιλογή.

Όσον αφορά τον έλεγχο σκοπιμότητας που περιλαμβάνεται στο έργο των ελεγκτών των συνεταιρισμών η ΟΚΕ επισημαίνει ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση θα πρέπει να αναθεωρηθεί, καθώς ο έλεγχος σκοπιμότητας αποτελεί ένα πολύ ευαίσθητο θέμα. Ως οικονομική επιχείρηση ο συνεταιρισμός οφείλει να λογοδοτεί στη γενική συνέλευση, η οποία κρίνει τη σκοπιμότητα όχι μόνο δαπανών αλλά και κάθε είδους ενεργειών της διοίκησης του συνεταιρισμού.

Άρθρο 17 παρ. 8.2

Η ΟΚΕ δεν θεωρεί σκόπιμο η εκλογή των οργάνων διοίκησης των Αγροτικών Συλλόγων, των αντιπροσώπων για την αντίστοιχη Ομοσπονδία, καθώς και των αντιπροσώπων για την Συνομοσπονδία, να γίνεται από μη μέλη, όπως προβλέπεται στο παρόν Σχ/Ν.

Άρθρο 18 εδ. β

Σύμφωνα με την διάταξη αυτή από την έναρξη ισχύος του νόμου διακόπτεται κάθε λειτουργία των συνεταιρισμών. **Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η διάταξη θα πρέπει να απαλειφθεί διότι η εφαρμογή της θα έχει καταστροφικές συνέπειες για τις Ενώσεις Συνεταιρισμών οι οποίες έχουν συμβατικές δεσμεύσεις εκατομμυρίων ευρώ να εκτελέσουν.**

Άρθρο 19, παρ. 3 και 7

Το Σχέδιο Νόμου εξαιρεί, από την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων τους γυναικείους συνεταιρισμούς και τους δασικούς συνεταιρισμούς. Η ΟΚΕ συμφωνεί με την συγκεκριμένη εξαίρεση, αλλά επισημαίνει ότι και άλλες κατηγορίες συνεταιρισμών θα αντιμετωπίσουν προβλήματα με τις διαδικασίες που εισάγει το Σχ/Ν, με συνέπεια την αναγκαστική τους εκκαθάριση.

Άρθρο 20

Το άρθρο αυτό επιβάλλει σε ένα μεγάλο αριθμό συνεταιριστικών οργανώσεων να μετατραπούν υποχρεωτικά σε Ανώνυμες Εταιρείες. Σύμφωνα με τον ισχύοντα νόμο (Ν.2810/2000) παρέχεται στους συνεταιρισμούς η δυνατότητα να συνιστούν εταιρείες (εκούσια) κυρίως σε συνεργασία με τρίτους για να συγκεντρώσουν κεφάλαια. Επομένως, η ΟΚΕ θεωρεί ότι δεν θα έπρεπε η οποιαδήποτε μετατροπή να είναι αναγκαστική και προτείνεται να διατηρηθούν οι ρυθμίσεις του ισχύοντα νόμου.

Επιπλέον, επισημαίνεται ότι η απλοποίηση που εισάγει το σχέδιο νόμου για λήψη απόφασης για συγχώνευση-μετατροπή με απλή πλειοψηφία των παρόντων μελών θα πρέπει να επανεξετασθεί καθώς μεταβάλλει ριζικά την μορφή μιας συνεταιριστικής οργάνωσης. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι στις

περιπτώσεις αυτές πρέπει να απαιτείται πάντοτε αυξημένη απαρτία και αυξημένη πλειοψηφία.

Επίσης, όπως αναφέρεται ενδεχόμενη μη προσαρμογή συνεπάγεται αναγκαστική εκκαθάριση για τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς και τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών, ενώ για τις Ομάδες Παραγωγών, τις Κεντρικές Ενώσεις, τις Κοινοπραξίες και τις Συνεταιριστικές Εταιρείες οι επιπτώσεις της μη προσαρμογής είναι η μη εγγραφή ή η διαγραφή από το Μητρώο. Η ΟΚΕ προτείνει, αντί της αναγκαστικής εκκαθάρισης, να ισχύσει και για τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς και τις Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών η μη εγγραφή ή η διαγραφή τους από το Μητρώο.

Τέλος, η ΟΚΕ υπογραμμίζει ότι πολλές από τις διατάξεις του άρθρου αυτού δεν είναι δυνατόν να εφαρμοστούν λόγω νομικών ελλείψεων όπως παραδείγματος χάρη δεν αναφέρεται το νομικό πλαίσιο με βάση το οποίο θα πραγματοποιηθούν οι συγχωνεύσεις- μετατροπές, ενώ υφίστανται κενά και σε θέματα λογιστικά, γίνεται άδικη κατανομή των μεριδίων και απαλλοτριώνεται η ιδιωτική περιουσία. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί καμία συγχώνευση και μετατροπή αν δεν εφαρμοσθεί η διάταξη του άρθρου 21 παρ.9 του Ν.2810/2000, σχετικά με τις φορολογικές απαλλαγές για την μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων, σε περίπτωση συγχώνευσης. Το κενό δεν καλύπτεται από το άρθρο 15 παρ.2 του Σχ/Ν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Προτάσεις της ΟΚΕ αναφορικά με τις τροπολογίες επί του Σχ/Ν «Θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου – Οργάνωση της εποπτείας του Κράτους»

Άρθρο 1, περ. δ. Το Σ/Ν θεωρεί ότι Ομάδα Παραγωγών και Αγροτικός Συνεταιρισμός είναι δύο διαφορετικά νομικά πρόσωπα. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι αυτό θα πρέπει να επανεξετασθεί καθώς στην περίπτωση που η Ομάδα Παραγωγών επιλέξει να λειτουργήσει με την νομική μορφή του συνεταιρισμού τότε Συνεταιρισμός και Ομάδα Παραγωγών ταυτίζονται απόλυτα. Γι' αυτό εξάλλου και φορολογικά έχουν το ίδιο ΑΦΜ.

Άρθρο 1, περ. ε. Το Σ/Ν αναφέρει ότι οι Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις αποτελούν ανώνυμες εταιρείες και συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από Αγροτικούς Συνεταιρισμούς. Όμως όταν οι μετοχές της Ανώνυμης Εταιρικής Σύμπραξης είναι ανώνυμες κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει ποιος κατέχει το πακέτο των μετοχών και ποιος ελέγχει την εταιρεία. Το σχέδιο νόμου δεν καθορίζει το ποιος κατέχει το υπόλοιπο των μετοχών, καθώς αναφέρεται ότι την πλειοψηφία την κατέχουν Αγροτικοί Συνεταιρισμοί. Η θέση της ΟΚΕ είναι ότι η συγκεκριμένη διάταξη θα έπρεπε να αναδιατυπωθεί ως εξής: «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί μεταξύ τους ή και με τρίτα φυσικά ή νομικά πρόσωπα μπορούν να συνιστούν Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις οι οποίες διέπονται από το παρόντα νόμο και συμπληρωματικά από τις διατάξεις του ν 2190/1920. Οι ΑΕΣ αν προβλέπεται από το καταστατικό τους μπορεί να έχουν ως σκοπό και να αναλαμβάνουν δραστηριότητες όμοιες με εκείνες των Συνεταιρισμών. Οι ΑΕΣ μεταξύ τους μπορεί να συνιστούν άλλες ΑΕΣ. Στις ΑΕΣ την πλειοψηφία των μετοχών κατέχουν πάντα Συνεταιρισμοί ή ΑΕΣ. Οι μετοχές των ΑΕΣ είναι πάντοτε ονομαστικές και σε περίπτωση μεταβίβασης δικαίωμα προτίμησης έχουν οι συμμετέχοντες Συνεταιρισμοί και ΑΕΣ. Οι φορολογικές απαλλαγές που προβλέπονται για τους Συνεταιρισμούς ισχύουν και για τις ΑΕΣ για τις περιπτώσεις ίδρυσης, συγχώνευσης και μετατροπής.

Άρθρο 15, παρ. 11: Η ΟΚΕ επισημαίνει ότι οι ΑΕΣ εφόσον έχουν την μορφή της Ανώνυμης Εταιρίας δεν έχουν πλεονάσματα. Μόνο οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί έχουν πλεονάσματα όταν συναλλάσσονται με τα μέλη τους.

Άρθρο 16, παρ. 9: Η ΟΚΕ σημειώνει ότι με τις ισχύουσες διατάξεις η θητεία όλων των μελών του Δ.Σ. είναι ενιαία. Δηλαδή, αν παραιτηθεί ολόκληρο το Δ.Σ στη μέση της θητείας του το νέο ΔΣ εκλέγεται για νέα θητεία και όχι για το υπόλοιπο της θητείας. Αν παραιτηθεί μέλος του ΔΣ και δεν υπάρχει αναπληρωματικό τότε ορίζεται νέο μέλος για το υπόλοιπο της θητείας, ο δε ορισμός επικυρώνεται από την πρώτη Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 18 όπως αναριθμήθηκε το αρχικό άρθρο 19, παρ. 9.

Η νέα παρ. 9 αναφέρει ότι μέχρι 30.6.2012 οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί καθώς και η ΠΑΣΕΓΕΣ θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει την διαδικασία εκλογής των οργάνων τους με τις διαδικασίες του παρόντος νόμου. Για το σκοπό αυτό παρατείνεται η θητεία των διοικήσεων μέχρι 30.6.2012.

Η ΟΚΕ θεωρεί ότι καταρχήν για τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς η διάταξη θα πρέπει να αναθεωρηθεί: διότι οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί μέλη της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών σύμφωνα με το Σχ/Ν συγχωνεύονται, απορροφώνται από την Ένωση και η Ένωση μετατρέπεται σε Πρωτοβάθμιο Συνεταιρισμό δια της τροποποίησεως του καταστατικού της το οποίο εγκρίνεται με δικαστική απόφαση προκειμένου να ιδρυθεί το νέο νομικό πρόσωπο. Συνεπώς μετά την έγκριση του καταστατικού εκλέγεται νέο Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο θα διοικήσει το Συνεταιρισμό για τέσσερα χρόνια. Για τον λόγο αυτό δεν γίνεται κατανοητό σε ποιά παράταση θητείας αναφέρεται

το Σχ/Ν.

Όσον αφορά την παράταση της θητείας των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΠΑΣΕΓΕΣ η ΟΚΕ επισημαίνει, ότι όσες φορές στο παρελθόν επιχειρήθηκε παρόμοια ρύθμιση υπήρξαν εντονότερες αντιδράσεις. Και ο βασικός λόγος για αυτό είναι ότι η προτεινόμενη ρύθμιση έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές του συνεταιριστικού θεσμού εφόσον για έξι και πλέον μήνες η διοίκηση της ΠΑΣΕΓΕΣ θα είναι διορισμένη και όχι εκλεγμένη.

Άρθρο 19 όπως αναριθμήθηκε το αρχικό άρθρο 20, παρ. 9.

Η ΟΚΕ επισημαίνει ότι στην παρ.9 του άρθρου 19 αναφέρεται ο όρος «Κλαδικοί Συνεταιρισμοί» όμως πουθενά στο Σ/Ν δεν δίδεται ο ορισμός των Κλαδικών Συνεταιρισμών.

Επίσης στην ίδια παράγραφο αναφέρεται ότι οι Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΚΑΣΟ) και οι Κεντρικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις (ΚΕΣΕ) μετατρέπονται σε Αγροτικό Συνεταιρισμό. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση θα έπρεπε να επανεξετασθεί διότι μέλη των ΚΑΣΟ και των ΚΕΣΕ είναι ανομοιοβάθμιοι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί. Στη περίπτωση αυτή (ανομοιοβάθμιων Συνεταιρισμών), και σύμφωνα με σχετικό έγγραφο του Υπουργείου Οικονομικών, δεν επιτρέπεται η συγχώνευση.

Τέλος, η διάταξη αναφέρει ότι μόνο ένας Κλαδικός Συνεταιρισμός ομοειδών προϊόντων μπορεί να λειτουργήσει σε εθνικό επίπεδο. Η ΟΚΕ θεωρεί ότι αυτό θα έπρεπε να επανεξετασθεί, καθώς ήδη υπάρχουν και λειτουργούν κλαδικοί Συνεταιρισμοί από παραγωγούς ομοίων προϊόντων και θα δημιουργηθούν και πολλοί άλλοι στο μέλλον.

ΟΚΕ 24 8.2011

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Ο κλάδος των μεγάλων λιανοπωλητών — τάσεις και αντίκτυπος σε αγρότες και καταναλωτές»

(2005/C 255/08)

Την 1η Ιουλίου 2004, και σύμφωνα με το άρθρο 29, παράγραφος 2, του Εσωτερικού Κανονισμού της, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση με το ανωτέρω θέμα:

«Ο κλάδος των μεγάλων λιανοπωλητών — τάσεις και αντίκτυπος σε αγρότες και καταναλωτές»

Το τμήμα «Γεωργία, ανάπτυξη της υπαίθρου και περιβάλλον», στο οποίο ανατέθηκαν οι προπαρασκευαστικές εργασίες, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 17 Μαρτίου 2005 με εισηγητή τον κ. **Allen**.

Κατά την 416η σύνοδο της ολομέλειάς της, 6ης και 7ης Απριλίου 2005 (συνεδρίαση της 7ης Απριλίου 2005), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 115 ψήφους υπέρ, 71 κατά και 10 αποχές, την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Εισαγωγή

1.1 Οι ευρωπαίοι λιανοπωλητές, αντιδρώντας στις κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές των τελευταίων 20 ετών, ιδιαίτερα δε στις αλλαγές που επήλθαν στις καταναλωτικές ανάγκες, δημιούργησαν το σύστημα των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου. Η κεντρική ιδέα ήταν η διευκόλυνση των καταναλωτών κατά τις εξορμήσεις τους στην αγορά μέσω της διάθεσης στο καταναλωτικό κοινό ενός ευρέος φάσματος τροφίμων και άλλων προϊόντων κάτω από την ίδια στέγη. Σε όρους μάρκετινγκ, οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου στοχεύουν στην προσέλκυση όλο και περισσότερων καταναλωτών μέσω της ελκυστικής παρουσίασης προϊόντων σε ανταγωνιστικές τιμές. Το λιανικό εμπόριο προϊόντων διατροφής, λόγω του μεγέθους και της σημασίας του, έχει υποστεί τις βαθύτερες αλλαγές, μία εξέλιξη με μέγιστο αντίκτυπο στους καταναλωτές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο το 80 % των τροφίμων αγοράζεται στις μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου. Το ποσοστό αυτό είναι από τα υψηλότερα στην ΕΕ. Τα μεγάλα σουπερμάρκετ και τα πολυκαταστήματα μπορούν να προσφέρουν στους καταναλωτές ακόμη και 20 000 γραμμές προϊόντων.

1.2 Στις δεκαετίες που ακολούθησαν, οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου ωφέλησαν σημαντικά τους καταναλωτές τόσο από την άποψη της ποικιλίας των προσφερόμενων προϊόντων όσο και από την άποψη των τιμών. Πιο συγκεκριμένα, οι μεγάλες αλυσίδες λιανικών πωλήσεων παρέχουν στους καταναλωτές τη δυνατότητα να επιλέγουν από ένα ευρύ φάσμα προϊόντων διατροφής, συγκεντρωμένων κάτω από μία στέγη και χωρίς πρόβλημα στάθμευσης, αφού, επιπλέον, παρέχουν δωρεάν θέσεις στάθμευσης αυτοκινήτων. Αυτά τα πολυκαταστήματα είναι «φιλικά» προς τα παιδιά και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ορισμένα από αυτά διαθέτουν ΑΤΜ και αναψυκτήρια καθώς και υπηρεσίες ανακύκλωσης. Πολλά παρέχουν στους καταναλωτές τη δυνατότητα πραγματοποίησης ηλεκτρονικών αγορών, ενώ προβλέπονται και υπηρεσίες παράδοσης κατ' οίκον στη γύρω περιοχή. Έτσι λοιπόν, η δυνατότητα να κάνει κανείς τα εβδομαδιαία του ψώνια σε ένα και μόνο κατάστημα και σε ανταγωνιστικές τιμές κάνει τις μεγάλες αλυσίδες ελκυστικές για τους καταναλωτές και δικαιολογεί την αύξηση του μεριδίου τους στη συνολική αγορά ειδών νοικοκυριού.

1.3 Στην πλειονότητα των νέων κρατών μελών, οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου διαθέτουν μικρότερο μερίδιο αγοράς απ' ό,τι στην ΕΕ των 15, ωστόσο, το μερίδιο τους αυξάνεται πολύ

γρήγορα.

Οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου λειτουργούν βάσει ποικίλων επιχειρηματικών δομών:

— Υπεραγορές: μεγάλα πολυκαταστήματα λιανικού εμπορίου με επιφάνεια πώλησης έως και 10 000 τ.μ. που διαθέτουν σημαντικές ποσότητες μη διατροφικών προϊόντων και εφαρμόζουν

το σύστημα αυτοεξυπηρέτησης·

— Σουπερμάρκετ: καταστήματα λιανικής πώλησης τροφίμων με σύστημα αυτοεξυπηρέτησης και επιφάνεια πώλησης έως και 3 500 τ.μ.· τα μη διατροφικά προϊόντα συνιστούν λιγότερο από το 25 % των πωλήσεων·

— Καταστήματα τύπου «discount» (διαθέτουν τα προϊόντα τους σε μειωμένες τιμές): κατά βάση πρόκειται για καταστήματα λιανικής πώλησης προϊόντων διατροφής που εφαρμόζουν το σύστημα αυτοεξυπηρέτησης, εστιάζουν σε περιορισμένο φάσμα προϊόντων και σημειώνουν υψηλό κύκλο εργασιών — οι χαμηλές τιμές αποτελούν το κύριο στοιχείο προσέλκυσης. Παρατηρείται σημαντική αύξηση στον τομέα αυτό.

1.4 Ωστόσο, τα μερίδια της αγοράς των μεγαλύτερων λιανοπωλητών διαφέρει σημαντικά από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Στην Ουγγαρία οι τρεις μεγαλύτεροι λιανοπωλητές αντιπροσωπεύουν το 29 % του κλάδου ειδών νοικοκυριού. Στο Ηνωμένο Βασίλειο οι τρεις μεγαλύτερες αλυσίδες λιανικών πωλήσεων ελέγχουν το 60 % του κλάδου ενώ στην Ιρλανδία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 66 %. Τα ποσοστά της αγοράς ειδών νοικοκυριού που ελέγχουν οι τρεις μεγαλύτερες αλυσίδες λιανικού εμπορίου στις νέες χώρες μέλη που ακολουθούν είναι τα εξής: Πολωνία 14,2 %, Τσεχία 25,4 %, Σλοβακία 42,6 %, Σλοβενία 77,3 %. Η τάση που παρατηρείται είναι ότι τα τελευταία 10 χρόνια ο κλάδος του λιανικού εμπορίου προϊόντων διατροφής κυριαρχείται από σχετικά μικρό αριθμό πολύ μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου. Κατά μέσο όρο οι πωλήσεις τροφίμων αντιπροσωπεύουν το 70 % των πωλήσεων ειδών νοικοκυριού (πηγή: GfK ConsumerScan/ Household Panel).

2. Οι τιμές των τροφίμων στο λιανικό εμπόριο και η εσωτερική αγορά

2.1 Η ΓΔ Εσωτερική Αγορά, βάσει των στοιχείων που είχε συλλέξει ο AC Nielsen, συνέκρινε τις τιμές σε μια σειρά επώνυμων προϊόντων πανευρωπαϊκής εμβέλειας¹ που διατίθενται σε 14 χώρες της ΕΕ στο διάστημα Σεπτεμβρίου 2002 — Οκτωβρίου 2003. Ο παρακάτω δείκτης τιμών δείχνει μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ των 14 κρατών μελών της ΕΕ. Ορίζοντας την κοινοτική μέση τιμή = 100, οι ελάχιστες και οι μέγιστες τιμές στα παρακάτω κράτη μέλη έχουν ως εξής:

Προϊόν	Χώρα	Ελάχιστη	Χώρα	Μέγιστη
Βούτυρο Kerrygold	Ιρλανδία	90	Γερμανία	150
Red Bull	Αυστρία	79	Φινλανδία	134
Fanta	Ισπανία	70	Φινλανδία	148
Evian	Γαλλία	62	Φινλανδία	204
Twix	Βέλγιο	74	Δανία	131
Haagen Dazs	Ιταλία	60	Ελλάδα	117
Στιγμιαίος Καφές Neskafe	Ελλάδα	64	Αυστρία	137
Kellogs	Ην. Βασίλειο	75	Γαλλία	144

Cornflakes				
Ρύζι Uncle Ben's	Φινλανδία	81	Ην. Βασίλειο	161
Ζυμαρικά Barilla	Ιταλία	55	Ιρλανδία	114

2.2 Τα επώνυμα προϊόντα πανευρωπαϊκής εμβέλειας, όπως τα ανωτέρω, χαίρουν υψηλής αναγνωρισιμότητας μεταξύ των καταναλωτών σε όλη την ΕΕ. Θα ανέμενε λοιπόν κανείς ότι οι τιμές των προϊόντων αυτών δεν θα διέφεραν σημαντικά από χώρα σε χώρα.

Οι διαφορές στις τιμές είναι μεγαλύτερες για τα προϊόντα κοινής ονομασίας και τα προϊόντα «ιδιωτικής ετικέτας» («white label»). Και σε αυτή την περίπτωση, η λογική πίσω από τις διαφορές δεν είναι προφανής.

Προϊόν	Χώρα	Ελάχιστο	Χώρα	Μέγιστο
Ρύζι	Πορτογαλία	45	Σουηδία	182
Αλεύρι	Πορτογαλία	45	Σουηδία	182
Αλεσμένος καφές	Φινλανδία	71	Ιρλανδία	298
Στιγμιαίος καφές	Βέλγιο	40	Ιρλανδία	127
Ημιαποβουτυρωμένο γάλα UHT	Γερμανία	71	Φινλανδία	140
Σούπες σε σκόνη	Ισπανία	43	Βέλγιο	256
Κατεψυγμένα ψάρια	Φινλανδία	65	Γαλλία	118
Παγωτό	Φινλανδία	40	Ην. Βασίλειο	214
Αεριούχο μεταλλικό νερό	Ιταλία	47	Φινλανδία	168
Παιδικές τροφές	Ισπανία	66	Ιταλία	173
Ανανάς σε κονσέρβα	Κάτω Χώρες	53	Φινλανδία	181
Ζάχαρη	Πορτογαλία	93	Σουηδία	286

2.3 Οι ανωτέρω αποκλίσεις μεταξύ των τιμών επώνυμων και μη προϊόντων μας δίνουν απλώς την ακτινογραφία της τρέχουσας κατάστασης. Η τακτική παρακολούθηση των τιμών θα επιτρέψει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το αν οι τιμές για αυτά τα αγαθά συγκλίνουν με το πέρασμα του χρόνου, όπως θα ανέμενε κανείς να συμβεί στο εσωτερικό μιας πλήρως λειτουργικής εσωτερικής αγοράς. Η Γ Δ «Εσωτερική αγορά» είναι της γνώμης ότι σε μία εσωτερική αγορά που λειτουργεί αποτελεσματικά οι διαφορές μεταξύ των τιμών δεν πρέπει να είναι τόσο μεγάλες όσο προκύπτει από τα πιο πάνω στοιχεία. Σε μία ανάλογη έρευνα στις ΗΠΑ οι διαφορές μεταξύ των τιμών ήταν μικρότερες από τις τιμές στην ΕΕ των 14.

2.4 Οι αποκλίσεις μεταξύ των τιμών οφείλονται σε διάφορα αίτια: σε διαφορετικά είδη λειτουργικού κόστους — όπως είναι το κόστος της εργασίας, το κόστος μεταφοράς, το κόστος διαχείρισης των αποβλήτων — στο μέγεθος των αποθηκευτικών χώρων και στον όγκο του κύκλου

εργασιών, στους τοπικούς φόρους και στο επίπεδο του τιμολογιακού ανταγωνισμού τόσο από την πλευρά του αγοραστή, όσο και από την πλευρά του πωλητή. Σημαντικό ρόλο μπορούν επίσης να διαδραματίσουν και οι διαφορετικές προτιμήσεις και γούστο των καταναλωτών, που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις πολιτιστικές συνήθειες. Εξάλλου, οι συνθήκες στις επιμέρους τοπικές αγορές, όπως το κλίμα και η κατάσταση της αλυσίδας εφοδιασμού, πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη.

3. Τιμολογιακή πολιτική των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου

3.1 Την τελευταία πενταετία, οι διαφημίσεις των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου περιστρέφονται γύρω από το ίδιο θέμα: «κάθε μέρα χαμηλές τιμές», «αγοράστε περισσότερα, πληρώστε λιγότερα», «το καλό φαγητό στοιχίζει λιγότερο» «σας βοηθούμε να ξοδεύετε καθημερινά όλο και λιγότερα». Ακούγεται συνεχώς ότι οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου είναι ο καλύτερος φίλος του καταναλωτή γιατί καταφέρνουν να κατεβάζουν τις υπερβολικά υψηλές τιμές των προϊόντων. Είναι προφανές ότι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι καταναλωτές αποδίδουν μεγάλη σημασία στις τιμές. Θεωρητικά, αυτό είναι πράγματι καλό για τους καταναλωτές βραχυπρόθεσμα, πρέπει όμως να ληφθούν υπόψη οι μακροπρόθεσμες συνέπειες. Οι παραγωγοί γεωργικών προϊόντων πρέπει να αμείβονται επαρκώς, ώστε να διασφαλίζεται η συνεχής παροχή τροφίμων υψηλής ποιότητας που παράγονται με σεβασμό στο περιβάλλον. Όλοι οι παράγοντες που συμμετέχουν στην επεξεργασία και διανομή πρέπει επίσης να αποκομίζουν λογικά οφέλη.

3.2 Η βρετανική αλυσίδα σουπερμάρκετ ASDA (η οποία ανήκει στον αμερικανικό κολοσσό Wal-Mart) έχει αναγάγει τη μείωση των τιμών σε φιλανθρωπική αποστολή διακηρύσσοντας «στόχος μας είναι να παρέχουμε προϊόντα και υπηρεσίες προσιτές σε όλους». Η νέα φιλοσοφία φαίνεται να υπαγορεύει ότι το ιδανικό είναι ο καταναλωτής να ξοδεύει όσο το δυνατόν λιγότερα χρήματα για τρόφιμα. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου μοιάζουν να θέλουν να πείσουν τον κόσμο ότι η πλέον σημαντική παράμετρος κατά την αγορά τροφίμων είναι η τιμή τους. Το ποσοστό του οικογενειακού εισοδήματος που δαπανάται για την αγορά τροφίμων μειώνεται διαρκώς σε όλη την Ευρώπη (βλέπε Παράρτημα 1).

3.3 Είναι παράδοση οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου να κάνουν επιθετικές προσφορές σε βασικά προϊόντα τα οποία αποκαλούνται «δημιουργοί αγοραστικής κίνησης» (*Traffic Generators*), γιατί οι καταναλωτές έρχονται να τα αγοράσουν τακτικά και, ταυτόχρονα, να αυξάνουν τα περιθώρια κέρδους για άλλα προϊόντα χωρίς οι καταναλωτές να το αντιλαμβάνονται. Η πώληση τροφίμων σε τιμές κάτω του κόστους απαγορεύεται σε ορισμένα κράτη μέλη — π.χ. στο Βέλγιο, τη Γαλλία, την Ιρλανδία, την Ιταλία, το Λουξεμβούργο, την Πορτογαλία, καθώς επίσης στην Ισπανία και την Ελλάδα υπό ιδιαίτερες περιστάσεις.

3.4 Η πώληση σε τιμές κάτω του κόστους και η επιθετική τιμολόγηση μπορούν τελικά να οδηγήσουν σε αντιαγωνιστικές πρακτικές.

4. Το εργατικό δυναμικό των σουπερμάρκετ

4.1 Ο διογκούμενος κλάδος των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου έχει δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις απασχόλησης ανά την ΕΕ, πολλές από τις οποίες είναι χαμηλών αποδοχών και συχνά μερικής απασχόλησης. Σε πρόσφατη έρευνα που δημοσιεύθηκε στον δικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας, αναφέρεται ότι το 60 % περίπου των εργαζομένων στον χώρο του λιανικού εμπορίου είναι γυναίκες (*Industrial Relations in the Retail Sector, October 2004, Comparative Study*), ενώ υπάρχει και σημαντικό ποσοστό νέων εργαζομένων με περιορισμένα προσόντα. Οι αμοιβές είναι σχετικά χαμηλές και τα

επίπεδα μερικής απασχόλησης και απασχόλησης το Σαββατοκύριακο είναι υψηλά. Ο κλάδος υφίσταται αυτή τη στιγμή μείζονες διαρθρωτικές αλλαγές και υποβάλλεται σε διαδικασίες συγκέντρωσης και διαφοροποίησης, καθώς και σε πιέσεις να προβεί σε αναδιάρθρωση, απορρύθμιση και σε μείωση των θέσεων απασχόλησης. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι συνήθως το μεγάλο χάσμα μεταξύ των αμοιβών των γυναικών και των αμοιβών των ανδρών, πράγμα που οφείλεται στο υψηλό ποσοστό γυναικών σε θέσεις μερικής απασχόλησης και στην συγκέντρωσή τους σε θέσεις χαμηλών προδιαγραφών.

4.2 Οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου απασχολούν προσωπικό σε ευρύ φάσμα θέσεων. Αυτοί που εργάζονται στα ταμεία και οι ανεφοδιαστές ραφιών βρίσκονται συνήθως στο κάτω άκρο της μισθολογικής κλίμακας και, ανάλογα με την κατάσταση σε κάθε κράτος μέλος, οι αποδοχές τους είναι είτε οι ελάχιστες προβλεπόμενες από τον νόμο, είτε κατά τι υψηλότερες.

4.3 Το ευέλικτο ωράριο εργασίας που παρέχουν είναι ελκυστικό για τους φοιτητές, τους προσωρινά απασχολούμενους και τους εργαζόμενους που έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις ή δεύτερη δουλειά. Είναι σημαντικό οι εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης να μην υφίστανται διακρίσεις.

4.4 Οι ευρωπαϊκές αλυσίδες λιανικού εμπορίου πρέπει να εξελιχθούν προς την κατεύθυνση της παροχής ποιοτικών καταναλωτικών υπηρεσιών από κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό που θα εργάζεται σε καλές και ασφαλείς συνθήκες εργασίας. Η συνεχής συγκέντρωση που σημειώνεται στον τομέα των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου έχει οδηγήσει στη διαμόρφωση νέων ανταγωνιστικών στρατηγικών (π.χ. πολέμους τιμών), σε σοβαρές πιέσεις για τον περιορισμό του κόστους, συμπεριλαμβανομένου του κόστους εργασίας, στην άρση των ρυθμίσεων που αφορούν τις ώρες λειτουργίας και σε αύξηση της απασχόλησης τις νυκτερινές ώρες και το Σαββατοκύριακο.

4.5 Ενώ οι τιμές των τροφίμων έχουν μειωθεί μέσω της ανταγωνιστικής τιμολόγησης, αυξημένη αποτελεσματικότητα στην αγορά, διαχείριση, στις διαδικασίες αποθήκευσης, διαφήμιση και καλή ποιότητα τροφίμων αποδεικνύει ότι «η πραγματικότητα είναι ότι η φθηνή τροφή τείνει να σημαίνει φθηνό εργατικό δυναμικό και οφείλουμε να αρχίσουμε να εξετάζουμε πιο σοβαρά το ζήτημα αυτό, προτού συνεχίσουμε να ενθαρρύνουμε τα σουπερμάρκετ στον ανταγωνιστικό πόλεμο τιμών», παρατηρεί ο καθηγητής Tim Long, του πανεπιστημίου Thames Valley.

4.6 Επιπλέον, κατά την εισαγωγή προϊόντων από χώρες του τρίτου κόσμου δεν πρέπει να αγνοούμε τις συνθήκες εργασίας που ισχύουν σε αυτές.

5. Συγκεντρώσεις αλυσίδων λιανικού εμπορίου

5.1 Οι συγκεντρώσεις στον τομέα του λιανικού εμπορίου προϊόντων διατροφής έχουν αυξηθεί δραστικά σε όλη την Ευρώπη. Μεταξύ του 1993 και του 2002, το μερίδιο αγοράς των πέντε μεγαλύτερων αλυσίδων λιανικής πώλησης προϊόντων διατροφής αυξήθηκε κατά μέσο όρο 21,7 % φτάνοντας σε ποσοστό 69,2 % στην ΕΕ των 15. Το 2002 το ποσοστό μεριδίου αγοράς εκτεινόταν από 37 % στην Ιταλία και 52,7 % στην Ελλάδα έως 94,7 % στη Σουηδία (πηγή: έκθεση του 2003 της εταιρείας London Economics για λογαριασμό του Υπουργείου Περιβάλλοντος του Ηνωμένου Βασιλείου).

5.2 Σε ορισμένα κράτη μέλη οι πτυχές της αγοράς και της πώλησης τείνουν να εμφανίζουν εξίσου συγκεντρωτικό χαρακτήρα. Σε άλλα κράτη μέλη οι συνεταιρισμοί των αγοραστών αντιπροσωπεύουν, τυπικά, τους ανεξάρτητους λιανοπωλητές (δηλ. τις αλυσίδες καταστημάτων σε εθελοντική βάση), συνεπώς, σε εθνικό επίπεδο η πλευρά των αγοραστών χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερο συγκεντρωτισμό απ' ό,τι η πλευρά των πωλητών.

5.3 Οι υπεραγορές διευρύνουν το φάσμα των και των προϊόντων που προσφέρουν, ενώ τα καταστήματα τύπου «discount» συνεχίζουν την επέκτασή τους στον τομέα των τροφίμων και, ενώ εστιάζουν στις χαμηλές τιμές, πιθανόν να προχωρήσουν και στην προσφορά ορισμένων προϊόντων υψηλής ποιότητας στη χαμηλότερη δυνατή τιμή.

5.4 Οι τελευταίες τάσεις στον κλάδο των οπωροκηπευτικών έχουν απομακρυνθεί από την προσέγγιση της προώθησης βασικών αγαθών. Στόχος των μεγάλων αλυσίδων είναι η συγκέντρωση των αγορών τους σε περιορισμένο αριθμό μεγάλων προτιμώμενων προμηθευτών, με τους οποίους να μπορούν να συνεργάζονται σε ετήσια βάση. Σε παλαιότερη γνωμοδότησή (2) της η ΕΟΚΕ ανέφερε: «*Το πλεονέκτημα που τονίζεται συχνότερα από τις υπεραγορές είναι η μεγάλη ποικιλία νωπών φρούτων και λαχανικών. Αντίθετα, η λαϊκή αγορά είναι συχνά συνώνυμη με καλύτερη ποιότητα, φρεσκάδα, ευρεία επιλογή, εμπιστοσύνη και ανθρώπινες σχέσεις*».

5.5 Οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου έχουν ενθαρρύνει την ενοποίηση στον κλάδο των προμηθευτών προϊόντων και ιδιαίτερα των προμηθευτών προϊόντων διατροφής. Ένας από τους κλάδους στους οποίους συνέβη αυτό είναι ο κλάδος των αρτοποιιών. Στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία ιδίως, ο ανταγωνισμός των τιμών στις πωλήσεις ψωμιού είχε ως αποτέλεσμα το κλείσιμο μεγάλου αριθμού αρτοποιείων και η αγορά κυριαρχείται πλέον από μικρό αριθμό πολύ μεγάλων μονάδων αρτοποιίας. Αυτό επέτρεψε στα σουπερμάρκετ να διαθέτουν ψωμί χαμηλού κόστους, με περιορισμένη θρεπτική αξία. Ψωμί μεγαλύτερης θρεπτικής αξίας εξακολουθεί να διατίθεται αλλά σε υψηλότερες τιμές.

5.6 Πολλά σουπερμάρκετ διαθέτουν πλέον τα δικά τους αρτοποιεία μέσα στο κατάστημα. Το σουπερμάρκετ αγοράζει κατεψυγμένα προϊόντα αρτοποιίας, το ψήσιμο των οποίων ολοκληρώνεται στο κατάστημα.

6. Τιμές παραγωγού και τιμές καταναλωτή

6.1 Η εταιρία συμβούλων «London Economics» επισημαίνει, στην έκθεσή της για το 2003, ότι το 2001 κανένα κράτος μέλος δεν φαίνεται να είχε, σε συστηματική βάση, την υψηλότερη διαφορά τιμής παραγωγού-τιμής καταναλωτή. Σε γενικές γραμμές, η τιμή καταναλωτή είναι από 1 έως 5 φορές υψηλότερη από την τιμή παραγωγού. Στην περίπτωση του ψωμιού, κύριο συστατικό του οποίου είναι το σιτάρι, η διαφορά της τιμής καταναλωτή μπορεί να είναι και 30 φορές υψηλότερη από την τιμή παραγωγού, γεγονός που καταδεικνύει το μεγάλο μερίδιο που καταλαμβάνει στην παραγωγή ψωμιού το άσχετο με την παραγωγή κόστος.

6.2 Το 2001, η διαφορά τιμής παραγωγού-καταναλωτή για το αρνί σημείωσε αύξηση στο Η.Β. και την Ιρλανδία και μείωση στη Γαλλία και τη Γερμανία. Στην περίπτωση των οπωροκηπευτικών, η διαφορά τιμής παραγωγού-τιμής καταναλωτή καταδεικνύει ότι είτε δεν υφίσταται σημαντική τάση, είτε ότι έχει σημειωθεί μικρή μείωση. Στις αγορές χονδρικής πώλησης οπωροκηπευτικών παρατηρείται πτώση τελευταία, ενώ η αγορά τοις μετρητοίς εξακολουθεί να είναι σημαντική για τα νωπά προϊόντα, γεγονός που ορισμένες φορές οδήγησε σε μεγάλες διακυμάνσεις τιμών λόγω των μετεωρολογικών συνθηκών και της κατάστασης της προσφοράς. Οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου προσανατολίζονται για τις αγορές τους προς εποχιακές ή ετήσιες συμβάσεις με μικρό αριθμό προμηθευτών με σκοπό να διασφαλίσουν τη σταθερότητα του κλάδου των νωπών προϊόντων και να μειώσουν το κόστος. Με τον τρόπο αυτό η διαφορά τιμής παραγωγού-τιμής καταναλωτή θα σταθεροποιηθεί. Η έναρξη ενός πολέμου τιμών μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα οι πρωτογενείς παραγωγοί να έχουν χαμηλότερα περιθώρια κόστους και να αντιμετωπίσουν υψηλότερο κόστος.

6.3 Εφόσον η αγοραστική δύναμη των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου συνεπάγεται μείωση των τιμών για τους προμηθευτές τους και, εάν αυτές οι μειωμένες τιμές μετακυλούνται στον καταναλωτή, δεν μειώνεται αναγκαστικά το ποσοστό περιθωρίου κέρδους για τον παραγωγό, ωστόσο, η πραγματική τιμή παραγωγού είναι χαμηλότερη, και συνεπώς το κέρδος για τον παραγωγό είναι ελάχιστο έως και μηδενικό.

6.4 Σε έρευνα που διεξήγαγε η Εθνική Ένωση Γεωργών (National Farmers Union) στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2002 για καλάθι προϊόντων που περιλάμβανε βοδινό κρέας, αυγά, γάλα, ψωμί, ντομάτες και μήλα, ο καταναλωτής έπρεπε να καταβάλει στο σουπερμάρκετ κατά μέσο όρο 55 ευρώ ενώ ο αγρότης ελάμβανε ως αντίτιμο το ποσό των 16 ευρώ, δηλαδή λιγότερο από το 1/3 της λιανικής τιμής των προϊόντων. Πιο συγκεκριμένα, οι αγρότες έλαβαν το 26 % της τελικής λιανικής τιμής του βοδινού, το 8 % της τιμής του ψωμιού και το 14 % της τιμής του μπέικον.

6.5 Ο δείκτης τιμών παραγωγού (σε πραγματικούς όρους) για όλα τα γεωργικά προϊόντα μειώθηκε στην ΕΕ των 15 κατά 27 % την περίοδο 1990-2002. Ωστόσο σε ονομαστικούς όρους, οι τιμές παραγωγού παρέμειναν σταθερές για την ίδια χρονική περίοδο. Οι σαφείς διακυμάνσεις στη σχέση τιμών παραγωγού και τιμών καταναλωτή στα τρόφιμα αποτέλεσαν συχνά αντικείμενο προβληματισμού, χωρίς όμως να έχει επιτευχθεί συναίνεση σχετικά με τα αίτια αυτής της απόκλισης στις τάσεις των τιμών (έκθεση της εταιρείας «London Economics» για το 2003).

6.6 Οι μεγάλοι λιανοπωλητές διαθέτουν στην αγορά αυξανόμενο αριθμό προϊόντων θεμιτού εμπορίου και αυτό πρέπει να αναγνωριστεί. Σε άρθρο τους στην εφημερίδα Wall Street Journal της 8ης Ιουνίου 2004, ο Steve Steckton και η Erin White αναφέρουν τα ακόλουθα σχετικά με την πώληση προϊόντων «θεμιτού εμπορίου» από τα σουπερμάρκετ: το Sainsbury's (βρετανικό σουπερμάρκετ) πωλεί τις μπανάνες «θεμιτού εμπορίου» σε τιμή που υπερβαίνει το τετραπλάσιο της τιμής των συνηθισμένων μπανανών — υπερβαίνει το δεκαεξάπλο της τιμής πώλησης από τους παραγωγούς. Η Tesco αύξησε πρόσφατα κατά 3,46 δολάρια την τιμή της λίβρας καφέ «θεμιτού εμπορίου» ενώ η τιμή του παραγωγού αυξήθηκε κατά 44 σεντς. Τα «σουπερμάρκετ εκμεταλλεύονται το γεγονός ότι πρόκειται για προϊόντα θεμιτού εμπορίου για να αυξήσουν τα κέρδη τους γνωρίζοντας ότι οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν παραπάνω για τα προϊόντα αυτά», λέει η Emily Dardaine, φρουτοπαραγωγός που διαθέτει τα προϊόντα της μέσω μιας συννομοσπονδίας θεμιτού εμπορίου, της FLO, που έχει την έδρα της στη Γερμανία.

7. Όροι που επιβάλλονται στους προμηθευτές των σουπερμάρκετ

7.1 Ο διαφορετικός βαθμός και χαρακτήρας της συγκέντρωσης της αγοράς στα διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ είναι ένας παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση των πρακτικών των μεγάλων λιανοπωλητών έναντι των προμηθευτών τους. Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, δεδομένου ότι οι καταναλωτές αποδίδουν μεγάλη σημασία στις τιμές και ότι η καταναλωτική ζήτηση επηρεάζει, επίσης, την προσφορά, ασκείται σημαντική πίεση στους λιανοπωλητές προκειμένου να μειώσουν τις τιμές τους. Θέλοντας να προσφέρουν όσο το δυνατόν φθηνότερα προϊόντα στους καταναλωτές, οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου ασκούν πίεση στους προμηθευτές ώστε να μειώσουν τις τιμές. Αυτό το φαινόμενο είναι έντονο στον κλάδο των τροφίμων και ιδίως στις αγορές όπου υπάρχει πολύ υψηλή συγκέντρωση. Οι αλυσίδες αυτές απειλούν μονίμως τους προμηθευτές με αποκλεισμό των προϊόντων τους από τα ράφια προκειμένου να εξασφαλίσουν συμφέρουσες προσφορές. Επιπλέον, πολλές από τις μεγάλες αλυσίδες λιανικών πωλήσεων μεταθέτουν συχνά τους υπεύθυνους αγορών από τμήμα σε τμήμα ώστε να μην αναπτύσσουν προσωπική σχέση με τους προμηθευτές. Η αποστολή του υπεύθυνου αγορών μιας τέτοιας αλυσίδας είναι να εξασφαλίζει όσο το δυνατόν χαμηλότερες τιμές από τον

προμηθευτή. Οι υπεύθυνοι αγορών μπορούν ακόμη και να καταστρέψουν μια εταιρεία παύοντας τη συνεργασία μαζί της, ιδίως εάν ο προμηθευτής έχει επενδύσει σημαντικό κεφάλαιο για τον ανεφοδιασμό κάποιας μεγάλης αλυσίδας λιανικού εμπορίου με συγκεκριμένη σειρά προϊόντων. Συχνά, οι προμηθευτές, ειδικά οι μικρότεροι, δεν διαθέτουν επαρκείς οικονομικούς πόρους για να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις των αλυσίδων λιανικού εμπορίου. Πώς μπορεί ο γεωργός να ελπίζει ότι θα πετύχει καλές τιμές για τα προϊόντα του στις αγορές όπου οι αλυσίδες διαθέτουν τέτοια μεγάλη αγοραστική δύναμη;

7.2 Πέρα από τη δυνατότητα απόσπασης εκπτώσεων από τους προμηθευτές για τις συναλλαγές, η αγοραστική ισχύς μπορεί να καταδειχθεί στις συμβατικές υποχρεώσεις που οι έμποροι λιανικής πώλησης μπορούν ενδεχομένως να απαιτήσουν από τους προμηθευτές, όπως: χρέωση για την παράθεση των προϊόντων των προμηθευτών στον κατάλογο των προϊόντων που προσφέρει το κατάστημα, χρέωση για την παρουσία των προϊόντων στα ράφια, αναδρομικές εκπτώσεις για προϊόντα που έχουν ήδη πωληθεί, αδικαιολόγητα υψηλή συμμετοχή στα έξοδα διαφήμισης των εμπόρων λιανικής πώλησης και άσκηση πιέσεων για αποκλειστικότητα εφοδιασμού.

7.3 Οι προμηθευτές τροφίμων δέχονται συχνά ισχυρές οικονομικές πιέσεις από τις αλυσίδες λιανικών πωλήσεων εξαιτίας μεγάλων καθυστερήσεων στις πληρωμές — ορισμένες φορές έως και 120 μέρες (σε σπάνιες περιπτώσεις 180 μέρες) μετά την παράδοση των προϊόντων τους. Αντιθέτως, ο καταναλωτής καταβάλλει άμεσα το αντίτιμο του προϊόντος κατά την αγορά. Οι μεγάλες καθυστερήσεις στις πληρωμές συμβάλλουν σημαντικά στα κέρδη των αλυσίδων λιανικού εμπορίου, δεδομένου ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, οι προμηθευτές εξασφαλίζουν στις αλυσίδες άτοκα δάνεια.

7.4 Ορισμένες φορές, οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου αναγκάζουν τους προμηθευτές τους να τους πωλούν τρόφιμα σε τιμές κάτω του κόστους για ένα ορισμένο διάστημα προκειμένου να συνεχίσουν να αγοράζουν από αυτούς. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική οικονομική ζημία για τους προμηθευτές και τους γεωργούς.

7.4.1 Η εισαγωγή του συστήματος των ηλεκτρονικών δημοπρασιών ενίσχυσε περαιτέρω τη θέση των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου επιτρέποντας τους να βρίσκουν προμηθευτές φθηνών προϊόντων για διάθεση με το δικό τους εμπορικό σήμα. Βάσει αυτού του συστήματος, οι μεγάλες αλυσίδες αναζητούν προσφορές για την προμήθεια προϊόντων (για διάθεση κυρίως με το δικό τους εμπορικό σήμα) μέσω του Διαδικτύου. Οι προμηθευτές, από την πλευρά τους, ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την χαμηλότερη τιμή προσφοράς των προϊόντων τους.

7.5 Η εμφάνιση προϊόντων που φέρουν το εμπορικό σήμα της εκάστοτε αλυσίδας (τα λεγόμενα προϊόντα «own-brand», δηλ. «ιδιωτικής ετικέτας») κερδίζει ολοένα περισσότερο έδαφος σε όλες τις μεγάλες αλυσίδες λιανικών πωλήσεων. Η τάση αυτή είναι εντονότερη στην Ιρλανδία και τη Βρετανία καθώς και στις αναπτυσσόμενες αγορές. «Ο υψηλός ρυθμός αύξησης των προϊόντων 'ιδιωτικής ετικέτας' στις αναπτυσσόμενες αγορές συνδέεται άμεσα με την επέκταση των παγκόσμιων αλυσίδων λιανικού εμπορίου πέρα των παραδοσιακών γεωγραφικών τους συνόρων», αναφέρει η Jane Perrin, της εταιρείας ACNielsen. Καθώς η ποιότητα ορισμένων προϊόντων «ιδιωτικής ετικέτας» βελτιώνεται, οι λιανοπωλητές έχουν καταφέρει να αυξήσουν σημαντικά τα κέρδη, ελαχιστοποιώντας το κόστος προώθησης.

7.6 Το σύστημα των προϊόντων «ιδιωτικής ετικέτας» συνεπάγεται μεγαλύτερη ισχύ για τα σουπερμάρκετ στις συνδιαλλαγές τους με τους προμηθευτές.

7.7 Σε ένα περιβάλλον όπου οι επιτυχείς στρατηγικές λιανικών πωλήσεων αντιγράφονται γρήγορα,

η προώθηση των προϊόντων «ιδιωτικής ετικέτας» καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική καθώς επιτρέπει τη διαφοροποίηση τους από τα ανταγωνιστικά προϊόντα.

7.8 Αυτή η μετατόπιση της ισχύος από τον προμηθευτή στον λιανοπωλητή έχει πολύ ευρύτερα πλεονεκτήματα από την ίδια χρήση των ραφιών και τα οφέλη της διάθεσης προϊόντων «ιδιωτικής ετικέτας». Οι σύγχρονες αλυσίδες λιανικού εμπορίου εκδίδουν επίσης «κάρτες προνομίων» για τους πελάτες τους μέσω των οποίων συγκεντρώνουν χρήσιμες πληροφορίες για την ταυτότητά τους, το προφίλ τους και τις καταναλωτικές τους συνήθειες, στις οποίες δεν είναι δυνατό να έχουν πρόσβαση οι προμηθευτές. Αυτές οι εκ των έσω πληροφορίες εμπλουτίζονται περαιτέρω λόγω της εβδομαδιαίας επαφής του λιανοπωλητή με τον πελάτη.

7.9 Μπορεί βέβαια οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου να προωθούν τα προϊόντα με το εμπορικό τους σήμα (τα προϊόντα «ιδιωτικής ετικέτας»), η ζήτηση όμως από την πλευρά των καταναλωτών τις υποχρεώνει να διαθέτουν και γνωστά επώνυμα προϊόντα. Ωστόσο, στόχος των μεγάλων αλυσίδων είναι να μειώσουν τον αριθμό των προμηθευτών τους επώνυμων προϊόντων, έχουν δε αναπτύξει ένα σύστημα διαχείρισης «κατά κατηγορία». Το σύστημα αυτό αποτελεί το μέσο με το οποίο οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου μειώνουν τον αριθμό των μεμονωμένων προμηθευτών των οποίων τα προϊόντα αγοράζουν, περιορίζοντας με τον τρόπο αυτό το κόστος τους και βελτιώνοντας το περιθώριο κέρδους τους. Σε κάθε κατηγορία γραμμών προϊόντων επιλέγεται, από τους πολλούς, ένας κορυφαίος προμηθευτής προκειμένου να προμηθεύσει όλες τις απαραίτητες γραμμές προϊόντων σε αυτή την κατηγορία. Μία εταιρεία ενός επώνυμου γνωστού προϊόντος επιλέγεται συνήθως με σκοπό να προμηθεύσει την αλυσίδα με μια σειρά άλλων συναφών προϊόντων για να μπορέσει να διατηρήσει το καθεστώς του προμηθευτή. Για παράδειγμα, μια εταιρεία που προμηθεύει την αλυσίδα με επώνυμο τυρί τσένταρ ενδέχεται να χρειαστεί να διαθέσει σε αυτήν, εκτός από το εν λόγω προϊόν, όλα τα είδη τυριού που αυτή χρειάζεται ώστε η αλυσίδα να μην χρειαστεί να απευθυνθεί σε άλλους προμηθευτές. Το σύστημα αυτό ευνοεί τους μεγάλους προμηθευτές εμποδίζοντας τις δυνατότητες πρόσβασης των προμηθευτών μικρότερης εμβέλειας και των τοπικών προμηθευτών. Μπορεί, επίσης, να περιορίσει το φάσμα επιλογών του καταναλωτή.

7.10 Πολλές ΜΜΕ προϊόντων διατροφής είναι εξαιρετικά ευάλωτες, ιδιαίτερα όταν εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από μία από τις μεγάλες αλυσίδες λιανικής πώλησης. Οι αλυσίδες λιανικής πώλησης μπορούν να ζητήσουν μείωση 2 % ανά έτος επί τρία συνεχή χρόνια. Εάν οι στόχοι αυτοί δεν επιτευχθούν αυτό σημαίνει ότι θα αναζητηθεί άλλος προμηθευτής. Για να μπορέσουν να διατηρήσουν το καθεστώς του προμηθευτή, οι ΜΜΕ αναγκάζονται να περιορίζουν το κόστος και το περιθώριο κέρδους τους — αυτό συνεπάγεται μειωμένες τιμές για τους αγρότες, λιγότερες θέσεις απασχόλησης και χαμηλότερη ποιότητα των προϊόντων για τον καταναλωτή.

8. Θέματα καταναλωτών

8.1 Οι καταναλωτές θα εξακολουθήσουν να απαιτούν από τα σουπερμάρκετ ανταγωνιστικές τιμές, απρόσκοπτη παροχή ασφαλών τροφίμων υψηλής ποιότητας, υψηλού επιπέδου υπηρεσίες και ευχάριστο περιβάλλον.

8.2 Οι καταναλωτές πρέπει να ανοίξουν διάλογο με τους παραγωγούς του πρωτογενούς τομέα και με τους προμηθευτές, προκειμένου να αποκτήσουν πιο ολοκληρωμένη εικόνα των πολιτικών που εφαρμόζονται στο επίπεδο των λιανικών πωλήσεων.

8.3 Οι καταναλωτές πρέπει, επίσης, να πληροφορούνται τότε οι προμηθευτές είναι αυτοί που χρηματοδοτούν κάποια προσφορά ή έκπτωση.

8.4 Πρέπει να παρέχεται στους καταναλωτές καλύτερη εκπαίδευση για όλες τις πτυχές της αγοράς τροφίμων και για τις μακροπρόθεσμες συνέπειες των αιτημάτων τους. Τα μεγάλα σουπερμάρκετ που βρίσκονται έξω από τα αστικά κέντρα και διαφημίζουν τις χαμηλές τους τιμές στα τρόφιμα συχνά δεν ωφελούν τις οικογένειες με χαμηλό εισόδημα εφόσον οι οικογένειες αυτές δεν είναι σε θέση να βρουν το μέσο μεταφοράς που θα τους επιτρέψει να μεταβούν στο κατάστημα για να αγοράσουν προϊόντα σε χαμηλές τιμές.

8.5 Θέματα όπως η παχυσαρκία και η βιώσιμη κατανάλωση έχουν ουσιαστική σημασία για τους καταναλωτές. Οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου πρέπει να λάβουν θέση ως προς τα θέματα αυτά.

9. Θέματα που αφορούν τους αγρότες

9.1 Λόγω της μεταρρύθμισης της ΚΓΠ (αποσύνδεση) οι αποφάσεις των γεωργών σχετικά με το τι θα παράγουν θα επηρεάζονται πλέον σε μεγαλύτερο βαθμό από τα μηνύματα που δέχονται από τον κλάδο της λιανικής πώλησης όσον αφορά την προσφορά και τη ζήτηση. Το σύστημα στήριξης των τιμών που αποτελούσε μέρος της ΚΓΠ δεν θα διασφαλίζει πλέον την ίδια κατώτατη τιμή για τα γεωργικά προϊόντα. Αυτό ενισχύει τον ρόλο των αλυσίδων λιανικού εμπορίου στον καθορισμό των τιμών των προϊόντων διατροφής. Επιπλέον, η αύξηση των εισαγωγών τροφίμων στην ΕΕ θα οδηγήσει σε μείωση των τιμών όταν οι παγκόσμιες τιμές είναι χαμηλές. Το τελικό αποτέλεσμα θα είναι, κατά πάσα πιθανότητα, οι κατά πολύ μεγαλύτερες διακυμάνσεις των τιμών των τροφίμων, οι οποίες θα ακολουθούν τη σχέση προσφοράς και ζήτησης.

9.2 Εάν για περισσότερο από ένα διάστημα το εισόδημα των αγροτών συρρικνωθεί και το κόστος τους αυξηθεί, και άλλοι αγρότες θα χάσουν τη θέση τους στην αγορά. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της παραγωγής προϊόντων διατροφής στην ΕΕ. Θα δυσχέραινε επίσης την επίτευξη του στόχου της διατήρησης και ανάπτυξης μιας ζωντανής υπαίθρου. Προκειμένου να αποτραπεί παρόμοια εξέλιξη, θα πρέπει και οι γεωργοί να αναθεωρήσουν τις μεθόδους τους όσον αφορά την καλλιέργεια και την επιλογή προϊόντων. Μια εναλλακτική λύση θα ήταν να προσανατολιστούν προς την αξιοποίηση θυλάκων της αγοράς, π.χ., με την καλλιέργεια προϊόντων υψηλής ποιότητας ή με την καλλιέργεια τελείως νέων προϊόντων, με την ανάπτυξη νέων μορφών διανομής και συνεργασίας (π.χ., συνεταιρισμοί για συλλογικές αγορές, καταστήματα πωλήσεων από τους ίδιους τους παραγωγούς στις πόλεις), με την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού κλπ., προκειμένου να ενισχύσουν τη θέση τους.

9.3 Είναι δύσκολο να γίνουν συγκρίσεις μεταξύ των τιμών παραγωγού και των τιμών καταναλωτή στο σύνολο της ΕΕ, διότι είναι αδύνατο να προσδιοριστεί το κόστος και το περιθώριο κέρδους που αναλογούν στον μεταποιητικό κλάδο και στον κλάδο του λιανεμπορίου. Ωστόσο, είναι σαφές ότι εάν οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου ρίξουν τις τιμές των αγροτικών προϊόντων κάτω του κόστους, τότε, ο αγρότης, ο τελευταίος κρίκος της αλυσίδας, είναι αυτός που θα λάβει χαμηλότερη τιμή πώλησης, δεδομένου ότι ο μεταποιητής και το σουπερμάρκετ θα διατηρήσουν το περιθώριο κέρδους τους προκειμένου να επιβιώσουν.

10. Λοιπά θέματα

Μολονότι οι τιμές είναι μια πολύ σημαντική παράμετρος στον κλάδο του λιανικού εμπορίου τροφίμων, υπάρχουν μερικά ακόμη θέματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

- α) Οι μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου οφείλουν να παρέχουν ασφαλή τρόφιμα.
- β) Οι μεγάλες αλυσίδες έρχονται σε τακτική επαφή με τους πελάτες κατά τις εβδομαδιαίες

επισκέψεις των τελευταίων.

γ) Μέσω της έκδοσης «καρτών προνομίων» οι αλυσίδες αυτές καταγράφουν τις καταναλωτικές συνήθειες των πελατών δημιουργώντας έτσι μία σημαντική βάση δεδομένων από την οποία αντλούν χρήσιμες εκ των έσω πληροφορίες για την αγορά.

δ) Χρησιμοποιούν την έρευνα αγοράς για να προσδιορίσουν τις ανάγκες των πελατών.

ε) Επηρεάζουν την αγοραστική συμπεριφορά του κοινού μέσω προσφορών και εκπτώσεων, αλλά και μέσω της εξυπηρέτησης πελατών, της διάταξης των καταστημάτων και του σχεδιασμού τους. Στο πλαίσιο αυτό, οι αλυσίδες λιανικού εμπορίου είναι σε θέση να επηρεάσουν την κατεύθυνση της αγοράς.

11. Συμπεράσματα

11.1 Απαιτούνται περισσότερα στοιχεία και διαφάνεια σχετικά με την τιμολόγηση και τα περιθώρια κέρδους όπως λόγου χάρη μεταξύ των λιανοπωλητών, των προμηθευτών (τροφίμων) και των παραγωγών του πρωτογενούς τομέα.

11.2 Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν ότι στην επικράτειά τους πληρούνται οι προϋποθέσεις του θεμιτού ανταγωνισμού και να προωθήσουν τη συνεργασία των μικροπαραγωγών γεωργικών προϊόντων, μεταποιητών, και λιανέμπορων ώστε να μπορέσουν να συνεχίσουν να ανταγωνίζονται με τους μεγάλους παραγωγούς, μεταποιητές, και λιανέμπορους. Από κοινού με τα όργανα της ΕΕ, τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν, επίσης, ότι υπάρχουν διάφορες μορφές εμπορίου και να αποτρέψουν την πλήρη ελευθέρωση της αγοράς που θα οδηγούσε στην περαιτέρω συγκέντρωση στον κλάδο αυτό.

11.3 Η Γ Δ «Εσωτερική Αγορά» πρέπει να διερευνά και να αξιολογεί διαρκώς τις τιμές καταναλωτή σε όλη την ΕΕ, ώστε να διασφαλίσει την ύπαρξη υγιούς ανταγωνισμού στο σύνολο της Ένωσης.

11.4 Ένα ζήτημα του δικαίου του ανταγωνισμού το οποίο θα πρέπει να μελετηθεί είναι ο ορισμός της «κοινής ωφέλειας» — δεν θα πρέπει να περιορίζεται στις τιμές και στις δυνάμεις της αγοράς.

11.5 Οι αρμόδιες για θέματα ανταγωνισμού αρχές πρέπει να εξακολουθήσουν να εστιάζουν τις δράσεις τους στο ζήτημα της αγοραστικής δύναμης των μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου.

11.6 Υπάρχει το ενδεχόμενο, στο μέλλον, το λιανικό εμπόριο προϊόντων διατροφής να συγκεντρωθεί στα χέρια ενός πολύ μικρού αριθμού οικονομικών παραγόντων οι οποίοι περιορίζουν το φάσμα επιλογών του καταναλωτή και επιφέρουν αύξηση των τιμών. Η Επιτροπή και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών οφείλουν να είναι ενήμερες σχετικά με ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

11.7 Η ΕΕ πρέπει να διασφαλίσει την διατήρηση της παραγωγής επαρκών τροφίμων για τις ανάγκες διατροφής των πολιτών της. Δεν πρέπει να εξαρτηθούμε από προμηθευτές που δεν ανήκουν στην ΕΕ.

11.8 Απαιτούνται λεπτομερέστερες έρευνες και αναλύσεις σχετικά με την διαμόρφωση των τιμών και τα περιθώρια διακυμάνσεων μεταξύ των τιμών παραγωγού και των τιμών που καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής που προμηθεύεται τα τρόφιμά του από τις μεγάλες αλυσίδες λιανικού εμπορίου.

Βρυξέλλες, 7 Απριλίου 2005

Η Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Anne-Marie SIGMUND

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Εμπορικά σήματα πανευρωπαϊκής εμβέλειας ορίζονται τα εμπορικά σήματα που διατίθενται σε τέσσερις από τις πέντε μεγαλύτερες χώρες της ΕΕ καθώς και σε πέντε ακόμη κράτη· Εμπορικά σήματα κοινόχρηστης ονομασίας είναι τα σήματα που δεν πληρούν το ανωτέρω κριτήριο. Η παρούσα ανάλυση αναφέρεται μόνο σε τιμές ευρώ, χωρίς ΦΠΑ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ποσοστό του οικογενειακού προϋπολογισμού που διατίθεται για την αγορά τροφίμων:

ΧΩΡΑ	%
Τσεχία	26,00
Λιθουανία	29,65
Εσθονία	22,52
Κύπρος	16,89
Πορτογαλία	17,51
Σλοβενία	15,53
Ελλάδα	14,99
Ισπανία	14,71
Γαλλία	13,46
Ιταλία	13,46
Βέλγιο	11,44
ΕΕ-15	11,75
Φινλανδία	11,61
Δανία	11,10
Σουηδία	11,26
Αυστρία	11,02
Γερμανία	10,92
Κάτω Χώρες	10,13
Ιρλανδία	9,48
Ηνωμένο Βασίλειο	8,49

Η ένταξη της πρώην ΑΤΕ στον Όμιλο της Τράπεζας Πειραιώς

Η ΑΤΕ, η τράπεζα που ίδρυσαν ο Ελευθέριος Βενιζέλος και ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου, διαγράφηκε από τον τραπεζικό χάρτη της χώρας, με μια απόφαση ” κεραυνό “ και χωρίς διαφάνεια για την κοινή γνώμη. Τα ερωτήματα πολλά:

Μήπως η ΑΤΕ απέτυχε στην εκπλήρωση της καταστατικής αποστολής της;

Μήπως οι σημερινές και προβλεπόμενες εξελίξεις κατέστησαν περιττό το ρόλο της;

Μήπως ανάλογη τύχη είχαν και οι Αγροτικές Τράπεζες άλλων κρατών μελών της Ε.Ε.;

Ας περιοριστούμε στα ερωτήματα αυτά .

1. Η ΑΤΕ στο διάστημα της υπερογδοηκονταετούς (έτος ίδρυσης 1929) λειτουργίας της επέτυχε :

- Να απαλλάξει τον αγρότη από τους τοκογλύφους

- Να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και να συνδυάσει την δανειοδότηση με την εισαγωγή νέας τεχνολογίας .

- Να προωθήσει την αναδιάρθρωση της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής με την ίδρυση σειράς γεωργικών βιομηχανιών σε εποχή που η ιδιωτική πρωτοβουλία αδυνατούσε να προχωρήσει σε ανάλογες επενδύσεις. Οι επενδύσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την υποκατάσταση εισαγωγών (ζάχαρη – γαλακτοκομικά) και την προώθηση εξαγωγών (νωπά και μεταποιημένα οπωροκηπευτικά). Η υποδομή που δημιούργησε η ΑΤΕ, με τις απαραίτητες βελτιώσεις – επεκτάσεις, αξιοποιείται και σήμερα στις περισσότερες περιπτώσεις, με νέους ιδιωτικούς κυρίως φορείς.

- Με το έργο της η ΑΤΕ συνέβαλε στην ανάπτυξη της γεωργίας και στην συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στις εστίες του, ώστε να μπορούμε σήμερα να μιλάμε για ελληνικό χωριό και ελληνική επαρχία .

2. Οι εξελίξεις μετά την μεταπολίτευση διεύρυναν το ρόλο της ΑΤΕ, χωρίς να ακυρώσουν την κύρια

αποστολή της, που είναι η κατά προτεραιότητα χρηματοδότηση της υπό ευρεία έννοια γεωργίας . Αποτέλεσμα των εξελίξεων είναι η επέκταση των δραστηριοτήτων της και στον αστικό χώρο. Η ΑΤΕ αμέσως μετά την μεταπολίτευση, με Διοικητή τον Καθηγητή κ. Αδαμάντιο Πεπελάση και με την έγκριση και συμπαράσταση των αιμηνίστων Ξενοφώντα Ζολώτα και Παναγή Παπαληγούρα επεξέτεινε το δίκτυο καταστημάτων της και στον αστικό χώρο, αρχικά για συγκέντρωση καταθέσεων και στη συνέχεια και για χορήγηση καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων. Έτσι η ΑΤΕ εξελίχθηκε σε μια ολοκληρωμένη τράπεζα σύμφωνα με τον κοινοτικό ορισμό. Η απόφαση αυτή ισοδυναμεί με επανίδρυση της ΑΤΕ και φανερώνει τη μέριμνα της Πολιτείας, κατά την περίοδο εκείνη, για τη συνέχιση της λειτουργίας της τράπεζας των αγροτών.

3. Σήμερα, η ανάγκη λειτουργίας μιας τράπεζας με την αποστολή και τα χαρακτηριστικά της ΑΤΕ είναι προφανής. Πρώτον, γιατί μεγάλο μέρος της περιφέρειας, ιδιαίτερα της ορεινής και νησιωτικής, βρίσκεται έξω από το δίκτυο και κυρίως έξω από το ενδιαφέρον των συστημικών τραπεζών, που η προτεραιότητα του χρηματοδοτικού τους έργου αφορά στους άλλους τομείς της οικονομίας. Δεύτερον, γιατί τώρα, ως συνέπεια της κρίσης, διαμορφώνονται προϋποθέσεις ανανέωσης του εργατικού δυναμικού της γεωργοκτηνοτροφίας. Το νέο ανθρώπινο δυναμικό για να

επιτύχει έχει ανάγκη από χρηματοδότηση με τα χαρακτηριστικά της αγροτικής πίστης, όπως την ασκούσε η πρώην ΑΤΕ (εξασφάλιση αναγκαίων κεφαλαίων, χορήγηση – εποπτεία - ρευστοποίηση των δανείων με διαδικασίες και όρους που επιβάλλει η ιδιαιτερότητα του γεωργοκτηνοτροφικού τομέα).

4. Στο χώρο της Ε. Ε. λειτουργούν τράπεζες που έχουν την αφετηρία τους στον αγροτικό τομέα και έχουν εξελιχθεί σε τράπεζες πολλαπλών δραστηριοτήτων με πολυεθνικές διαστάσεις. Χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις της Credit Agricole Γαλλίας και της Rabobank Ολλανδίας. Οι τράπεζες αυτές είχαν ενισχυθεί και προετοιμαστεί καταλλήλως πριν την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, ώστε να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τον ανταγωνισμό που θα ακολουθούσε. Ήδη στις τράπεζες αυτές η χρηματοδότηση της γεωργίας αποτελεί μικρό ποσοστό του χαρτοφυλακίου δανείων τους αλλά εξασφαλίζεται η κατά προτεραιότητα κάλυψη των αναγκών των γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και με τους όρους που απαιτεί η άσκηση της αγροτικής πίστης. Ανάλογη είναι η κατάσταση στη Γερμανία την Αυστρία και σε άλλες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης.

5. Με την ένταξη της ΑΤΕ στον όμιλο της τράπεζας Πειραιώς, οι γεωργοκτηνοτροφικές οικογενειακής μορφής μονάδες θα πρέπει να ανταγωνιστούν, στην προσέλκυση τραπεζικών χρηματοδοτήσεων, τις επιχειρήσεις της βιομηχανίας και του εμπορίου που έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα (ταχύτερη ανακύκλωση, εγγύτητα στα αστικά κέντρα, έσοδα από συνδεδεμένες με τα δάνεια τραπεζικές εργασίες).

Για να αποφευχθεί ο κίνδυνος περιθωριοποίησης των εκμεταλλεύσεων αυτών, θα πρέπει η άσκηση της αγροτικής πίστης, στα πλαίσια του ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς, να εξασφαλίζει κατά προτεραιότητα τα αναγκαία κεφάλαια για την γεωργία. Η συμβολαιακή γεωργία που πολύ σωστά προωθεί η Τράπεζα Πειραιώς και πρόσφατα και η ALPHA BANK δεν καλύπτει το μεγαλύτερο όγκο της γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής, όπως οι πολυετείς καλλιέργειες. Θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα και για την κατηγορία αυτή. Σημειωτέον ότι η συμβολαιακή γεωργία δεν είναι νέα μέθοδος. Εφαρμόζοταν από την πρώην ΑΤΕ, από τη δεκαετία του 1960, στις καλλιέργειες ζαχαροτεύτλων και βιομηχανικής ντομάτας. Επίσης η χρηματοδότηση των συνεταιριστικών βιομηχανιών είχε τα χαρακτηριστικά της συμβολαιακής γεωργίας, αφού μέσω αυτών εξασφαλιζόταν η απορρόφηση της παραγωγής των μελών τους.

Φώτης Παναγιωτόπουλος
Πρώην Υποδιοικητής της πρώην ΑΤΕ
Ιούνιος 2014

Η Κερδοφορία της πρώην ΑΤΕ

Η διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος έχει αναφέρει στη Βουλή και σε πρόσφατη συνέντευξη στην εφημερίδα το ΒΗΜΑ στο φύλλο της 23.3.2014, ότι “ τη δεκαετία του 2000, όταν όλες οι Τράπεζες παρουσίαζαν υψηλή κερδοφορία, η ΑΤΕ είχε περιορισμένα κέρδη και μάλιστα, παρά τις συνεχείς αντλήσεις κεφαλαίων που κάλυπτε ο Έλληνας φορολογούμενος “, χωρίς αναφορά στους λόγους της χαμηλής κερδοφορίας, όπως οι ακόλουθοι :

Η ΑΤΕ χρηματοδοτούσε τις οικογενειακές γεωργοκτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις με υψηλότερο κόστος, σε σύγκριση με τις επιχειρήσεις της βιομηχανίας και του εμπορίου , λόγω μικρού μεγέθους και μεγάλης διασποράς στο χώρο.

Τα δάνεια της κατηγορίας αυτής παρουσιάζουν μικρή ανακύκλωση (1 – 2 φορές το χρόνο) και δεν ενσωματώνουν άλλες τραπεζικές εργασίες (εισαγωγές - εξαγωγές – επιταγές) που εξασφαλίζουν συμπληρωματικά έσοδα για τις Τράπεζες.

Τα επιτόκια με τα οποία επιβάρυνε τους γεωργοκτηνοτρόφους η ΑΤΕ ήταν χαμηλότερα από το μέσο όρο των αντίστοιχων επιτοκίων των άλλων Τραπεζών .

Η πρώην ΑΤΕ δεν είχε παράδοση χρηματιστηριακών δραστηριοτήτων που κατά το αναφερόμενο διάστημα αποτελούσαν βασική πηγή κερδών για τις άλλες Τράπεζες .

Η πρώην ΑΤΕ παραδοσιακά εφάρμοζε πολιτική υψηλών προβλέψεων για κάλυψη επισφαλών απαιτήσεων, αντί πολιτικής εμφάνισης υψηλών κερδών. Θα πρόδιδε την αποστολή της εάν εφάρμοζε πολιτική μεγιστοποίησης κερδών.

Σχετικά με “την άντληση κεφαλαίων από τους Έλληνες φορολογούμενους“, σημειώνεται ότι οι ενισχύσεις της ΑΤΕ από τον κρατικό προϋπολογισμό συνδέονταν με την εφαρμογή κρατικής αγροτικής πολιτικής (επιδότηση εισροών, ρύθμιση δανείων με ευνοϊκούς όρους για τους αγρότες που είχαν υποστεί ζημιές από αντίξοες καιρικές συνθήκες).

Η αλήθεια είναι ότι η ΑΤΕ πλήρωσε ακριβά το PSI (το γνωστό κούρεμα), επειδή μεγάλο ποσοστό του χαρτοφυλακίου της ήταν επενδεδυμένο σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου. Και ενώ υπέστη τη ζημιά του PSI δεν περιελήφθη στην ανακεφαλαιοποίηση που εφαρμόστηκε στις συστημικές Τράπεζες. Γιατί;

Τα ανωτέρω έκρινα σκόπιμο να αναφέρω σε εκπλήρωση ελάχιστου χρέους προς την ιστορία της Αγροτικής Τράπεζας και προς το προσωπικό της που υπηρέτησε με αφοσίωση τον αγροτικό κόσμο.

Φώτης Παναγιωτόπουλος
Πρώην Υποδιοικητής της πρώην ΑΤΕ
Ιούνιος 2014

ΣΥΜΒΟΛΑΙΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η γεωργική παραγωγή αντιμετωπίζει δύο σοβαρούς κινδύνους. Τον κίνδυνο κατά τη διαδικασία της παραγωγής (απόκαιρικές συνθήκες, εχθρούς και ασθένειες) και τον κίνδυνο της διάθεσης (περιορισμένη ζήτηση, χαμηλές τιμές, εκμετάλλευση από μεσάζοντες, κλπ.). Η γεωργία είναι "εργοστάσιο χωρίς στέγη", δίδασκε παλαιός Καθηγητής της Γεωπονικής Σχολής. Είναι όμως και το εργοστάσιο που ξεκινά την παραγωγή χωρίς να έχει εξασφαλίσει ότι υπάρχει αγοραστής και σε ποιο επίπεδο θα διαμορφωθεί η τιμή.

Η Συμβολαιακή Γεωργία αποτελεί ένα βήμα προς την κατεύθυνση του περιορισμού των κινδύνων διάθεσης της παραγωγής. Ο παραγωγός συμβάλλεται με τον αγοραστή του προϊόντος του, συνάπτοντας συμφωνία με την οποία αυτός εκ των προτέρων δεσμεύεται να παραδώσει το προϊόν του στον αγοραστή σε προκαθορισμένη τιμή και συγκεκριμένη ποιότητα. Ο αγοραστής αναλαμβάνει να αγοράσει το προϊόν με τους προκαθορισμένους όρους.

Τόσο ο έντυπος όσο και ο ηλεκτρονικός τύπος προβάλλουν τελευταίως τη Συμβολαιακή Γεωργία, την οποία υποστηρίζουν τουλάχιστον δύο τράπεζες. Με ειδικά προγράμματα, οι τράπεζες χρηματοδοτούν τις εταιρείες ή και συνεταιριστικές οργανώσεις που συμβάλλονται με παραγωγούς για την απορρόφηση των προϊόντων τους. Χρηματοδοτούν, επίσης, τους παραγωγούς για την κάλυψη των παραγωγικών δαπανών τους μέχρι τη συγκομιδή, εφόσον έχουν συνάψει συμβόλαιο με τον αγοραστή των προϊόντων τους.

Προφανώς, η σύναψη συμβολαίου που αποσκοπεί στην απαλλαγή του παραγωγού από τον κίνδυνο της αγοράς, αποτελεί ένα βήμα διασφάλισής του, ώστε να σταθεροποιηθεί σε κάποιο βαθμό το εισόδημά του. Το ερώτημα που γεννάται αναφέρεται στους όρους του συμβολαίου, ιδιαίτερα αναφορικά με την τιμή. Οι συμβαλλόμενοι από την πλευρά των αγοραστών είναι μεγάλες εταιρείες μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων και από την πλευρά των πωλητών είναι οι αγρότες παραγωγοί, καθένας για τον εαυτό του. Στις περιπτώσεις αυτές, οι όροι θέτονται από τους αγοραστές, ενώ οι πωλητές έχουν τη δυνατότητα να τους αποδεχθούν ή όχι.

Οι όροι, αφού διαμορφώνονται από τους αγοραστές, προφανώς ικανοποιούν τις απαιτήσεις τους. Το αδύνατο μέρος είναι οι παραγωγοί. Η διαπραγματευτική τους δύναμη είναι αμελητέα, ιδίως όταν πιάζονται από τη δυσλειτουργία της αγοράς με τους ενδιάμεσους και την αμφιβολία ως προς την εξόφληση της αξίας των προϊόντων που έχουν παραλάβει.

Εδώ έρχεται το θέμα των συνεταιρισμών. Ευχής έργο θα ήταν οι ίδιοι οι συνεταιρισμοί να αναλαμβάνουν τη διαχείριση των προϊόντων που παράγουν τα μέλη τους αλλά εάν αυτό δεν συμβαίνει, να ενεργούν τουλάχιστον ως όργανα συλλογικής διαπραγμάτευσης με τους αγοραστές, για λογαριασμό των μελών τους. Εκπροσωπώντας μεγάλες ποσότητες, οι οισυνεταιρισμοί θα μπορούσαν να διαπραγματεύονται τους όρους του συμβολαίου, ώστε οι όροι αυτοί να είναι αμφίπλευρα ωφέλιμοι, δηλ. για τους πωλητές και για τους αγοραστές.

Όμως, οι περισσότεροι συνεταιρισμοί σήμερα δεν παρεμβαίνουν στην αγορά ούτε για συλλογική διαπραγμάτευση. Η διάλυση και εκκαθάριση των σημαντικότερων συνεταιριστικών επιχειρήσεων και η ταυτόχρονη συκοφάντηση του συνεταιριστικού θεσμού, έχουν στερήσει τους παραγωγούς από μια προστατευτική ασπίδα. Από την πλευρά τους, οι αρμόδιοι για την αγροτική και τη

συνεταιριστική πολιτική έχουν καταστεί απλοί παρατηρητές της κατάστασης των συνεταιρισμών, την οποία ηθελημένα ή όχι προκάλεσαν, αμέσως ή εμμέσως.

Άραγε,θα βρεθούν οι δυνάμεις να επαναφέρουν τους συνεταιρισμούς στον ουσιαστικό τους ρόλο;

Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου,
Ομότιμος Καθηγητής Συνεταιριστικής Οικονομίας
Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών